

PROKURATÚRA A SÚDY A TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI ŠKOLENIE

školiaci materiál

upravené pre Slovenskú republiku

november 2018

Viac informácií o školení získate na:

Odbor pre toleranciu a nediskrimináciu
Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva
Miodowa 10
00-251 Varšava
Poľsko

www.OBSE.org/odihr

© OBSE/ODIHR, 2018

Všetky práva vyhradené. Obsah tejto publikácie je možné voľne používať a šíriť na vzdelávacie a iné nekomerčné účely za predpokladu, že ako zdroj budú vždy uvedené organizácie OBSE/ODIHR.

Obsah

PROKURATÚRA A SÚDY A TRESTNÉ ČINY Z NENÁVISTI	1
ŠKOLENIE	1
Vzorové osnovy: školenie o trestných činoch z nenávisti pre prokuratúru a sudy.....	5
Metodika.....	5
Kto sa môže školenia zúčastniť	5
Príprava na školenie.....	5
Praktické údaje	7
1. modul: Úvod a prehľad: prokuratúra a sudy a trestné činy z nenávisti.....	9
Aktivita č. 1: Úvod a prehľad	9
Aktivita č. 2: Ciele školenia	10
2. modul: Skúsenosti z okolia a spoločnosti	12
Aktivita č. 1: Posúdenie a vyhodnotenie	12
Aktivita č. 2: Prejavy postojov verejnosti alebo okolia.....	13
Aktivita č. 3: Diskusia	13
3. modul: Objasnenie pojmu trestného činu z nenávisti.....	15
Aktivita 1: Zadefinovanie trestného činu z nenávisti	15
Aktivita 2: Prečo je trestný čin z nenávisti odlišný od iných trestných činov?	17
4. modul: Medzinárodné a regionálne štandardy upravujúce trestné činy z nenávisti.....	20
Aktivita č. 1: Medzinárodný a regionálny právny rámec:	20
Aktivita č. 2: Prípady, ktorými sa zaoberal ESLP	22
5. modul: Identifikácia prípadov trestných činov z nenávisti: ukazovatele zaujatosti.....	24
Aktivita č. 1: Čo sú to ukazovatele zaujatosti?.....	24
Aktivita č. 2: Používanie ukazovateľov zaujatosti	25
6. modul: Zákony upravujúce trestné činy z nenávisti: uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy	26
Aktivita č. 1: Aký zákon upravuje trestné činy z nenávisti?	26
Aktivita č. 2: Uplatňovanie legislatívy	27
7. modul: Skúmanie rozmanitosti.....	31
Aktivita	31
8. modul: Prípadové štúdie I: Ukazovatele zaujatosti a začatie trestného konania v prípade trestného činu z nenávisti	34
Aktivita č. 1: Ide o prípad možného trestného činu z nenávisti?.....	34
Aktivita č. 2: Prezentácia práce pracovných skupín.....	35
9. modul: Prekážky stíhania trestných činov z nenávisti	36
Aktivita	36
10. modul: Prípadové štúdie II: Druhy dôkazov o motíve	37
Aktivita 1: Druhy dôkazov o motíve zaujatosti: úvod.....	37
Aktivita č. 2: Pracovné skupiny: prípadové štúdie a dôkazy o motíve.....	38
Aktivita č. 3: Prezentácia pracovných skupín: prípadové štúdie a dôkazy o motíve	39
11. modul: Záver: Stíhanie trestného činu z nenávisti	40
Aktivita	40
PRÍLOHA I: Kontrolný zoznam školiteľov	41
PRÍLOHA II: <i>Príklad</i> prejavov a postojov verejnosti alebo okolia.....	43
PRÍLOHA III: Výklad pojmu trestného činu z nenávisti: slajdy	48
PRÍLOHA IV: Vplyv trestných činov z nenávisti: video	50
https://www.youtube.com/watch?v=izicYdI2q_o PRÍLOHA V: Medzinárodné a regionálne štandardy: slajd.....	50
PRÍLOHA V: Medzinárodné a regionálne štandardy: slajd.....	51

PRÍLOHA VI: Skutkové okolnosti niektorých prípadov Európskeho súdu pre ľudské práva a Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie.....	53
PRÍLOHA VII: Ukazovatele zaujatosti: slajdy	81
PRÍLOHA VIII: Legislatíva upravujúca trestné činy z nenávisti: slajdy.....	82
PRÍLOHA IX: Ukazovatele zaujatosti: <i>Vzorové</i> prípadové štúdie	83
PRÍLOHA X: Dôkazy o motíve: <i>Vzorové</i> prípadové štúdie	89
PRÁVNE USTANOVENIA	90
PRACOVNÝ LIST Č. 1: Definícia trestného činu z nenávisti a súvisiace pojmy	101
PRACOVNÝ LIST Č. 2: Odkazy na medzinárodnú a regionálnu právnu úpravu	103
AKO VZNIKOL POJEM TRESTNÉHO ČINU z NENÁVISTI?	103
ZÁVÄZKY OBSE v SÚVISLOSTI s TRESTNÝMI ČINMI z NENÁVISTI: 2003-2009	104
PRÁVNE NORMY a ODPORÚČANIA	104
PRACOVNÝ LIST Č. 3: Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva o trestných činoch z nenávisti	107
PRACOVNÝ LIST Č. 4: Ukazovatele zaujatosti	111
PRACOVNÝ LIST Č. 5: Uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy.....	120
PRACOVNÝ LIST Č. 6: Ukazovatele zaujatosti: Prípadové štúdie	126
PRACOVNÝ LIST Č. 6-B Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti	127
PRACOVNÝ LIST Č. 6-C Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti	128
PRACOVNÝ LIST Č. 6-D Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti.....	129
PRACOVNÝ LIST Č. 6-E Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti	130
PRACOVNÝ LIST Č. 7: Prekážky stíhania trestného činu z nenávisti.....	131
PRACOVNÝ LIST Č. 8:Druhy dôkazov o motíve zaujatosti	132
PRACOVNÝ LIST Č. 9: Dôkazy o motíve: Prípadové štúdie	133
PRACOVNÝ LIST Č. 9-B Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve.....	134
PRACOVNÝ LIST Č. 9-C Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve.....	135
PRACOVNÝ LIST Č. 9-D Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve	136
PRACOVNÝ LIST Č. 9-E Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve	137
PRACOVNÝ LIST Č. 10: Hodnotiaci formulár: Stíhanie trestných činov z nenávisti.....	138

Úvod do školenia o trestných činoch z nenávisti

Vzorové osnovy: školenie o trestných činoch z nenávisti pre prokuratúru a sudy

Tento vzorový školiaci materiál o trestných činoch z nenávisti pripravil Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, Odbor pre toleranciu a nediskrimináciu. Plánovaný rozsah školenia je 1,5 dňa (12 hodín). Školenia sa môže zúčastniť akákoľvek skupina zástupcov a zástupkyň prokuratúry a súdov. Cieľom vzdelávania je poskytnúť kľúčové poznatky a zručnosti o trestnom stíhaní vo veci trestných činov z nenávisti.

Materiál ponúka štandardné a navrhované prístupy k bežným vzdelávacím situáciám a jeho cieľom je pomôcť školiacemu tímu vytvoriť základy pre školenie prokurátorov a sudcov v oblasti trestných činov z nenávisti. Kľúčom k úspechu je adekvátne prispôbiť osnovy konkrétnym situáciám, ktorých rozmanitosť nemôže tento vzorový materiál pokryť.

Osnovy pozostávajú zo samostatných modulov, čo umožňuje školiacemu tímu s každým modulom pracovať nezávisle a využívať ho ako samostatný vzdelávací formát. Všetky moduly pozostávajú z nasledovných častí:

Prehľad: aktivity, ktoré sa majú v rámci daného modulu zrealizovať, plánovaný časový rozsah;

Ciele: vzdelávacie ciele, ktoré sa majú dosiahnuť;

Materiály/Príprava: prehľad odporúčaných materiálov, vrátane odkazov a príloh;

Poznámky pre školiaci tím: podrobná štruktúra modulu podľa rámca stanoveného v *prehľade*.

Metodika

Použitá metodika vychádza z princípov vzdelávania o ľudských právach. Vďaka tomu sa v rámci školenia venuje rovnaká pozornosť pochopeniu nových pojmov (konceptov), metód uplatnenia (zručností) a spôsobov uvažovania (postojov). Takto štruktúrované vzdelávanie je v súlade s prístupom *čo, ako a prečo* sa učiť nové veci. Triangulačný prístup reflektuje zistenia súčasných výskumných prác a najlepších postupov v oblasti vzdelávania a učenia sa dospelých, ktorý sa usiluje nadväzovať na predchádzajúce poznanie a skúsenosti prostredníctvom participatívneho učenia sa (učenia sa od kolegov a kolegýň) v malých skupinách.

Inými slovami, pevnou a významnou súčasťou školenia sú interakcie s a medzi účastníkmi a účastníčkami, kombinujúc cvičenia zamerané na sebareflexiu a právne poznanie následne aplikované pri riešení a rozhodovaní o prípadoch.

Kto sa môže školenia zúčastniť

Tento školiaci materiál je napísaný pre zástupcov a zástupkyne prokuratúry a súdov zo Slovenskej republiky. Variáciou by bolo prizvanie členov a členiek Justičnej akadémie. Odporúčaná veľkosť jednej skupiny je 20 až 25 osôb, vyšší počet by vzdelávací proces a školenie skomplikoval.

Príprava na školenie

Fokusové skupiny: zbieranie príbehov a vyjadrení

Zhromaždenie faktických a anekdotických informácií o charaktere a rozsahu trestných činov z nenávisti a konania zo zaujatosti, ktoré nenapĺňa znaky trestného činu, je nosnou časťou prípravy na školenie. Počas prípravnej fázy a adaptácie programu školenia zozbierala

organizácia ODIHR tieto informácie prostredníctvom rozhovorov so zástupcami a zástupkyňami orgánov činných v trestnom konaní a súdov, občianskej spoločnosti a jednotlivých komunit.

Zozbierané príbehy a informácie o trestných činoch a konania z nenávisti školiacemu tímu umožňujú:

- získať informácie o charaktere/rozsahu trestných činov z nenávisti a konania zo zaujatosti (tzv. incidentov), ku ktorým dochádza v krajine či regióne, kde sa bude školenie realizovať;
- zmierniť defenzívny postoj tých účastníkov a účastníčok, ktorí neveria, že v ich komunite dochádza k trestným činom páchaným z nenávisti;
- posilniť dôveryhodnosť školiaceho tímu, keďže poskytované informácie budú relevantné priamo pre lokálny kontext.

K vprejavom postojov verejnosti alebo okolia patrí obťažovanie a znevažovanie, vtipy, ponižujúce výroky, vyjadrenie predsudkov voči rôznym spoločenstvám či komunitám. Príloha č. II uvádza ich príklady.

Rozumieť platnej legislatíve a jej uplatňovaniu

Potreba školenia vyplynula zo skutočnosti, že v spôsobe stíhania trestných činov z nenávisti sa vyskytujú isté medzery respektíve nedostatky. Dôvodom môžu byť nedokonalé zákony, spôsob ich uplatňovania alebo obidva faktory. Je mimoriadne dôležité, aby školiaci tím poznal a chápal platnú právnu úpravu, vedel, akým spôsobom sa uplatňujú ustanovenia upravujúce trestné činy z nenávisti, aké problémy sa vyskytujú v tejto oblasti a aké sú možné riešenia. Tieto poznatky významne zvýšia mieru ich akceptácie medzi účastníkmi a účastníčkami školenia. Otázky ohľadom príslušnej legislatívy a jej uplatňovania treba klásť na fókusových skupinách so zástupcami a zástupkyňami prokuratúry a súdov, ktoré sa uskutočnia pred školením.

Na základe informácií získaných v prípravnej fáze, posúdenia potrieb, stretnutí s expertmi a expertmi a fókusovými skupinami by mal školiaci tím pripraviť zoznam identifikovaných nedostatkov v zákone a jeho aplikácií a súbor posolstiev/riešení, ktoré by počas školenia chceli účastníkom a účastníčkam odovzdať v reakcii na identifikované otázky a problémy. Pracovné listy a prípadové štúdiá by sa mali pripravovať až keď budú jasné hlavné posolstvá školenia tak, aby ich pomohli jasným spôsobom komunikovať.

Príprava prípadových štúdií

Prípadové štúdiá sú kľúčovou časťou potrebných zdrojov. Pred začiatkom školenia pripravuje ODIHR prípadové štúdiá pre krajinu, kde školenie prebieha. Prípadové štúdiá by mali byť ilustráciou špecifických otázok, na ktoré sa daný modul zameriava. V optimálnom prípade by mal školiaci tím zostaviť prípadové štúdiá na základe skutočných prípadov trestných činov z nenávisti a konania zo zaujatosti, ktoré sa vyskytlo v danej krajine či regióne. Prípadové štúdiá umožnia účastníkom a účastníčkam školenia:

- uplatniť poznatky získané v rámci predchádzajúcej časti na analýzu konkrétnej prípadovej štúdie;
- uplatniť zručnosti získané počas školenia pri formulácii riešení konkrétnych prípadov.

Prílohy č. IX a X uvádzajú päť príkladov prípadových štúdií. Zároveň upozorňujú školiaci tím na konkrétne body, ktoré je pri práci počas diskusie o prípadových štúdiách zdôrazniť. Príklady tiež zdôrazňujú niektoré kľúčové aspekty trestných činov z nenávisti a spoločné body do diskusie o stíhaní týchto trestných činov. Pri úprave prípadových štúdií na miestne

podmienky treba mať dané témy na pamäti a treba sa zamerať aj na témy, ktoré sa otvorili v rámci fókusových skupín.

Vyhodnotenie

Školenie je potrebné na záver vyhodnotiť. Hlavným účelom záverečnej evalvácie je vyhodnotiť efektivitu školenia a jednotlivých modulov alebo programu. Súčasťou hodnotenia môže byť:

- zber údajov o reakciách účastníkov a procese učenia sa;
- porovnanie zamýšľaných výsledkov so skutočnými;
- identifikácia oblastí, ktoré možno zlepšiť;
- vyhodnotenie, či sa školenie zameralo na riešenie identifikovaných nedostatkov či problémov.

Na záver by mal školiaci tím rozdať účastníkom a účastníčkam dotazníky. Pracovný list č. 10 na konci tejto príručky je vzorovým typom hodnotiaceho formuláru.

Praktické údaje

Čas

Odporúčaný rozsah školenia je 1,5 dňa s dvoma 15 minútovými prestávkami každý deň a obednou prestávkou.

Školiaci tím

Každý školiaci tím by mal mať aspoň dvoch členov. Zručnosti tímu budú rásť spolu s počtom „odtrénovaných“ školení, pretože sa jeho členovia dôkladnejšie oboznámia so školiacim materiálom, lepšie sa zohrajú a budú naberať stále väčšiu istotu.

Kľúčové materiály a podklady

Väčšina potrebných kľúčových materiálov a podkladov, vrátane príloh a pracovných listov, je súčasťou tejto príručky. Školiaci tím však v rámci prípravy na jednotlivé časti školenia musí zabezpečiť aj dostatočný počet nasledovných materiálov. O aký typ materiálov ide je bližšie vysvetlené v texte príručky a v jej prílohách:

- postoje verejnosti alebo okolia;
- slajdy;
- videá;
- ďalšie prípadové štúdie a špecifické materiály vypracované školiacim tímom pre príslušnú krajinu;
- dostatočný počet pracovných listov.

Vybavenie a pomôcky

Školenie by malo prebiehať vo veľkej a príjemnej miestnosti. Účastníci a účastníčky by mali sedieť na stoličkách (bez stolov). Usporiadanie sedenia by malo byť do tvaru písmena „U“, pričom školitelia by mali byť na otvorených koncoch. Vpredu v miestnosti by mal byť stôl s projektorom a pracovnými materiálmi. Vzadu v miestnosti alebo na strane stôl s občerstvením.

K dispozícii by mali byť nasledovné pomôcky:

- počítač a plátno na prezentácie;
- stojan s papiermi na záznamy (flipchart);

- menovky;
- fixky: jedna čierna alebo modrá na každých päť účastníkov a sada farebných fixiek;
- čisté kartičky alebo kúsok papiera (tri na každého účastníka/účastníčku);
- ceruzka alebo pero (pre každého);
- lepiaca páska.

Príprava pred školením

Kontrolný zoznam školiaceho tímu je uvedený v Prílohe č. 1. V deň školenia by tím mal:

- prísť na miesto konania minimálne 60 minút vopred;
- skontrolovať vybavenie, školiace materiály a pomôcky, občerstvenie v miestnosti;
- nastaviť technické pomôcky a uistiť sa, že fungujú;
- v prípade potreby preorganizovať usporiadanie stoličiek a stolov.

1. modul: Úvod a prehľad: prokuratúra a sudy a trestné činy z nenávisti

Prehľad:

1	Úvod a prehľad	Facilitátori predstavia školiaci tím a účastníkov
2	Cieľ	Nastaviť ciele školenia: zdieľanie informácií o prípadoch trestných činov z nenávisti

Čas: 45 minút

Ciele:

- vzájomné predstavenie a zoznámenie sa;
- nastavenie základných pravidiel fungovania v rámci školenia;
- objasnenie cieľov školenia.

Pomôcky/príprava:

Flipchart na zaznamenanie základných pravidiel fungovania a diskusie;
Rozprávanie o prípade trestného činu z nenávisti, pričom dôraz sa bude klásť na úlohu zástupcov a zástupkyň prokuratúry a súdov z pohľadu úspešného výsledku a nastavenia cieľa.

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Úvod a prehľad

Čas: 35 minút

Úvodná časť má tri čiastkové ciele.

Privítanie

Školitelia/ky by sa mali predstaviť, v krátkosti popísať svoje skúsenosti a objasniť, prečo ich zaujíma otázka riešenia trestných činov z nenávisti. V úvodnej časti si takto môžu získať dôveru účastníkov a účastníčok, že sú kompetentnými lídrami.

Predstavenie sa účastníkov a účastníčok: *Dávajte, berte a zdieľajte*

Pokiaľ sa školenia zúčastňuje menej než 20 osôb a čas to dovoľí, školitelia/ky ich môžu požiadať, aby sa vo dvojiciach v krátkosti „vyspovedali“ a následne predstavili svojho partnera/partnerku. V opačnom prípade ich požiadajte, aby sa každý predstavil sám a zameral sa na nasledovné oblasti:

- aká je jeho/jej pozícia/úloha v justičnom systéme a čo prináša na školenie, t. j. čo môže *dať* (zo svojich skúseností, čím prispeje – ochotou zúčastňovať sa, líderstvom alebo kladením ťažkých otázok atď.),
- aké má očakávania od školenia alebo čo si z neho môže *vziať*;
- nakoniec ich požiadajte, aby uviedli jednu vec, ktorá priamo nesúvisí so školením, no o ktorú by sa chceli *podeliť* (oblúbené činnosti, nedávny úspech – pracovný alebo osobný) atď.

Opýtajte sa ich, či je ešte niečo, čo by chceli povedať alebo o čo by sa chceli podeliť (obavy atď.)

V optimálnom prípade druhý facilitátor/facilitátorka z dvojice zaznamená odpovede každého účastníka/čky na flipchart k jednotlivým otázkam (do stĺpcov).

Následne by bolo dobré odpovede zosumarizovať a zoradiť – čomu sa školenie bude určite venovať, čoho sa dotkne a čomu sa bude potrebné venovať pri inej príležitosti. Veci, ktorým sa potenciálne bude venovať pozornosť by mohli byť zaznamenané na samostatný hárok označený ako „zásobník“. Tento hárok môžu počas školenia využívať aj jeho účastníci a účastníčky ako záznamník ďalších nápadov, vecí, ktorým sa treba venovať po školení atď.

Poznámka pre facilitátorov/ky: Na každého by mal výjsť čas a mal by dostať príležitosť prehovoriť. Pokiaľ sa účastníci/čky nepoznajú, na začiatku školenia venovaného ťažkej téme sú ľudia obyčajne napätí. Vytvorenie priestoru pre každého z nich im dáva pocit, že ich účasť je dôležitá a zároveň sa tak vytvára dôvera v rámci skupiny. Tento moment je nesmierne dôležitý ako pre túto tému, tak aj pre ďalšiu prácu, a nesmie sa premeškať. Odpovede je dôležité nehodnotiť, len si ich jednu po druhej zaznamenávať. V prípade potreby je dobré položiť ujasňujúce otázky zamerané na preformulovanie vyjadrenia. Každému účastníkovi/čke sa treba na záver poďakovať.

Stanovenie pravidiel fungovania počas školenia

Dohodnite sa na počte pravidiel. Školiaci tím ich zapíše na flipchart a umiestni ich na stenu, aby boli počas celého školenia na očiach. Je dôležité, aby boli s pravidlami školenia stotožnení všetci účastníci/čky ako aj školiaci tím, a aby boli všetci odhodlaní ich rešpektovať.

Príklady užitočných pravidiel fungovania:

- Počúvajte a *vypočujte si*, čo sa hovorí.
- Vyhýbajte sa urážkam alebo nerešpektujúcim prejavom.
- Vyhýbajte sa tomu, aby ste hovorili príliš dlho resp. často (nech má každý priestor na to, aby prehovoril).

Aktivita č. 2: Ciele školenia

Čas: 10 minút

Objasnite, že účelom školenia je poskytnúť zástupcom a zástupkyňiam prokuratúry a súdov zručnosti a stratégie, ktoré im pomôžu pri skúmaní, stíhaní a rozhodovaní o trestných činoch z nenávisti. Vysvetlite im aj to, že školenie NIE JE zamerané na osobné názory alebo postoje k akejkoľvek skupine. Školenie by sa práve malo zameriavať na dodržiavanie a rešpektovanie odborného postupu, povinností a vládu práva, čo môže na oplátku prospievať jednotlivým komunitám a spoločnosti.

Popíšte aktuálny prípad trestného činu z nenávisti. Školiteľ/ka na prípade ilustruje dva hlavné problémy, pričom zdôrazní úlohu prokuratúry a súdov pri úspešnom riešení a výsledku prípadu.

- Zdôraznite, že tieto trestné činy porušujú princíp práva na rovnosť zakotveného vo vnútroštátnej a medzinárodnej legislatíve upravujúcej otázky ľudských práv. Štáty majú pozitívnu povinnosť ochraňovať svojich občanov pred trestnými činmi, čo znamená nielen prevenciu ale aj efektívne vyšetrovanie a trestanie páchatel'ov, čo je kľúčovou zodpovednosťou prokuratúry a súdov.

- Trestným stíhaním a rozhodovaním o trestných činoch z nenávisti môže prokuratúra a súdy zohrať úlohu pri deeskalácii napätia a tak vyslať signál potenciálnym páchatelom, že spoločnosť neakceptuje trestné činy motivované zaujatosťou resp. nenávisťou. Tento signál môže na oplátku prispieť k posilneniu prevencie ďalších trestných činov.

2. modul: Skúsenosti z okolia a spoločnosti

Prehľad:

1	Posúdenie a vyhodnotenie	Posúdenie (hodnotenie) vnímania zaujatosti a predsudkov v okolí a spoločnosti
2	Prejavy postojov verejnosti alebo okolia	Zdieľanie prejavov
3	Diskusia	Reflexia a posúdenie prejavov

Čas: 35 minút

Ciele:

- vyhodnotiť rozsah a vplyv zaujatosti, predsudkov, obťažovania a znevažovania v rôznych spoločnostiach;
- porozumieť rozsahu a vplyvu znevažujúceho jazyka, hanobenia a vtipov;
- uvedomiť si a porozumieť kontext zaujatosti a predsudkov, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu z nenávisti.

Pomôcky/príprava:

flipchart, fixky

prejavy postojov verejnosti alebo okolia (vopred zhromaždené – pozri Prílohu II, ktorá uvádza ich príklady)

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Posúdenie a vyhodnotenie

Čas: 5 minút

Každý vyhodnocuje situáciu odlišne. Cieľom je zvýšiť povedomie, že situácia, ktorá sa jednému človeku môže zdať neškodná, sa druhému môže javiť ako nebezpečná.

Požiadajte účastníkov a účastníčky, aby na škále od jedna do sedem (jedna je nízka miera a sedem je vysoká miera) posúdili mieru zaujatosti, predsudkov, obťažovania a znevažovania okolia respektíve niektorých jednotlivcov či spoločnosti. Zdôraznite, že na túto otázku neexistuje správna odpoveď, ale že chcete zistiť ich spoločný dojem/názor.

Veľkým tlačným napíšte do hornej časti hárku papiera slovo „HODNOTENIE“, a pod to zhora na dol napíšte číslice od jedna (hore) po sedem (dole) do ľavej časti hárku. Uvedte, že tieto čísla predstavujú škálu, pričom číslica „jedna“ sa rovná najnižšej miere a „sedem“ sa rovná najvyššej miere zaujatosti, predsudkov atď..

Požiadajte účastníkov aby zdvihli ruky ak si myslia, že zaujatie, predsudky, obťažovanie a znevažovanie je v ich komunite na úrovni číslo „jedna“. Následne položte rovnakú otázku ohľadom hodnotenia úrovne dva, tri, štyri, päť, šesť a sedem. Spomeňte, že k tomuto hodnoteniu sa budete vracat' ešte aj v neskorších fázach školenia.

Požiadajte účastníkov, aby svoje hodnotenie (číslicu) povedali nahlas a v krátkosti svoju voľbu vysvetlili. Ľudia obyčajne hodnotia vážnosť miery predsudkov, obťažovania a znevažovania rozličným spôsobom. Zopakujte, že neexistuje žiadna správna odpoveď/hodnotenie.

Na záver aktivity uvedte, že v ďalšej časti tohto modulu ponúknete odlišný prístup k preskúmaniu závažnosti predsudkov, obťažovania a znevažovania v komunite.

TIP: Pokiaľ máte dojem, že niektorí účastníci sa necítia príjemne (vzhľadom na veľkosť alebo zloženie skupiny), môžete im navrhnúť aby pri hodnotení (posúdení) situácie zavreli oči.

Aktivita č. 2: Prejavy postojov verejnosti alebo okolia

Čas: 15 minút

Prvým krokom v cykle násilia býva často slovo. Na zaujaté poznámky je dôležité reagovať, aj keď ich zámerom nie je útok. Treba rozlišovať medzi *účinkom*, ktorý vyjadrenia a postoje majú a *zámerom*, s akým boli vyslovené.

Účastníkov/čky upozornite, že v nasledujúcej časti si budú musieť vypočuť a reagovať aj na veľmi ofenzívne vyjadrenia. Objasnite im, ako bol zoznam postojov a vyjadrení zostavený, a že obsahujú zraňujúce a ponižujúce poznámky a príklady prípadov trestných činov z nenávisti.

Objasnite, že sa budete zaoberať približne 20 až 30 postojmi a vyjadreniami verejnosti alebo okolia. Postoje a vyjadrenia sú uvedené na kartičkách. Účastníkov požiadaajte, aby postoj či vyjadrenie prečítali nahlas.

Zdôraznite, že pokiaľ nie je niekomu príjemné prečítať „svoj“ postoj/vyjadrenie nahlas, nech ho posunie inému účastníkovi/čke alebo školiteľom.

Rozdajte kartičky s postojmi/vyjadreniami. Často použijete menej kartičiek, než je účastníkov v skupine. Zopakujte, že pokiaľ nie je niekomu príjemné prečítať text na kartičke, nech ju posunie niekomu inému alebo školiteľom. Následne požiadaajte účastníkov aby jeden po druhom nahlas prečítali text na kartičke, ktorú dostali. Pripomeňte, že na záver prebehne skupinová diskusia.

Aktivita č. 3: Diskusia

čas: 15 minút

Po prečítaní posledného postoja/vyjadrenia ostaňte chvíľu ticho. Požiadaajte účastníkov, aby popísali svoje emócie a intuitívnu reakciu. Opýtajte sa, či boli pre nich postoje/vyjadrenia prekvapivé alebo či sa s niektorými z nich už niekedy stretli.

Pripomeňte cvičenie „hodnotenie“ a položte účastníkom nasledujúcu otázku: ako by posúdili závažnosť problému zaujatosti, predsudkov, osočovania a znevažovania osoby, ktoré boli terčom týchto vyjadrení? Štandardne účastníci odpovedajú, že číslom „sedem“. Podotknite, že množstvo ľudí v spoločnosti, ktorí „zažívajú sedmičku“ môže byť omnoho vyššie, než by sme si mysleli.

Môžete sa opýtať, kde alebo od koho sa ľudia učia, že mať takéto poznámky/vyjadrenia je akceptovateľné. Odpovede zaznamenajte na hárok. Medzi odpoveďami sa obyčajne objaví médiá, kultúra v spoločnosti, rodina, priatelia a lídri (politickí a náboženský).

Diskutujte o rozdieloch medzi zámerom človeka, ktorý dané slová/poznámku vysloví a vplyvom slov na jednotlivca/ľudí, ktorý/í sa cíti/a byť ich terčom. Spomeňte napríklad, že často ľudia nemajú zámer druhých zraniť alebo ponížiť. Znevažujúci jazyk a žarty skôr používajú na to, aby si získali uznanie či prijatie iných. Zdôraznite, že zatiaľ čo nie všetky výroky vedú k prípadom spáchania trestného činu z nenávisti; v identifikovaných prípadoch trestných činov z nenávisti bolo takéto vyjadrenie v určitom momente použité. Pripomeňte, že

tolerovanie otvorene vyjadreného zaujatia a predsudkov vytvára priaznivé podmienky pre nebezpečnejšie formy správania.

Požiadajte účastníkov, aby identifikovali najzraniteľnejšie skupiny, ktoré sa najpravdepodobnejšie stanú terčom trestných činov z nenávisťi.

TIP: Ak sa obávate, že účastníci by sa začali smiať alebo by s vyjadreniami mohli súhlasiť, môžete ešte uviesť nasledovné upozornenie:

Niektorí účastníci sa môžu cítiť nepríjemne alebo môžu byť z týchto vyjadrení nervózni. Iným z nich môže byť do smiechu. Niekedy ľudia maskujú svoje nepríjemné pocity smiechom. Napriek tomu by sa však nemali smiať. Zdôraznite, že v miestnosti môžu byť ľudia, ktorí presne tieto isté slová počuli na svoju adresu, alebo na adresu svojej rodiny či priateľov. Opýtajte sa ich, ako by sa asi niekto, kto už bol v minulosti terčom znevažovania cítiť, keby sa počas tejto aktivity ostatní smiali.

TIP: Neponáhľajte sa. Nekomentujte každú poznámku. Dajte účastníkovi čas na reakciu. Je v poriadku, keď na chvíľu pred tým, ako začnú účastníci hovoriť, zavládne ticho.

3. modul: Objasnenie pojmu trestného činu z nenávisti

Prehľad:

1	Zadefinovanie trestného činu z nenávisti	Nadobudnúť schopnosť vyhodnotiť chápanie trestného činu z nenávisti a vytvorenie spoločného rámca pre školenie
2	Riešenie trestných činov z nenávisti	Čím sa trestný čin z nenávisti líši od iných trestných činov a prečo je dôležité, aby orgány činné v trestnom konaní a súdy adekvátne reagovali

Čas: 40 minút

Ciele:

posúdiť vedomosti účastníkov a mieru chápania trestných činov z nenávisti; vytvoriť spoločný rámec a definíciu trestného činu z nenávisti na účely tohto školenia; špecifikovať, prečo je trestný čin z nenávisti odlišný a aký je význam stíhania týchto trestných činov.

Pomôcky/príprava:

- flipchart/fixky;
- Príloha III: Objasnenie pojmu trestného činu z nenávisti: slajdy
- Príloha IV: Vplyv trestných činov z nenávisti: video klip
Pracovný list č.1: Trestný čin z nenávisti: definícia a súvisiace pojmy

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita 1: Zadeinovanie trestného činu z nenávisti

čas: 20 minút

Požiadajte účastníkov/čky, aby vytvorili dvojice a 5 minút diskutovali o tom, ako by zdefinovali trestný čin z nenávisti.

Vyzvite ich, aby sa o svoje pracovné definície podelili. Zaznamenávajúce kľúčové súčasti definície trestného činu z nenávisti a zaznačte ich na flipchart.

Spätná väzba skupiny sa pravdepodobne bude dať rozdeliť do troch kategórií. Bude dobré, keď si na to pripravíte flipchart. V ďalších častiach školenia, ktoré budú ďalej skúmať trestné činy z nenávisti a príslušnú legislatívu, môže facilitátor odkazovať na koncepty a otázky, ktoré už účastníci otvorili.

- a. **Kľúčová definícia trestného činu z nenávisti:** definícia pozostáva z nasledovných konceptov: trestné činy motivované zaujatou alebo predsudkami na základe tzv. chránených charakteristík osoby/osôb, ktorá je/sú ich cieľom.
- b. **Identifikácia motívu zaujatosti:** Toto sú obvykle otázky, obavy a konkrétnejšie otázky účastníkov, ktoré by sa mali odložiť dokým sa nebudú preskúmať špecifickejšie aspekty trestných činov z nenávisti cez „optiku legislatívy“, napríklad: aké typy skupín by mali byť pokryté; či musí byť niekto členom skupiny, alebo či

stačí, aby páchatel vnímal za cieľ niekoho, kto prináleží k určitej skupine; či je nutná prítomnosť nenávisti a či v trestnom čine z nenávisti môžu zohrávať úlohu aj ďalšie motívy, napríklad hospodársky motív.

- c. **Pojmy a koncepty, ktoré súvisia s definíciou trestného činu z nenávisti, ale nie sú jej súčasťou:** Patria k nim koncepty a pojmy, ktoré netvoria súčasť definície trestných činov z nenávisti. I keď mnohé krajiny majú legislatívu, ktorá kriminalizuje diskrimináciu a/alebo prejavy podnecujúce nenávisť či diskrimináciu alebo prejavy, ktoré hanobia či osočujú isté skupiny (často označované ako „verbálne nenávisťné prejavy“), ide o samostatné koncepty, oddelené od trestných činov z nenávisti. Výroky účastníkov k týmto otázkam treba zaznamenávať do samostatného stĺpca, aby sa im venovala dostatočná pozornosť v rámci neskoršej diskusie o tom, prečo dané témy nie sú predmetom školenia.

Kľúčová definícia:

- motív zaujatosti a predsudkov
- trestné činy zamerané proti osobám alebo majetku
- na základe tzv. chránených charakteristík objektu (napr. rasy, náboženstva, sexuálnej orientácie atď.)

Identifikácia motívu zaujatosti:

- typy dotknutých skupín
- cieľ má domnelú príslušnosť ku skupine
- cieľ je vnímaný ako súčasť skupiny
- je nevyhnutná nenávisť alebo zaujatosť?
- môže ísť o viac ako jeden motív

Súvisiace pojmy, ktoré nie sú súčasťou definície trestného činu z nenávisti

- diskriminácia
- verbálne nenávisťné prejavy
- konanie, ktoré nenapĺňa znaky trestného činu

Rozdajte pracovný list č.1: Trestný čin z nenávisti: definícia a súvisiace pojmy

Diskutujte o obrázkoch č. 1 až 3 v Prílohe III: Objasnenie pojmu trestného činu z nenávisti

Čo je to trestný čin z nenávisti?

Dva aspekty: trestný čin + motív zaujatosti = trestný čin z nenávisti

Trestný čin = základná skutková podstata podľa Trestného zákona

Napríklad: vražda, napadnutie, poškodenie majetku

Motív zaujatosti = Páchateľ si zvolí svoj **cieľ/objekt** trestného činu na základe niektorých tzv. **chránených charakteristík**.

- **Objektom (cieľom)** môže byť osoba, ľudia alebo majetok spájaný so skupinou, ktorá má tzv. chránené charakteristiky.
- **Tzv. chránená charakteristika** je základnou alebo kľúčovou charakteristikou, ktorú zdieľa určitá skupina, napríklad *rasa, náboženstvo, etnická príslušnosť, jazyk alebo sexuálna orientácia*.

Diskutujte o obrázku č.4 v Prílohe III: Objasnenie pojmu trestného činu z nenávisti

Rozdiel medzi trestným činom z nenávisti a inými formami netolerancie

Prejavy nenávisti/podnecovanie k nenávisti

- Absentuje samostatný trestný čin;
- Verbálny prejav sám o sebe NIE JE trestný čin, pokiaľ nevykazuje známky zaujatosti;

Diskriminácia

- Absentuje samostatný trestný čin.
- Skutky obyčajne spojené s diskrimináciou (vylúčenie z podnikania, ukončenie zamestnania atď.) bez motívu zaujatosti NIE SÚ trestným činom;

Konanie s motívom nenávisti

- *Nemusí* vykazovať známky samostatného trestného činu;
- Incidenty, konanie alebo prejavy netolerancie s motívom zaujatosti, ktorý mohol ale nemusel dosiahnuť hranicu trestného činu podľa Trestného zákona.

Aktivita 2: Prečo je trestný čin z nenávisti odlišný od iných trestných činov?

Čas: 20 minút

Aktivita zhrňa informácie a poznatky o tom, prečo sa trestný čin z nenávisti líši od väčšiny iných trestných činov.

Objasnite, že niektoré aspekty trestných činov z nenávisti nemusia byť dramaticky odlišné od iných trestných činov. I tak však existuje niekoľko významných rozdielov a ich kumulatívny vplyv môže byť omnoho väčší.

Požiadajte účastníkov, aby uviedli príklady, čím sa trestný čin z nenávisti líši od iných trestných činov.

Pustite krátky video klip (Príloha IV) o cykloch násilia a o strachu, ktorý zažívajú obeť a komunita, ktoré sú terčom trestných činov z nenávisti. Po zhladnutí videa sa účastníkov opýtajte na ich pocity a zamerajte sa na nižšie uvedené body.

TIP: Nižšie uvedené body pomôžu ilustrovať popisy konkrétnych trestných činov z nenávisti alebo sa vráťte k prípadom popísaným v module *Skúsenosti z okolia a spoločnosti*.

- Trestné činy z nenávisti pokračujú a eskalujú, pokiaľ nie sú zastavené: obyčajne tvoria súčasť vzorca stupňujúceho sa konania zo zaujatosti, ktoré spočiatku nenapĺňa znaky trestného činu, no eskaluje, a pokiaľ nie je konfrontované, vyústi do trestného činu z nenávisti.
- Trestné činy z nenávisti môžu ohroziť stabilitu komunity: trestné činy z nenávisti sú často namierené proti konkrétnej etnickej, národnostnej alebo náboženskej skupine. S rastúcim počtom môže dôjsť k rozdeleniu komunit a spoločenstiev a výsledkom môže byť násilná odveta.
- Trestné činy z nenávisti môžu na obetiach zanechať hlboké a deštruktívne stopy: podkopávajú obetiam, ich rodinám a komunitám pocit bezpečia a bezpečnosti.
- Trestné činy z nenávisti patria k tým typom trestných činov, pri ktorých zohráva kľúčovú úlohu motív spáchania: pri *obyčajnom* útoku nepotrebujú orgány činné v trestnom konaní dokázať súdu motív páchatel'a. Pri trestných činoch z nenávisti je však motív zaujatosti páchatel'a kľúčovou časťou vyšetrovania. Najväčším rozdielom medzi vyšetrovaním trestného činu z nenávisti a väčšiny iných trestných činov je určiť, či zhromaždené dôkazy preukazujú skutočnosť, že páchatel' konal z motívu zaujatosti.

Ukážte slajd č.5, ktorý sumarizuje základné body diskusie.

Prečo sa trestný čin z nenávisti líši od iných trestných činov?

- Preukázanie motívu
- Väčší vplyv: trestné činy s „posolstvom“
 - individuálne obeť
 - cieľová komunita
 - spoločenská stabilita a bezpečnosť

Opýtajte sa účastníkov, ako by definovali stíhanie trestného činu z nenávisti: zamerajte sa na nasledovné body a prediskutujte slajd č. 6: zdôraznite, že vnútroštátna legislatíva bude predmetom hlbšej diskusie v ďalších častiach školenia, no trestné činy z nenávisti môžu byť stíhané vždy, bez ohľadu na vnútroštátny legislatívny rámec.

Čo je predmetom stíhania trestných činov z nenávisti?

- Predloženie dôkazov o motíve zaujatosti obžalovaného.
- Umožniť, aby trestný senát uznal skúsenosť obeť so zaujatosťou.
- Žiadať adekvátny trest vzhľadom na závažnejší vplyv týchto trestných činov.

Opýtajte sa účastníkov, prečo je podľa nich primeraná reakcia trestnoprávneho systému taká dôležitá. Zamerajte sa na nasledovné body a diskutujte o slajde č. 7, na ktorom je uvedená:

Prečo je dôležité stíhať trestné činy z nenávisti?

- Stíhanie takýchto trestných činov pomáha odradiť páchateľov a potenciálnych páchateľov, prostredníctvom vynesenia trestu;
- stíhanie takýchto trestných činov vysiela posolstvo obetiam, komunitám a spoločnosti, že orgány činné v trestnom konaní budú aktívne riešiť násilné prejavy netolerancie;
- pomáhajú predchádzať odvetným trestným činom a
- prispievajú k naplneniu medzinárodných povinností a záväzkov štátu efektívne vyšetrovať a stíhať trestné činy z nenávisti.

4. modul: Medzinárodné a regionálne štandardy upravujúce trestné činy z nenávisti

Prehľad:

1	Medzinárodný a regionálny rámec	Diskusia o medzinárodných a regionálnych povinnostiach vyšetrovať, sťahovať a adekvátne trestať trestné činy z nenávisti
2	Prípadové štúdie- „Ak by ste boli prokurátorom či sudcom“	Prípadové štúdie riešené v malých skupinách vychádzajúce z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej ESLP) vo veciach trestných činov z nenávisti

Čas: cca. 45 minút

Ciele:

identifikovať medzinárodné a regionálne zdroje upravujúce koncept trestného činu z nenávisti;
ustanoviť povinnosť a záväzok vyšetrovať, sťahovať a trestať trestné činy z nenávisti;
diskutovať o význame týchto štandardov na Slovensku a spôsobe ich využitia v rámci miestnej príslušnosti.

Pomôcky/príprava:

Príloha V: Medzinárodné a regionálne štandardy: slajdy
Príloha VI: Skutkové okolnosti niektorých prípadov Európskeho súdu pre ľudské práva a Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie
Pracovný list č. 2: Odkazy na medzinárodnú a regionálnu právnu úpravu
Pracovný list č. 3: Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva o trestných činoch z nenávisti

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Medzinárodný a regionálny právny rámec:

Čas: 15 minút

Diskutujte o tom, pôsobnosť ktorých medzinárodných a regionálnych organizácií je relevantná z hľadiska miestnej príslušnosti.

Opýtajte sa, či nástroje a rozhodnutia OSN/ESLP majú priamu alebo nepriamu záväznosť. Diskusiu využite na zarámčovanie prehľadu o medzinárodnom rámci a prípadoch, ktorými sa zaoberá ESLP.

Zabezpečiť, aby koncept trestného činu z nenávisti vychádzal z medzinárodne uznávaných princípov rovnosti a nediskriminácie.

Upriamte pozornosť na slajd č. 1, na ktorom je uvedený zdroj princípu rovnosti a nediskriminácie. Zdôraznite, že koncept trestného činu z nenávisti je zakotvený v antidiskriminačnej legislatíve, ale jeho podstatou nie sú *špeciálne práva pre špeciálne*

skupiny, ale zabezpečuje prístup k spravodlivosti. Pri opise povinností vyplývajúcich z Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach stojí za to spomenúť, že obeť trestných činov z nenávisti sú často ľudia z marginalizovaných skupín obyvateľstva, ku ktorým polícia častejšie pristupuje ako ku kriminálnym živlom než ku obetiam. Preto je možné, že nemajú dostatočnú rovnosť pred zákonom, respektíve rovnakú mieru ochrany a sú obeťami diskriminácie, pretože nie sú vnímané ako potenciálne obeť trestných činov jednoducho pre ich príslušnosť k určitej skupine. Aj keď polícia nemusí byť priamo zaujatá v určitom prípade, obeť sa vzhľadom na ich predchádzajúcu negatívnu skúsenosť a diskrimináciu môžu obávať trestný čin čo i len nahlásiť. Medzinárodné štandardy o diskriminácii uvádzajú pozitívnu povinnosť jednotlivých štátov prijať proaktívne opatrenia zamerané na odstránenie diskriminácie. Koncept trestného činu z nenávisti sa môže využiť na proaktívnu identifikáciu obetí rasovo, protinábožensky alebo homofóbne motivovaného násillia a napríklad môže byť dôležitým nástrojom zameraným jednak na elimináciu diskriminácie príslušnými orgánmi a znižovanie miery výskytu násillného konania s motívom zaujatosti a predsudkov, ktoré sa vyskytujú u súkromných osôb.

Odkiaľ pochádza koncept trestného činu z nenávisti?

Rovnosť a nediskriminácia sú základnými princípmi ľudských práv

- Všeobecná deklarácia ľudských práv: „Každý je oprávnený na všetky práva a slobody, ktoré stanovuje táto deklarácia, bez akéhokoľvek rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia“;
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach: jeho ustanovenia ukladajú štátom komplexnú povinnosť vyšetrovať a stíhať prípady násillia spáchaného na jednotlivcoch a vykonávať tieto povinnosti bez diskriminácie.
 - Články 6 a 7 ukladajú štátom povinnosť vyšetrovať prípady porušenia práva na život a neľudského zaobchádzania, ktorého sa dopustili verené alebo súkromné subjekty;
 - Článok 2 zdôrazňuje rovnaký princíp rovnosti ako ten, ktorý je zakotvený vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv;
 - Článok 26 požaduje rovnosť pred zákonom, rovnakú ochranu zákonmi a ochranu pred diskrimináciou.
- Európsky dohovor o ľudských právach, čl. 14. zakazuje diskrimináciu podobným spôsobom ako Všeobecná deklarácia ľudských práv;

Prejdite na slajd č.2, ktorý uvádza špecifické povinnosti vo vzťahu k trestnému činu z nenávisti:

Medzinárodné záväzky

- Článok 4 (a) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie;
 - Požaduje od štátov, aby vyhlásili za „činy trestné podľa zákona akékoľvek rozširovanie ideí založených na rasovej nadradenosti alebo nenávisti, akékoľvek podnecovanie k rasovej diskriminácii, ako aj všetky násillné činy alebo podnecovanie k takým činom proti ktorejkoľvek skupine osôb inej farby pleti alebo etnického pôvodu“;

- Závazky OBSE vo veci trestných činov z nenávisti: 2003-2009
 - špecifická právna úprava;
 - zber údajov;
 - vyšetrovanie a trestné stíhanie týchto prípadov;
 - vzdelávanie zástupcov a zástupkyní trestnoprávneho systému.

Venujte pozornosť slajdu č. 3, ktorý uvádza hlavné povinnosti vyplývajúce z rozhodnutí ESLP

Judikatúra ESLP:

- povinnosť vyšetrovať a odhaľovať rasovo, nábožensky (a homofóbne) motivované trestné činy a viesť náležité a včasné vyšetrovanie;

prístupovať k „rasovo [alebo nábožensky] motivovanému násiliu rovnako, akok prípadom bez rasistického podtextu by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv.“
- povinnosť vyhodnocovať ukazovatele zaujatosti (vrátane verbálnych prejavov, ktoré násilie sprevádzajú a tzv. postov na sociálnych médiách);
- nestranné vyhodnocovanie dôkazov;
- vyšetrovanie nemôže vylúčiť motív zaujatosti vzhľadom na prítomnosť iných motívov;
- nemusí existovať špecifická legislatíva upravujúca trestné činy z nenávisti, systém trestnej spravodlivosti ich musí byť jednoducho schopný adekvátne vyšetrovať, stíhať a trestať;

V odôvodnených prípadoch (ak je krajina členským štátom EÚ), použite aj slajd č. 4

Európska únia

Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/JHA o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostriedkami trestného práva;
 čl. 4: „...prijmú potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa rasistická a xenofóbna motivácia považovala za priťažujúcu okolnosť alebo aby súdy mohli brať takúto motiváciu do úvahy pri určovaní trestov.“

Smernica 2012/29/EU Európskeho parlamentu a Rady z 25. októbra 2012 ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov

Aktivita č. 2: Prípady, ktorými sa zaoberal ESLP

Čas: 15 minút

Opýtajte sa, do akej miery sú rozhodnutia ESLP pre prokurátorov a sudcov záväzné v ich každodennej práci. Pravdepodobným výsledkom diskusie bude, že rozhodnutia ESLP sú pre ich prácu záväzné, ale v skutočnosti ich ani nepoznajú.

Diskutujte o skutkových okolnostiach prípadov ESLP, ktoré sú uvedené v Pracovnom liste č. 3. Objasnite hlavné princípy a zamerajte sa na tie, ktoré sa z pohľadu miestnej príslušnosti účastníkov školenia zdajú byť najrelevantnejšie. Pozrite Prílohu VI, v ktorej sú uvedené komplexnejšie popisy skutkových okolností prípadov a viac príkladov z praxe ESLP.

Na záver prezentujte odporúčanie č. 11 organizácie ECRI o širokej definícii zaznamenávania trestného činu z nenávisti, ktorá je uvedená v Pracovnom liste č. 2.

Odporúčanie organizácie ECRI č. 11

„11. Zabezpečiť, aby polícia dôkladne vyšetřovala rasovo motivované protiprávne konanie a tiež v plnom rozsahu brala do úvahy rasový motív bežných trestných činov;

(...)

14. S týmto cieľom prijať širokú definíciu rasovo motivovaného konania;

Na účely tohto Odporúčania sa za rasovo motivované konanie/incident považuje:

„akékoľvek konanie (incident), ktorý obeť alebo ktokoľvek iný vníma ako rasistický“;

Zdôraznite, že pri používaní tohto prístupu je vyššia pravdepodobnosť, že sa podarí odhaliť trestný čin z nenávisti a získať objektívne dôkazy tým, že sa budú počas vyšetřovania klásť správne otázky a dôjde k naplneniu povinností uložených Európskym dohovorom o ľudských právach sledovať zjavné indície.

5. modul: Identifikácia prípadov trestných činov z nenávisťi: ukazovatele zaujatosti

Prehľad:

1	Čo sú to ukazovatele zaujatosti?	Úvod k ukazovateľom zaujatosti
2	Aplikovať ukazovatele zaujatosti na prípadovú štúdiu	Použiť krátke video alebo iný stručný príklad nejakého prípadu, aby bolo možné zostaviť zoznam ukazovateľov zaujatosti

Čas: cca. 30 minút

Ciele:

predstaviť definíciu a zoznam ukazovateľov zaujatosti na účely *skriningu* potenciálnych trestných činov z nenávisťi;
uviesť príklad spôsobu uplatňovania ukazovateľov zaujatosti na konkrétny prípad.

Pomôcky/príprava:

Príloha VII: Ukazovatele zaujatosti, slajdy

Pracovný list č.4: Ukazovatele zaujatosti

Video klip a prípadová štúdia na demonštráciu ukazovateľov zaujatosti

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Čo sú to ukazovatele zaujatosti?

Čas: 10 minút

Požiadajte účastníkov a účastníčky, aby uviedli definíciu „čo je to ukazovateľ zaujatosti“. Zdôraznite, že v tomto momente chcete počuť definíciu, nie príklady.

Použite slajd č. 1 a uveďte nasledovnú definíciu: zdôraznite použitie slova „objektívne“.

Definícia ukazovateľa zaujatosti

„Objektívne skutočnosti, okolnosti alebo vzorce, prítomné pri trestnom čine, ktoré naznačujú, či už samostatne alebo v spojení s inými skutočnosťami alebo okolnosťami, že činy páchatel'a boli úplne alebo čiastočne motivované akoukoľvek formou zaujatosti.“

(*Massachusettský vzorový protokol na vyšetrowanie trestných činov zo zaujatosti*)

Aktivita č. 2: Používanie ukazovateľov zaujatosti

Čas: 20 minút

Prehrajte teraz videoklip alebo príklad prípadu trestného činu z nenávisti a informujte účastníkov, že sa ich budete pýtať na to, aké by podľa nich mohli byť v tomto prípade ukazovatele zaujatosti na základe ponúknutej definície.

Keď sa podelíte o príklad, požiadajte ich, aby tieto ukazovatele identifikovali.

Ukážte slajd č.2, na ktorom je všeobecný zoznam: rozdajte pracovný list č. 4, na ktorom je uvedený podrobnejší zoznam. Prezrite si všeobecný zoznam aby ste sa uistili, že ste pokryli všetky body: pokiaľ sa prípad nevenoval nejakému aspektu, skutkové okolnosti prípadu mierne upravte, aby si účastníci mohli uvedomiť a popísať všetky zvyšné ukazovatele zaujatosti.

Indikátory zaujatosti

- vnímanie svedka/obete;
- poznámky, písomné výroky, gestá alebo graffiti;
- rozdiely medzi etnickým, náboženským alebo kultúrnym pôvodom či pozadím páchatel'a a obete;
- predchádzajúce trestné činy zo zaujatosti/incidenty;
- organizované nenávistné skupiny;
- miesto a načasovanie;
- vzorcie/frekvencia trestných činov/incidentov;
- povaha násillia;
- absencia iného motívu/motívov.

Na záver spomeňte časť venovanú prípadovým štúdiám, ktorá otestuje schopnosť účastníkov aplikovať ukazovatele zaujatosti v praxi.

6. modul: Zákony upravujúce trestné činy z nenávisti: uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy

Prehľad:

1	Čo je to zákon upravujúci trestné činy z nenávisti?	Popíšte zákon upravujúci trestné činy z nenávisti
2	Uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy	Preskúmať rôzne aspekty trestných činov z nenávisti cez platný legislatívny rámec

Čas: cca 40 minút

Ciele:

identifikovať príslušnú legislatívnu úpravu stíhania trestných činov z nenávisti podľa miestnej príslušnosti;
diskutovať a silných a slabých stránkach vnútroštátnej legislatívy a možných stratégiách pri nazeraní na otázky súvisiace s chránenými kategóriami skupín; typmi dôkazov potrebných na preukázanie motívu a postup v prípadoch so zmiešaným motívom; domnelej a skutočnej príslušnosti (mylnom vnímaní).

Pomôcky/príprava:

Príloha VIII: Legislatíva upravujúca trestné činy z nenávisti: slajdy
Pracovný list č.5: Uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Aký zákon upravuje trestné činy z nenávisti?

Čas: 10 minút

Opýtajte sa účastníkov, čo im napadne, keď počujú slovné spojenie „zákon upravujúci trestné činy z nenávisti“. Zdôraznite, že „zákon upravujúci trestné činy z nenávisti“ nemusí mať špeciálny názov alebo špeciálny paragraf.

Ukážte slajd č. 1 a dajte účastníkom a účastníčkam do pozornosti publikáciu ODIHR *Hate Crime Laws*, aby sa mohli lepšie oboznámiť s príslušnými právnymi úpravami.

Ktorékoľvek ustanovenie trestného práva, ktoré sa špeciálne venuje motívu zo zaujatosti pri dokazovaní alebo vynesení trestu za daný trestný čin.

Vráťte sa k slajdu č. 2 o základných typoch trestných činov z nenávisti a použite príklady z iného právneho prostredia:

- nezávislý trestný čin;
- sprísnenie trestu odňatia slobody (špecifické a všeobecné);
- iné zákony o ukladaní trestu odňatia slobody.

Požiadajte účastníkov, aby identifikovali typ právnej úpravy, ktorú by bolo možné použiť v rámci ich miestnej pôsobnosti. Ukážte slajd č. 3, ktorý uvádza prehľad miestnej legislatívy a typov zákonov.

Aktivita č. 2: Uplatňovanie legislatívy

Čas: 30 minút

TIP: Táto časť je prispôsobená legislatívnemu rámcu krajiny. V diskusii sa treba zamerať na nasledovné aspekty zákonov upravujúcich trestné činy z nenávisti. Cieľom aktivity je zdôrazniť možné odlišné interpretácie legislatívy, silné a slabé stránky a pomôcť identifikovať stratégie riešenia potenciálnych nedostatkov.

Po zadefinovaní všeobecného legislatívneho rámca sa budú jednotlivé aspekty skúmať hĺbkovejšie. Cieľom bude zistiť možné uplatňovanie legislatívy v rôznych scenároch a situáciách, v ktorých došlo k trestným činom zo zaujatosti.

Preskúmajte vnútroštátnu legislatívu a otvorte diskusiu napríklad na nasledovné témy.. Diskusia o slajde č. 3:

a. Typy motívov zaujatosti:

Je zoznam tzv. chránených skupín/charakteristík otvorený alebo uzavretý?

Sú medzi chránenými skupinami veľké medzery? (napr. zoznam chránených charakteristík v § 140 písm. e) neobsahuje zdravotne postihnuté a transgender osoby?

Pokiaľ sa používajú označenia „rasa“ a „národnosť“ bez použitia iných podobných pojmov, ako sú interpretované? Citujte široko koncipovaný pojem uvedený v Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, ktorý definuje *rasovú diskrimináciu*.

V prípade otvorených alebo široko formulovaných chránených charakteristík sa opýtajte, ako často sa používajú a akým spôsobom.

Pripomeňte účastníkom, že zdrojom vymedzenia trestného činu z nenávisti je princíp rovnosti a nediskriminácie, ktorý sa v súlade s medzinárodnými normami zameriava na „nezameniteľné a základné“ charakteristiky. V trestnom konaní je požiadavka na presvedčivosť dôkazov proti obvinenému, napr. v porovnaní s občianskoprávnym konaním, ešte zvýšená, čo môže sťažiť preukázanie zaujatosti v prípade charakteristík, ktoré nie sú zjavné na prvý pohľad (vzdelanie, sociálny status, bohatstvo, rodinný stav atď.)

V zozname chránených charakteristík je od poslednej novelizácie Trestného zákona aj pohlavie a v rámci tréningu sa môže rozprúdiť aj diskusia o rodových otázkach. Zamerajte sa pri výklade na odlišnosť trestných činov z nenávisti na základe rodu od ostatných tzv. rodovo-zameraných trestných činov, napr. domáceho násillia, vrážd zo cti alebo dokonca aj znásillnenia. Zdôraznite, že systém trestnej spravodlivosti nemá javy jednoducho *pomenovať*, ale jeho úlohou je na ne efektívne reagovať. Programy pôsobiace v oblasti domáceho násillia a programy pomoci v prípadoch znásillnenia budú omnoho efektívnejšie reagovať na potreby obete než keby sme daný skutok označili jednoducho ako „trestný čin z nenávisti“. V prípade týchto trestných činov sú obyčajne ukladané vyššie tresty, rovnako ako je tomu často v prípade trestných činov z nenávisti. Oproti tomu komplexné riešenie otázky trestných činov z nenávisti bude mať dosah aj na cieľové komunity, a

tak bude možné reagovať na obavy z pretrvávajúcich či potenciálnych útokov a ich možnú prevenciu.

b. Typ motívu:

Aký typ motívu sa vyžaduje v rámci platnej legislatívy: nepriateľské postoje alebo zaujatý postoj

V praxi si jednotlivé legislatívne úpravy vyžadujú podobný typ dôkazov, keďže bez ohľadu na typ platnej právnej úpravy vedie k spáchaniu trestných činov z nenávisti zaujatosť a predsudky. Model uplatňujúci princíp *nevraživosti resp. nepriateľských postojov* volí subjektívny prístup, zatiaľ čo model *diskriminačného výberu* je objektívny, keďže pri trestnom stíhaní bude potrebné dokázať len to, že si páchateľ vybral obeť na základe jej príslušnosti k určitej skupine – a výber nemusel byť podmienený negatívnymi emóciami. Inými slovami treba položiť nasledovnú otázku: „bol výber obete podmienený jej príslušnosťou k určitej skupine (rase/etnickej skupine/náboženstvu/sexuálnej orientácii atď.)?“ Pokiaľ bol terčom krádeže napríklad homosexuálne orientovaný muž a páchateľ pripustil, že sa na tohto muža zamerával lebo si myslí, že homosexuáli sa nebránia, alebo pokiaľ bola okradnutá slepá osoba pretože páchateľ uviedol, že obeť vnímal ako ľahký terč, mohlo by ísť v rámci modelu uplatňujúceho princíp *diskriminačného výberu* o postačujúci dôkaz.

V rámci modelu uplatňujúceho *princíp nevraživosti resp. nepriateľských postojov*, aký je okrem iného aj na Slovensku, (znenie §140 e) TZ, pojem *nenávisť* – pozri Pracovný list č. 5), však bude pravdepodobne potrebné predložiť dodatočné dôkazy o nejakej forme nepriateľstva voči danej skupine, napríklad výrok páchateľa, že „homosexuáli si zaslúžia byť okradnutí“ alebo používanie homofóbneho osočovania obete alebo to, že páchateľ prechováva voči osobám so zdravotným postihnutím odpor – v tomto prípade voči slepým osobám.

Pri zhromažďovaní podkladov pre podanie obžaloby v prípade trestného činu z nenávisti ostávajú kľúčové otázky stále rovnaké bez ohľadu na to, podľa ktorého právneho rámca prokuratúra postupuje, i keď prístup k otázke dostatočnosti sily dôkazov sa môže líšiť.

c. Viac ako jeden motív?

Rovnako ako iné typy trestných činov môžu mať trestné činy z nenávisti viac ako jeden motív. Často sa tak ukáže v prípade tých skutkov, ktoré v sebe okrem motívu zaujatosti majú ešte ekonomický prvok. Vo väčšine krajín legislatívna úprava nevyžaduje „aby bola zaujatosť jediným motívom spáchania trestného činu.“ V mnohých prípadoch napríklad existujú samostatné zákony upravujúce trestné činy z nenávisti, ktoré výslovne umožňujú prihliadať na zmiešané motívy v prípadoch, keď je trestný čin sčasti alebo úplne spáchaný zo zaujatosti. Iné legislatívne úpravy zasa vyžadujú, aby motív zaujatosti predstavoval podstatnú časť motívu spáchaného trestného činu. Najčastejšie je však legislatíva koncipovaná širokým spôsobom, ktorý nevyklučuje prítomnosť viac ako jedného motívu pokiaľ zaujatosť tvorí súčasť motívu spáchaného trestného činu.

d. Príslušnosť, domnelá príslušnosť

Definujte:

Príslušnosť: keď je cieľom konania osoba alebo majetok lebo je spájaná so skupinou, ktorej je vlastná určitá chránená charakteristika.

Uved'te príklad.

Domnelá príslušnosť: keď páchateľ zaútočí na osobu alebo majetok pretože verí, že osoba alebo majetok prináleží ku chránenej skupine osôb i keď tomu tak v skutočnosti nie je.

Uved'te príklad.

Legislatíva môže byť explicitná a môže zohľadňovať príslušnosť (spojitosť) alebo domnelú príslušnosť ku skupine

alebo

Legislatíva môže byť koncipovaná široko a môže sa zamerať buď na príslušnosť obete k nejakej skupine respektíve na motív páchateľa:

Zdôraznite, že keď sa pozornosť zameriava na motív páchateľa, NIE na koncept identity alebo príslušnosti obete k určitej skupine, legislatívny rámec by mal bez problémov pokryť aj otázku *príslušnosti* či *domnelej príslušnosti*.

Páchatelia by nemali byť odmeňovaní za chyby;

Páchatelia, ktorí si vyberajú obeť na základe ich spájania s nejakou charakteristikou/skupinou majú potenciálne širší okruh obetí, t. j. predstavujú pre spoločnosť väčšiu hrozbu a vysielajú ešte silnejší signál proti súdržnosti v spoločnosti.

e. Motív z dôvodu domnelej alebo skutočnej príslušnosti k osobe, ktorá má (v skutočnosti alebo domnele) danú charakteristiku

Motív tzv. príslušnosti k osobe s chránenou charakteristikou (angl. *bias by association*) vysvetliť na prípade *Škorjanecová proti Chorvátsku* (viď Príloha č. VI a Pracovný list č. 3):

V prípade *Škorjanecová proti Chorvátsku* súd vysvetľuje, že podľa judikatúry podľa dohovoru môže byť osoba obeťou násilného trestného činu z nenávisti nielen vtedy, keď sa stala terčom útoku vzhľadom na určitú charakteristiku, ale aj vtedy, keď sa stane terčom útoku, pretože má skutočnú alebo domnelú príslušnosť k inej osobe, ktorá má (v skutočnosti alebo domnele) danú charakteristiku. Štáty majú povinnosť rozoznávať oba typy trestných činov ako trestné činy z nenávisti a podľa toho ich vyšetřovať. V tomto prípade však chorvátske orgány opakovane nespĺnili svoju povinnosť vynaložiť potrebné úsilie pri identifikácii násilia voči žalobkyni ako podozrenia na trestný čin z nenávisti. Odmietnutím trestného oznámenia žalobkyne si orgány nespĺnili svoje povinnosti vyplývajúce z dohovoru.

Po preštudovaní zákona diskutujte ešte o ďalších aspektoch – povinných alebo nepovinných – dostupných nástrojoch. Pokiaľ je to možné, pripravte si tieto materiály ešte pred školením.

Zhrňte zákonné nedostatky, ktoré bránia trestnému stíhaniu trestných činov z nenávisti (typy trestných činov, ktoré nie sú zahrnuté, skupiny obetí, ktoré nie sú pokryté, resp. či zákon vyžaduje príslušnosť k skupine atď.)

Navrhните a diskutujte s účastníkmi, či a ako by sa dali tieto nedostatky preklenúť pomocou existujúcich ustanovení a praxe. Napríklad využívanie všeobecných ustanovení upravujúcich tresty môže umožniť ochranu skupín, ktoré nie sú explicitne pokryté. Spomeňte význam „hľadania hraníc zákona pred súdom“, či kreatívneho uplatňovania legislatívy, prihliadajúc na duch zákona, a nie len jeho doslovné znenie.

7. modul: Skúmanie rozmanitosti

Prehľad:

	Skúmanie rozmanitosti	Identifikovať ďalekosiahle a často prehliadané následky zaujatosti, predsudkov a trestných činov z nenávisti
--	-----------------------	--

Čas: cca. 30 minút

Ciele:

pomôcť účastníkom zvýšiť povedomie o rozmanitosti spoločenstva, v ktorom žijú;
pomôcť účastníkom lepšie porozumieť ďalekosiahlemu a niekedy nepredvídanému vplyvu zaujatosti či predsudkov, obťažovania, znevažovania a násilia.

Pomôcky/príprava:

štyri hárky papiera z flipchartu;
12 fixiek (po tri fixky rovnakej farby na jeden hárok papiera);
lepiaca páska, aby bolo možné prilepiť hárky na steny v miestnosti;
priestor na stenách alebo stoloch, kam by bolo možné hárky nalepiť.

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita

Čas: 30 minút

Skupina účastníkov môže byť rozmanitejšia, než sa môže spočiatku javiť. Väčšia rozmanitosť než to, čo je viditeľné na prvý pohľad je hlavnou myšlienkou 2. modulu, ktorý sa venuje rozdielu medzi zámerom a skutočným vplyvom. Účinok verbálneho prejavu alebo konania, ktorého zámerom nebolo uškodiť, môže byť oveľa väčší, než by sme si mysleli.

Na každých 20 účastníkov použite súbor štyroch hárov papiera. Ak je počet ľudí v skupine napríklad 40, použite dva súbory papierov.

Na hárok č. 1 napíšte nadpis „Rasa a etnicita“, na hárok č. 2 „Náboženstvo“, na hárok č. 3 rod a sexuálna orientácia“ a na 4. hárok „fyzické a duševné zdravotné znevýhodnenie“. Postupujte rovnako v prípade potreby ďalších súborov.

Hárky papiera prilepte na stenu jeden vedľa druhého. Najprv nalepte spodok hárku, aby si účastníci školenia neprečítali názvy skôr, než začnú robiť cvičenie. Nieкого totižto môžu názvy rozptýliť a začne uvažovať nad tým, aké bude zadanie. Keď nastane čas cvičenia, jeden z tímu školiteľov nech prilepí aj vrchnú časť hárov.

Pokiaľ nie je v školiacej miestnosti dost' miesta na stenách, hárky nalepte na stoly. Po tom, ako ich účastníci vyplnia, pokúste sa nájsť miesto na stenách alebo na stojane vpredu v miestnosti, aby ich bolo vidno počas diskusie, ktorú budete facilitovať.

Ku každému hároku dajte tri fixky rovnakej farby.

Objasnite, že názvy uvedené na hárokoch predstavujú hlavné kategórie zadané v rámci antidiskriminačnej legislatívy a zákonov upravujúcich trestné činy z nenávisti.

Účastníkov požiadajte, aby si premietli čo najširší okruh svojej rodiny, priateľov a kamarátov – nielen tých, s ktorými zdieľajú domácnosť, ale aj bratrancov, sesternice, netere, synovcov, strýkov a stryné, rodinu manžela/manželky, druha/družky, partnerov a partnerky detí a ich priateľovi a priateľky. Zdôraznite, aby nezabudli na osoby, s ktorými sa skamarátili či spriatelili v práci či širšom okolí, vrátane vzťahy s osobami iných národností či náboženstiev.

Požiadajte ich, aby porozmýšľali nad skupinami, ktoré sú zastúpené v ich širokej rodine alebo kruhoch – do ktorých kategórií na hárkoch prináležia. Povedzte im, aby skupinu, ku ktorej prináležia členovia ich rodiny alebo kamaráti či priatelia, označili fixkou.

Dajte im príklad a najskôr hárky vyplňte vy. Zvoľte si dva hárky a uveďte kategórie zastúpené vo vašej širokej rodine. Napríklad, ak sú členmi vašej širokej rodiny moslimovia a kresťania, do stĺpca na háрку označenom „Náboženstvo“ napíšete obe tieto slová (moslim, kresťan). Ak sa vo vašej širokej rodine nájdu osoby, ktoré sú závislé od alkoholu, majú rakovinu či depresiu, uvediete každé z týchto slov/slovných spojení na hárok s označením „fyzické a duševné znevýhodnenie“.

Ďalšie inštrukcie:

Pokiaľ už niekto uviedol nejakú kategóriu, ďalší, ktorí ju zdieľajú, k nej pridajú čiarku/krížik/označenie. Napríklad, ak je na háрку s označením „Náboženstvo“ už napísané slovo „katolíci“, každý ďalší účastník pridá k tomuto slovu krížik/čiarku/označenie.

Ďalej objasnite, že každý človek uvedie pri každom označení skupiny iba jednu čiarku/krížik/označenie, a to i keď je takých členov rodiny veľa. Napríklad, ak má účastník 15 členov širšej rodiny talianskeho pôvodu, k slovu „Talian“ dá iba jeden krížik/čiarku, nie 15.

Objasnite, že kvôli úspore času môže na ten istý hárok papiera písať viac ako jedna osoba v jeden čas.

Keď sa už všetci zapojili a vrátili sa na svoje miesta opýtajte sa, či bolo pre niekoho ťažké uviesť nejaké skupiny pod stanovené kategórie. Niektorí účastníci možno spomenú, že pre nich bolo náročné uviesť skupiny v rámci kategórie „Fyzické a duševné znevýhodnenie“.

Môžete poznamenať, že v prípade niektorých znevýhodnení, napríklad duševných ochorení, sa ešte stále vyskytuje stigma a zaujatie.

Požiadajte účastníkov a účastníčky, aby sa pozreli na vystavené hárky a posúdili, či sú oni ako skupina viac či menej rozmanití, než pôvodne predpokladali.

Skúsenosti ukazujú, že rozmanitosť v rámci všetkých štyroch kategórií (rasa a etnicita, náboženstvo, rod a sexuálna orientácia a fyzické a duševné znevýhodnenie) je obvyčajne značná a to dokonca aj v skupinách, ktoré sa javia byť na prvý pohľad homogénne. Môžete upriamiť pozornosť na rozmanitosť v rámci jednej z kategórií. Napríklad v skupine, ktorá sa zdá byť na prvý pohľad homogénna z hľadiska národnosti alebo rasy môžete upozorniť na to, koľkí majú v širokej rodine predstaviteľov iných národností alebo rasového pôvodu.

Vysvetlite, že rozmanitosť v skupine môže byť príkladom rozmanitosti v spoločnosti. Zdôraznite, že rozmanitosť vedie k dôležitému uvedomeniu si, ktoré súvisí s obťažovaním a znevažovaním: počet ľudí, ktorých sa osobne dotýka znevažujúci verbálny prejav, urážky a vtipy môže byť omnoho vyšší, než by sa

očakávalo. Mnohých z tých, ktorí sa cítia dotknutí, zranení alebo ktorých tieto verbálne prejavy zasiahnu nejakým iným spôsobom, nemusia druhí vnímať ako cieľ alebo obeť. Ostatní vôbec nemusia tušiť, že človek, ktorý sa cíti dotknutý alebo rozrušený nejakou poznámkou môže mať v skupine, ktorá je terčom znevažovania nejakého člena rodiny.

Poznámka: Počas facilitácie diskusie môžu účastníci stáť v polkruhu, tvárou k hárkom zaveseným na stene.

8. modul: Prípadové štúdie I: Ukazovatele zaujatosti a začatie trestného konania v prípade trestného činu z nenávisti

Prehľad:

1	Ide o prípad potenciálneho trestného činu z nenávisti?	Diskusia o prípadových štúdiách v malých skupinách s cieľom identifikovať ukazovatele zaujatosti
2	Prezentácia pracovných skupín	Prezentovanie záverov pracovných skupín pred celou skupinou a otvorenie každého prípadu na plenárnu diskusiu

Čas: cca. 2 hodiny

Ciele:

dokázať identifikovať ukazovatele zaujatosti v použitej prípadovej štúdii;
uvedomiť si význam riešenia motívu zaujatosti počas vyšetrovania prípadu;
porozumieť, aké typy krokov vo vyšetrowaní majú zmysel a môžu zabezpečiť zaistenie objektívnych dôkazov o motíve zaujatosti.

Pomôcky/príprava:

Príloha IX: Ukazovatele zaujatosti: *Príklad* prípadových štúdií

Pracovný list č.6 - Ukazovatele zaujatosti: prípadové štúdie (kompletizované počas prispôsobenia školenia príslušnej národnej úrovni)

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita č. 1: Ide o prípad možného trestného činu z nenávisti?

Čas: 45 minút

Príprava: Pripravte si ľubovoľný počet prípadov, s ktorými budú účastníci pracovať v malých skupinách. Pre prvú časť práce v skupinách by sa prípady mali rozobrať iba do tej miery, aby sa získalo dostatok informácií na zaistenie stôp naznačujúcich zaujatosť. Pokúste sa, aby bola analýza stručná, relatívne evidentná a jednoduchá (na jednej strane) a prezentujte zistenia spôsobom, ktorý vyprovokuje zvedavosť o ďalšom možnom vyšetrovacom postupe. Prípadové štúdie sa budú ďalej rozoberať v druhej časti práce v skupinách v rámci 10. modulu: Dôkazy o motíve.

Cieľom tejto časti práce v skupinách je oboznámiť účastníkov so **spôsobom zistenia a vyšetrovania** skutočných prípadov trestných činov z nenávisti. Spoločná práca a zdieľanie nápadov tomuto cieľu prospieje, keďže počas skupinovej práce nevyhnutne vyjdú najavo vzorce používané pri identifikácii prípadov (ako aj zaujatosť v rámci tohto procesu!).

Objasnite, že cieľom tejto časti a práce v skupinách je zodpovedať na konkrétne otázky o prípadových štúdiách a o zisteniach informovať zvyšok skupiny.

V ideálnom prípade majte otázky napísané na flipcharte.

Uved'te základné informácie a skutočnosti: Je tento prípad potenciálnym trestným činom z nenávisťi?

Aké sú ukazovatele zaujatosti a prečo?

O akých hlavných bodoch vaša skupina diskutovala?

Dobré je vybrať si spomedzi členov skupiny tzv. hovorcu/kyňu a pozorovateľa/ku. Obe úlohy budú v ďalšej časti rotovať, aby na otázky aktívne zodpovedalo viac ľudí. Tak bude väčšina účastníkov v niektorom bode motivovaná k aktívnejšej účasti na školení.

Maximálna dĺžka diskusie je 30 minút. Napíšte na flipchart čas, kedy sa majú všetci zhromaždiť do plenárnej skupiny. Objasnite, že vy aj váš kolega/kolegyňa sa budete pristavovať pri skupinkách a v prípade akýchkoľvek nejasností budete k dispozícii alebo zodpoviete na doplňujúce otázky. Po 20-25 minútach prídete „skontrolovať“, ako sa skupine darí (pokiaľ v tom bode uvidíte, že je ešte potrebný dodatočný čas, dajte im 15 ďalších minút).

Skupinám dajte na prácu flipchartový papier a fixky.

Aktivita č. 2: Prezentácia práce pracovných skupín

Čas: 60 minút

Päť minút pred očakávaným koncom diskusie začnite účastníkov zvolávať späť. V prípade potreby vyhláste mini prestávku (otvorte okná, pustite hudbu, resp. vyhláste hygienickú prestávku), a následne vyzvite k prezentáciám zistení.

Skupiny jednu po druhej vyzvite, aby prezentovali svoje zistenia na flipcharte. Ako prvý nech hovorí hovorcu/hovorkyňu, potom pozorovateľ/ka a v prípade potreby dajte priestor všetkým/ostatným členom a členkám skupiny.

Po každej prezentácii sa opýtajte ostatných účastníkov či majú záujem reagovať, či sú tam paralely s ich prípadom atď.. Pokiaľ si myslíte, že prípady by sa mali prejednávať v určitom poradí, povedzte to.

9. modul: Prekážky stíhania trestných činov z nenávisti

Prehľad:

	Prekážky brániace trestnému stíhaniu trestných činov z nenávisti	Diskusia o spoločných prekážkach počas stíhania trestných činov z nenávisti a identifikácia stratégií, ako s nimi nakladať
--	--	--

Čas: cca. 30 minút

Ciele:

rozpoznať a porozumieť spoločným prekážky, ktoré bránia účinnému trestnému stíhaniu prípadov trestných činov z nenávisti;
identifikácia možných stratégií, ktoré môžu prokurátori a prokurátorky aplikovať pri prekonávaní týchto prekážok.

Pomôcky/príprava:

Flipchart

Pracovný list č. 7: Prekážky stíhania trestného činu z nenávisti

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita

Požiadate účastníkov, aby vymenovali prekážky, s ktorými sa môžu počas trestného stíhania prípadov trestných činov z nenávisti stretnúť. Objasnite, že tieto prekážky môžu postup v prípadoch skomplikovať;

Rozdajte pracovný list č. 7 a posúďte v krátkosti každú z prekážok;

Môžete a) facilitovať diskusiu celej skupiny, alebo b) rozdeliť účastníkov do malých skupín;

Otázky: Požiadajte účastníkov a účastníčky, aby popísali konkrétnu situáciu, v ktorej sa stretli s prekážkami v trestnom stíhaní trestných činov z nenávisti. Ďalej ich vyzvite, aby navrhli stratégie ako ich prekonať;

Na záver upriamte pozornosť na to, čo môžu oni sami urobiť v rámci svojej profesie, aby sa spomínané prekážky brániace efektívnemu vyšetrovaniu a trestnému stíhaniu takýchto prípadov prekonali, a aké je to dôležité.

Návrh: Pokiaľ účastníci nereagujú na otázky zamerané na prekážky, s ktorými sa stretli počas trestného stíhania týchto prípadov, môže byť užitočné keď vy popíšete prekážky, s ktorými ste sa stretli a tiež stratégie, ktorými ste ich prekonávali.

10. modul: Prípadové štúdie II: Druhy dôkazov o motíve

Prehľad:

1	Úvod k druhom dôkazov o motíve	Identifikovať spoločné typy a zdroje dôkazov motívu zaujatosti
2	Sú dôkazy o motíve zaujatosti dostatočné?	Diskusia o prípadových štúdiách v malých skupinách s cieľom identifikovať dôkazy o motíve zaujatosti a iné otázky
3	Prezentácie pracovných skupín	Informovanie celej skupiny o zisteniach a úvod k skupinovým diskusiám

Čas: cca. 2 hodiny

Ciele:

identifikovať rôzne typy a zdroje dôkazov o motíve zaujatosti;
prostredníctvom pochopenia rôznych typov a zdrojov alebo dôkazov získajú prokurátori a prokurátorky zručnosti a schopnosti ľahko rozoznať a odhaliť dôkazy zaujatosti;
uplatniť myšlienky a koncepty diskutované počas školenia, ktoré súvisia s trestným činom z nenávisti na prípadové štúdie;
zapojiť skupinu do uvažovania nad tým, ako postupovať pri vyšetrovaní a stíhaní trestných činov z nenávisti, a tiež pomôcť im uvedomiť si význam stíhania.

Pomôcky/príprava:

Príloha X: Dôkazy o motíve: *Príklad* prípadových štúdií

Pracovný list č.8: Druhy dôkazov o motíve zaujatosti

Pracovný list č. 9: Dôkazy o motíve: prípadové štúdie (skompletizované počas úprav školenia na miestne podmienky)

Poznámky pre školiaci tím:

Aktivita 1: Druhy dôkazov o motíve zaujatosti: úvod

Čas: 20 minút

Diskusiu začnite otázkou, ako využívajú prokurátori motív vo veciach, ktoré stíhajú a dozorujú (nielen v pokiaľ ide o prípady trestných činov z nenávisti). Je vo veciach, ktoré riešia, relevantný motív? Čím? (Ako?) Ako často zdôrazňujú aspekty motívu trestného činu?

Opýtajte sa ich, čím sa podľa nich líši dokazovanie motívu zaujatosti od iného dokazovania. Aké sú bežné typy a zdroje dôkazov o zaujatosti?

Rozdajte a diskutujte o Pracovnom liste č. 8 (ukážka z pracovného listu je uvedená na nasledujúcej strane).

Druhy dôkazov	Zdroje
Urážlivé vyjadrenia voči obeti počas činu.	Obet', svedkovia incidentu.
Vyhlásenia pred udalosťou, ktoré naznačujú plánovanie.	- spoločníci, priatelia, rodinní príslušníci podozrivého alebo iní svedkovia prítomní na mieste vyhlásenia. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie.
Následné priznanie sa po čine.	- spoločníci, priatelia, rodinní príslušníci podozrivého alebo iní svedkovia prítomní na mieste vyhlásenia. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie. - verejné vyhlásenia alebo vyhlásenia započuté na verejnom mieste
Vyhlásenia o priamom priznaní.	- osoby, ktoré ako prvé prišli na miesto činu, svedkovia, vyšetrovatelia polície a prokuratúry.
Prepojenie na organizované nenávistné skupiny	- domová prehliadka podozrivého a hľadanie časopisov, plagátov, kníh, letákov, atď. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie.
Okolnosti trestného činu	- čas a miesto výnimočného významu pre páchatel'a alebo pre obeť - brutalita útoku a spôsob jeho spáchania; - vzorce podobných činov spáchaných rovnakým spôsobom

Možno bude užitočné a efektívne na príkladoch, ktoré je možné čerpať z uvedených prípadov, upozorniť na typy a zdroje dôkazov.

TIP: Keďže ide len o úvodnú časť a práca v skupinách je vyčerpávajúca (z hľadiska energie aj času), pokúste sa túto časť skrátiť a vyzvať všetkých, aby sa vrátili do pracovných skupín. Pokiaľ pracujete s dvoma facilitátormi, mohli by ste v prípade potreby ísť pri „kontrolle“ práce v skupinách viac do hĺbky.

Aktivita č. 2: Pracovné skupiny: prípadové štúdie a dôkazy o motíve

Čas: 30 minút

Cieľom druhej časti je pokračovať v usmerňovaní účastníkov pri riešení prípadov trestných činov z nenávisti a zameriavať sa na metódu vyšetrovania a zhromažďovania dôkazov o motíve v prípadoch, na ktorých začali pracovať v rámci 8. modulu.

Vyzvite účastníkov, aby sa opäť vrátili do svojich pracovných skupín a pokračovali v práci. Rozdajte Pracovný hárok č. 9 a položte otázky formulované pre túto časť:

Opäť menujte (alebo v tomto bode nechajte skupinu, pokiaľ bude ochotná, aby vybrala), hovorcu/hovorkyňu a nového pozorovateľa/ku.

Skupiny vyzvite, aby začali pracovať s flipchartmi a figami a určite čas. Na začiatku práce a približne v dvoch tretinách skontrolujte, ako napredujú. Pokiaľ si to väčšina skupín vyžaduje, dajte im ešte 5 minút navyše.

Aktivita č. 3: Prezentácia pracovných skupín: prípadové štúdie a dôkazy o motíve

Čas: 70 minút

Päť minút pred ukončením cvičenia začnite zvolávať účastníkov a účastníčky späť. V prípade potreby dajte pred prezentáciami krátku prestávku (otvorte okná, pustite hudbu, umožnite hygienickú prestávku).

Skupiny jednu po druhej vyzvite, aby na flipcharte prezentovali svoje zistenia. Najprv dajte slovo hovorcovi/kyni, potom pozorovateľovi/ke a v prípade potreby ostatným členom skupiny.

Po každej prezentácii dajte priestor celej skupine, aby mohla reagovať, uviesť prípadné paralely s ich prípadom atď. Pokiaľ by sa podľa vás malo o prípadoch diskutovať v určitom poradí, povedzte to.

11. modul: Záver: Stíhanie trestného činu z nenávisti

Prehľad:

	Záver a vyhodnotenie	Uistite sa, že účastníci a účastníčky vyplnili hodnotiaci formulár a podelili sa o spätnú väzbu
--	----------------------	---

Čas: 30 minút

Ciele:

Získať od účastníkov spätnú väzbu na školenie;
formulovať záverečné postrehy.

Pomôcky/príprava:

Pracovný list č. 10: Hodnotiaci formulár: Stíhanie trestných činov z nenávisti

Poznámky pre školiaci tím

Aktivita

Ubezpečte sa, že účastníci a účastníčky vyplnili hodnotiaci formulár a podelili sa o spätnú väzbu.

Požiadajte účastníkov, aby vyplnili hodnotiaci formulár. Hodnotenia môžu byť anonymné.

V krátkosti zhrňte školenie a poďakujte sa za účasť na školení. Vyjadrite dôveru v schopnosť účastníkov reagovať na a stíhať trestné činy z nenávisti.

Rozdajte účastníkom materiály, ktoré ešte nedostali.

PRÍLOHA I: Kontrolný zoznam školiteľov

Porozprávajte sa so svojim „spoluškoliteľom“/školiteľkou a dohodnite sa na spôsobe, akým budete školenie viesť. Budete sa musieť rozhodnúť, ktorý z vás bude facilitovať ktoré moduly alebo ich časti. Tiež sa budete musieť rozhodnúť, ktorý z vás sa spojí s kontaktnou osobou v danej inštitúcii alebo na mieste, kde sa školenie bude konať, aby dohodol/la potrebné detaily. Nakoniec sa budete musieť dohodnúť, kto z vás pripraví školiace materiály. Keď splníte úlohu uvedenú za odrážkou, „odfajknite“ si ju.

Osobne, telefonicky alebo emailom sa skontaktujte s osobou v inštitúcii zodpovednej za riešenie logistických otázok ohľadom školenia. Potvrďte si:

- čas a dátum školenia;
- disponibilitu projektora, počítača, obrazovky a stojana s flipchartový papierom (alebo si ich prineste sami);
- počet ľudí, ktorí sa zúčastnia školenia;
- či daná inštitúcia/organizácia poskytne jedlo a nápoje (kávu, čaj, džús, sódu, drobné občerstvenie);
- polohu budovy a miestnosti, kde sa seminár bude konať seminár;
- spôsob usporiadania stolov a stoličiek v školiacej miestnosti.

Pripravte obsahové materiály, ktoré budete na školenie potrebovať. K obsahovým školiacim materiálom musia byť pripojené:

- úvodné hárky;
- doplnujúce prípadové štúdie a iné materiály špecifické pre vašu krajinu, ktoré ste pripravili, vrátane:
 - prejavy postojov verejnosti alebo okolia;
 - vplyv postojov okolia;
 - aktuálne informácie o legislatívnej úprave;
 - ďalšie materiály špecifické pre vašu krajinu, napríklad: inštrukcie pre policajný zbor alebo usmernenie pre prokuratúru pre riešenie prípadov trestných činov z nenávisti, definíciu trestného činu z nenávisti inými inštitúciami pôsobiacimi v krajine atď.
- slajdy;
- videá;
- kópie brožúrky *Trestné stíhanie trestných činov z nenávisti: praktický sprievodca*;
- dostatočný počet materiálov;
- certifikáty o účasti.

Ak ste nedostali potvrdenie, že potrebné pomôcky a zariadenia budú k dispozícii na mieste školenia, pripravte si ich vopred. K potrebnému vybaveniu patrí:

- slajdy;
- počítač a obrazovka na prezentácie, reproduktory, aby ste mohli počúvať videá;
- stojan a flipchartový papier;
- menovky;
- fixky: jedna čierna alebo modrá pre každých piatich účastníkov a sada viacerých farieb;
- čisté kartičky alebo kusy papiera (tri na každého účastníka/čku);
- pero alebo ceruzka (jeden kus na účastníka/čku);
- lepiaca páska.

Príďte aspoň hodinu pred začiatkom školenia, aby ste mohli:

- skontrolovať či je na mieste vybavenie, pomôcky a jedlo;
- či boli technické pomôcky inštalované a či fungujú;
- či boli stoličky rozostavané podľa pokynov;
- prediskutujte si posledné záležitosti a prípadné obavy so svojim spoluškoliťom/kou;
- doprajte si čas na jeden - dva hlboké nádychy.

Pred koncom školenia:

- zozbierajte všetky prejavy postojov verejnosti alebo okolia;
- zozbierajte vyplnené hodnotiace formuláre;
- odlepte všetky hárky, ktoré boli pripevnené na stenu.

PRÍLOHA II: *Príklad* prejavov a postojov verejnosti alebo okolia

Žena pálila výtláčok Koránu pred slovenskou vlajkou pričom hovorila: „Všetkých vás pochyťám. Jedného po druhom. Je jedno, či si žena, dieťa a či muž. Odbachnem každého, kto mi bude stáť v ceste.“ (Slovensko)

Na políciu zatelefonovala rómska žena. Chcela vedieť, či jej muž, ktorého včera zatkli, je ešte stále v cele. Policajt/ka jej odmietol/la poskytnúť túto informáciu. Následne zavolała na políciu nerómska žena a žiadala rovnakú informáciu. Policajt/ka jej veľmi slušne odpovedal/la. (Slovensko)

V električke napadol muž moslimskú ženu, pokúsil sa jej strhnúť hidžáb, a následne ju ním začal škrtiť, a potom ju začal udierať. Obeť skončila so zlomeným zubom. Pri inom útoku na ňu hádzali kamene, a to i napriek tomu, že pri nej bol jej štvorročný syn. (Slovensko)

Na strednom Slovensku napadli Slovensku. Páchatel' si myslel, že je moslimka zo zahraničia. (Slovensko)

Na stenu islamského komunitného centra nasprejovali fľašu vína. Majitelia centra si nie sú istí, či bol tento akt namierený proti nim. (Slovensko)

Žena uverejnila obrázky islamského centra na internete. V komentároch jej bolo odporúčané, aby doň hodila zápalné bomby. (Slovensko)

V deň protiislamského pochodu boli na moslimskú rodinu s deťmi hádzané kamene. (Slovensko)

Po tom, ako sa LGBTI aktivisti cez Facebook vyhrážali, že ho zabijú ho počas dúhového pochodu naháňala skupina neonacistov. (Slovensko)

Brazílsky bicyklista bol napadnutý na okraji lokality, v ktorej sa konali medzinárodné bicyklové preteky. V ten deň sa tiež konal protiislamský pochod. (Slovensko)

V Piešťanoch sa klientom a majiteľom prevádzky v ktorej sa predávajú kebaby vyhrážali a rozbili na nej výklad. (Slovensko)

Mladý muž uviedol na sociálnych sieťach, že by chcel napadnúť utečenecké centrum a ponúkal odmenu 25 eur za každého zastreleného utečenca. (Slovensko)

Transrodovú osobu surovo napadol jej sused. Sused ju násilne otrieskal o stenu. Polícia prípad uzavrela ako prečin. (Slovensko)

Večer keď som v meste nechodím električkou. Bojím sa, že ma napadnú. Som Rómka. (Slovensko)

Minul som stovky eur na psychoterapiu. Som vyhoretý a mám problém s pitím. A to všetko preto, lebo ma naháňalo šesť neonacistov. Ale boli na mňa príliš pomalí. (Slovensko)

Zbil ma sused. Šesťkrát ma otrieskal o stenu. Nepáčilo sa mu, že som trans-muž. (Slovensko)

Sused obťažoval a útočil na rómsku rodinu. V rámci troch rokov zaznamenala rodina 87 incidentov. (Slovensko)

Rodiny migrantov nahlásili, že ich deti obťažujú a znevažujú za to, že majú „smiešne a čudné“ mená. (Slovensko)

Žena povedala, že Ukrajinci sú leniví kriminálnici čo nepracujú. (Slovensko)

Vtip: Prečo gejovia nemôžu dostať AIDS? Aj ten vírus má dôstojnosť.

„Pracovala som pre jednu spoločnosť, ale plat nestačil ani na pokrytie základných životných nákladov, tak som sa rozhodla odísť. Povedala som to manažérovi spoločnosti, ktorý mi povedal: „než aby ste trávili čas tým, že budete hľadať lepšie platenú prácu by ste si mali skúsiť nájsť bohatého chlapa čo si vás zoberie a budete mať po problémoch!!!“

„Ľudia vidia iba moje postihnutie, nevnímajú ma ako ľudskú bytosť alebo ako osobu.“

Skupina mužov porozbýjala okná na viacerých domoch, v ktorých žijú Rómovia s pokrikom: „Cigáni, ste mŕtve mäso!“

Keď som išiel dnes ráno do práce, uvidel som na kontajneri čerstvé graffiti „Cigáni, nech sa páči! Dobrú chuť!“

Desím sa pripustiť, že som Žid. Aj som prestal chodiť do chrámu a svätiť židovské sviatky. Keď sa ma ľudia opýtajú, či som Žid, urobím hocičo len aby som to poprel. Každý deň je boj, aby som pred svetom ukryl svoju vieru. Stratil som identitu aj náboženstvo. A to všetko kvôli tomu, že mi raz jeden človek povedal, že si zaslúžim, aby som zhorel rovnako, ako tí ostatní *môjho druhu*. A tak horím zvnútra. Dúfam, že majú radosť.

Rodičia dieťaťa boli znepokojení, pretože ich dieťa odmietlo chodiť ďalej do školy. Po dlhom rozhovore sa dieťa rodičom zverilo, že učiteľka mu nadáva – bez ohľadu na to, či sa mu niečo podarí, alebo nepodarí. Povedala: „Ty malý šikmáč, mal by si sa vrátiť do svojej krajiny.“

„Nikdy nepôjdem na políciu nahlásiť trestný čin, lebo aj tak viem, že sa nič nestane.“

Skupina adolescentov vykrikovala protižidovské urážky a hádzali kamene do okien domu, v ktorom bývala jedna z hŕstky židovských rodín v danej lokalite. Rodina bola týmto incidentom veľmi vystrašená, ako aj možnosťou, že adolescenti sa začnú chovať ešte násilnejšie. Policajt, ktorý celú záležitosť riešil rodine povedal, aby sa nebála, lebo páchatelia „boli iba chlapi“ a krátko na to odišiel bez toho, aby kohokoľvek vypočul.

Vtip: „Koľko Židov nastrkáš do Volkswagenu? 100. Dvoch dopredu, dvoch dozadu a 96 do popolníka.“

Na ceste domov z gej klubu surovo v parku zbili mladý homosexuálny pár (jeden z páru je polovičný Albánec a polovičný Srb, druhý Róm). Keď prišla na miesto činu polícia, urážala ich homofóbnymi a rasovými výrokmi. Policajt sa im vyhrážal zbraňou hovoriac, že nechce, aby sa Albánci, Cigáni alebo gejovia prechádzali po okolí, a že ich zabije a vyhladí.

Keď som bol malé dieťa, sused mi zvykol hovoriť, že ak sa nebudem slušne správať, prídu Cigáni a odnesú ma preč.

Vtip: „Prečo majú sprchy v Auschwitzu 11 trysiek? Aby ich Židia nemohli zapchať prstami.“

Vtip: „Otázka: ako označíš 2000 mŕtvych Srbov v priekope? Odpoveď: dobrý začiatok.“

Prestreshi a jeho gej priateľ, Lorik, išli osláviť Silvestra 2005.

„Išli sme von. V mojej krajine nemôžete byť iný“, hovorí. „Zmlátili nás dvaja chlapi. Zlomili mi nos, porezali mi hrdlo a ...paralyzovali ruku môjho priateľa.“ Policajti začali vtípkovať, označovali nás slovami ako „buzerant“, hovorí Prestreshi. „Potom nás poslali do nemocnice, kde nás lekár ignoroval a povedal nám: „vy ste chorí ľudia, na mojej klinike nepotrebujem HIV.“

„22. apríla 2006 ma zákerne napadli dve osoby. Dôvodom bol môj mexicko-americký pôvod...Po tom, ako ma zbuchnutovali a dokopali, odtiahli ma dozadu na dvor a tam ma vyše hodiny bili. Jeden z dvojice, rasistický skinhead, sa mi pokúsil vyrezať na hrud' hákový kríž. Keď zo mňa strhali šatstvo, popálili ma cigaretou a kopali ma vojenskými topánkami. Nato ma odtiahli úplne dozadu a nechali ma tam, aby som zomrel.“

Vo februári 2008 nasprejovali dvaja adolescenti na 24 hrobov na židovskom cintoríne svastiky a protižidovské slogany. Chlapci sa tiež priznali k počmáraniam pomníka holokaustu a obchodu, ktorý vlastní čínski emigranti.

V júli 2008 hodili útočníci Molotovov koktejl do sauny v gej podniku, pričom ľahko zranili jedného zamestnanca. Páchatelia údajne do sauny pred útokom zavolali, aby si overili, či sa v ňom nachádzajú ľudia.

Cestovala som s kolegom do Maďarska. Bol to černoš z Veľkej Británie a ja som biela žena z Maďarska. Na slovensko-maďarskej hranici kontrolovali maďarskí pohraničníci naše pasy. Začula som ich konverzáciu v maďarčine: „Je z Veľkej Británie?“ „Hej, len bol pridlho na slnku.“ Táto poznámka ma pobúrila. Dala som im môj maďarský pas a požiadala som ich, aby sa kolegovi ospravedlnili. Urobili tak.

15. marca 2004, napadla britského gangstra ázijského pôvodu Imrana Shahida skupina bielych mladíkov. Na ďalší deň sa spolu so svojimi kamarátmi vydal hľadať po okolí „bielych chlapcov“. Stretli Krissa Donalda, 15 ročného chlapca. Schmatli ho a vliekli preč, zatiaľ čo on kričal: „Čo som urobil? Mám len 15.“ Vozili ho v aute dve hodiny, potom ho 13 krát bodli, podpálili ho a nechali zomrieť.

V noci 28. júla 2005 naháňali v Anglicku Anthonyho Walkera a jeho bratranca, tínedžerov afrického pôvodu, v parku dvaja muži. Najprv ich častovali rasistickými urážkami a následne jeden z mužov, Paul Taylor, zaťal sekáčik na ľad do Antonyho lebky a zabil ho. Manažér neďalekého podniku dosvedčil, že v minulosti videl Taylora ako sa pohrával s nožom a vravel: „dnes v noci to niekto schytá.“ Taylor bol odsúdený na 23 rokov väzenia a jeho spolupáchateľ, ktorý útok inicioval a zabezpečil vražednú zbraň, bol odsúdený na 17 rokov.

25. marca 2006 dobodali dvaja muži deväťročnú Lilianu Sissokovú do krku a ucha. Liliana práve vchádzala do domu, v ktorom bývala. Lilianu, zmiešaného rusko-afrického pôvodu, hospitalizovali a útok prežila. Jej matka povedala, že útočníci „mali dosť času na to, aby nakreslili hákový kríž a graffiti s textom „skinhedi...naša práca.“

Vtip: „Prečo nosia Albánci vo vreckách sračky? Kvôli identifikácii.“

Na Ukrajine sa dvaja muži na zastávke v Záporoží držali za ruky. Keď sa pri kontrole hliadkou nevedeli preukázať identifikačnými dokladmi, zobrali ich na policajnú stanicu. Nazývali ich „buzerantmi“ a ostatných príslušníkov na stanici bolo počuť, ako hovorili: „Doneste ich sem. My ich [... nadávka...]“. Keď obeť namietali, že sa spoja s prokuratúrou a budú sa sťažovať, policajti im povedali, že ich zadržia ako dílerov drog pod falošným obvinením.

V Banja Luke, Bosne a Hercegovine porozbíjali neznámi páchatelia okná, zničili stenu a znesvätili mešitu Sefer-beg. K incidentu došlo počas Ramadánu. Incident rozrušil mnohých moslimov žijúcich v okolí. Mešitu rekonštruovali v roku 2004 po tom, ako bola zničená vo vojne.

21. marca 2008 zaútočili neznámi vandali na ortodoxný kostol. Vlámali sa do jeho dvora a úplne zničili auto kňaza, Ljubomira Crnokraka. Srbi a srbská ortodoxná cirkev v Dalmácii vyhlásila, že sa po útoku necítia bezpečne.

13. mája 1995 smrteľne dobila skupina skinhedov Róma Tibora Berkiho bejzbalovou palicou v jeho dome. Útočníci sa už v minulosti nechali počuť, že „pôjdu po nejakom Cigánovi.“ Súd rozhodol, že trestný čin nemal rasový motív, pretože páchatelia počas útoku nevyslovovali rasové urážky. Sudca v rozhodnutí uviedol: „Počas útoku bol [hlavný útočník] ticho, a nevykrikoval žiadne urážlivé slová, z ktorých by bolo možné badať rasový motív.“ Odvolací súd však konštatoval prítomnosť rasového motívu a hlavnému páchatelovi zvýšil trest na 13 rokov."

29. mája 2008 večer našli v Solomenskom obvode mŕtveho mladého muža, ktorý prišiel študovať na Ukrajinu. Podľa správ v médiách ho napadla skupina mladých ľudí na rušnom mieste, neďaleko autobusovej stanice a stanovišťa taxíkov. Bol mnohonásobne dobodaný nožom a nemohol sa brániť, pretože mal zdravotné postihnutie (mal ochrnutú ruku). Na

mieste bolo veľa svedkov. Mladý muž žiadal o pomoc taxikárov, aby ho odviekli do nemocnice, ale nikto mu nepomohol a čoskoro na mieste zomrel.

Skupina skinhedov napadla rodinu etnických Tadžikov pri vstupe do ich bytového domu v Moskve. Útočníci dobodali na smrť deväťročné dievča, ťažko zranili jej otca a jej 11 ročného bratranca.

Na dvore boli postavené dočasné ubytovacie jednotky pre robotníkov, ktorí zabezpečovali modernizáciu budovy. Jedna strana týchto unimobuniek bola pripevnená o plot materskej školy. Výsledkom bolo, že robotníci hádzali smeti na dvor materskej školy. Nahnevaní rodičia unimobunky niekoľkokrát podpálili. Národnosť rodičov bola rozmanitá, robotníci boli emigranti z Uzbekistanu.

Skupina mladých ľudí pokojne trávil čas v nočnom klube. Hrala pomalá tanečná hudba. Dve dievčatá tancovali spolu. Okamžite k nim pristúpil člen strážnej služby a nariadil im z klubu odísť s tým, že homosexuáli tam nepatria. Dievčatá museli klub opustiť.

Keď študentka z Nigérie nastúpila do autobusu, jeden z pasažierov - muž, začal agresívne vykrikovať: „Prečo si k nám prišla? Choď domov, vylez na strom, z ktorého si zliezla, tam si bývaj“ a pred tvárou jej šermoval fľašou piva.

Utečenec z Afriky (Sierra-Leone) sa vracal spolu so svojou manželkou ukrajinského pôvodu domov. Išli zo supermarketu, lebo plánovali zorganizovať dve rodinné oslavy, keď ho napadli dvaja muži. Kričali „Ukrajina pre Ukrajincov“ a „biela je silná“. Pred očami manželky ho dobodali na smrť.

Počas hodiny matematiky na strednej škole nevedel študent vyriešiť úlohu. Učiteľ pred celou triedou povedal: „matematika nie je pre krymských Tatárov.“

Lektor na strednej vojenskej škole povedal, že „režim a aktivity špeciálnych útvarov milície znamená, že treba kontrolovať všetkých čiernych na uliciach.“

Hodina proti rasizmu na niektorých ruských školách: keď školiteľ hovoril o nacizme a holokauste Židov, učiteľka sa s ním zhodla a hovorila, že tieto udalosti boli otrasné. Keď školiteľ hovoril o násilí páchanom na LGBTI osobách, učiteľka povedala „to je správne – oni sú nenormálni, duševne chorí a treba ich izolovať.“

Približne 10 mužov, pravdepodobne futbalových fanúšikov, zastavilo Arména kráčajúceho so Slovankou a povedali mu, aby sa vrátil do Arménska. Nato ho päťkrát bodli nožom. Rusko, október 2008

Jeong Kwon Kang už rok študoval na škole spolu so svojou ženou. V apríli 2007 ho zavraždili štyria mladí muži, jeden z nich maloletý. Útočníci mali vybíjané topánky a na hlavu Jeong Kwon Kanga napísali „kým mu vytekol mozog.“ Útočníci ušli a okoloidúci zavolať sanitku. Jeong Kwon Kang zomrel 17. mája 2007 na následok vážnych poranení hlavy, ktoré utrpel počas útoku. Štyroch mužov zaistili v apríli 2007 a v máji 2007 boli obžalovaní z ťažkého ublíženia na zdraví a chuligánstva.

PRÍLOHA III: Výklad pojmu trestného činu z nenávisti: slajdy

Slajd č.1:

Čo je to trestný čin z nenávisti?

Dva prvky: trestný čin + motív zaujatosti = trestný čin z nenávisti

Slajd č. 2:

Trestný čin = základná skutková podstata podľa Trestného zákona

napríklad: vražda, útok, poškodenie majetku

Slajd č. 3:

Motív zaujatosti = páchateľ si volí *cieľ (objekt)* trestného činu na základe niektorej z tzv. *chránených charakteristík*

Cieľom môže byť osoba, ľudia alebo majetok príslušný resp. spájaný so skupinou, ktorá má tzv. chránené charakteristiky.

Tzv. chránená charakteristika je základnou alebo kľúčovou charakteristikou, ktorú má určitá skupina, napr. rasa, náboženstvo, etnicita, jazyk alebo sexuálna orientácia.

Slajd č. 4

Rozdiel medzi trestným činom z nenávisti a inými formami intolerancie

Nenávistný prejav / podnecovanie k nenávisti

Absencia samostatného trestného činu

Verbálny prejav bez prejavu zaujatosti NIE JE nie je sám o sebe trestným činom

Diskriminácia

Absencia samostatného trestného činu

Konanie typicky spájané s diskrimináciou (vylúčenie z podnikania, ukončenie zamestnaneckého pomeru atď.) bez prítomnosti motívu zaujatosti NIE JE trestným činom

Konanie (incident) motivované nenávisťou

Môže pri ňom absentovať samostatný trestný čin

Konanie, incidenty alebo prejavy intolerancie s motívom zaujatosti môžu ale nemusia dosiahnuť hranicu trestného činu podľa Trestného zákona.

Slajd č. 5

Čím sa trestný čin z nenávisti líši od ostatných trestných činov?

preukázaním motívu

väčším vplyvom: ide trestné činy s *posolstvom/odkazom*

- individuálne obete;

- komunity, ktoré sú cieľom;
- stabilita a bezpečnosť spoločnosti.

Slajd č. 6

Na čo sa zameriava trestné stíhanie trestných činov z nenávisti?

3 princípy stíhania trestných činov z nenávisti:

- predložiť dôkazy o motíve obžalovaného/obžalovanej;
- zabezpečiť obetiam týchto trestných činov, aby ich skúsenosti s predpojatosťou boli trestným súdom zohľadnené
- žiadať adekvátny trest z dôvodu väčšieho vplyvu trestného činu

Slajd č. 7

Prečo je dôležité stíhať trestné činy z nenávisti?

- podporuje efekt odstrašenia, ktorý má trest na páchatel'ov alebo potenciálnych páchatel'ov;
- vysiela obetiam, jednotlivým komunitám a spoločnosti odkaz, že násilné prejavy intolerancie budú orgány činné v trestnom konaní aktívne potierať;
- pomáha predchádzať trestným činom odvety; a
- naplňa medzinárodné záväzky krajiny efektívne vyšetrovať a stíhať trestné činy z nenávisti.

PRÍLOHA IV: Vplyv trestných činov z nenávisťi: video

https://www.youtube.com/watch?v=izicYdI2q_o

PRÍLOHA V: Medzinárodné a regionálne štandardy: slajd

Slajd č.1

Rovnosť a nediskriminácia patria k princípom základných ľudských práv

Všeobecná deklarácia ľudských práv (anglická skratka: UNDHR) – „Každý je oprávnený na všetky slobody a práva, ktoré ustanovuje táto deklarácia, bez akéhokoľvek ohľadu na rasu, farbu, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické a iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie.“

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (anglická skratka: ICCPR): Jeho ustanovenia v celosti zaväzujú štáty k prešetrovaniu prípadov násilia spáchaného na jednotlivcoch a plneniu týchto povinností bez akejkoľvek diskriminácie.

Články 6 a 7 zaväzujú štáty vyšetriť prípady porušenia práva na život a neľudského zaobchádzania, ktorého sa dopustili verejné alebo súkromné subjekty;

Článok 2 odkazuje na rovnaký princíp rovnosti, ako Všeobecná deklarácia ľudských práv;

Článok 26 požaduje rovnosť pred zákonom, rovnosť pred zákonom a ochranu pred diskrimináciou.

Slajd č.2

Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD)

Článok 4 (a):

Ukladá štátom povinnosť, aby vyhlásili za činy trestné podľa zákona:

„všetky násilné činy alebo podnecovanie k takým činom proti ktorejkoľvek skupine osôb inej farby pleti alebo etnického pôvodu“,

Záväzky OBSE:

- špecifická legislatíva;
- zber údajov;
- vyšetrovanie a stíhanie;
- školenie predstaviteľov a predstaviteľiek trestnoprávneho systému

Slajd č.3

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Článok 14) (judikatúra):

Pristupovať k „rasovo [alebo nábožensky] motivovanému násiliu rovnako, ako k prípadom bez rasistického podtextu by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv.“

povinnosť bezodkladne a efektívne vyšetrovať a odhaľovať rasovo a nábožensky (resp. homofóbne) motivované trestné činy;
povinnosť posúdiť ukazovatele zaujatosti (vrátane verbálnych prejavov sprevádzajúcich násilie a komentárov zverejnených na sociálnych médiách).
nezaujaté posúdenie dôkazov;
vyšetrovanie nemôže vylúčiť motív zaujatosti z dôvodu prítomnosti iných motívov;
nie je nevyhnutná špecifická legislatíva upravujúca trestné činy z nenávisťi;
trestnoprávne systémy musia byť schopné adekvátne vyšetrovať, stíhať a trestať tieto trestné činy;

Slajd č.4 **Európska únia**

Rámcové rozhodnutie Rady č. 2008/913/JHA o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva

Článok 4: „...členské štáty prijímú potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa rasistická a xenofóbna motivácia považovala za príťažujúcu okolnosť alebo aby súdy mohli brať takúto motiváciu do úvahy pri určovaní trestov.“

Smernica 2012/29/EU Európskeho parlamentu a Rady z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov

PRÍLOHA VI: Skutkové okolnosti niektorých prípadov Európskeho súdu pre ľudské práva a Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie

NACHOVÁ proti BULHARSKU, ESĽP, Sťažnosť č. 43577/98 (2005), 43579/98 (2010)

Zhrnutie: (Tlačová správa)

Sťažovateľka Anelia Nachová narodená v roku 1995 spolu s matkou Aksiniyou Hristovou narodenou v roku 1978, Todorkou Rangelovou, narodenou v roku 1955 a Rangelom Rangelom narodeným v roku 1954 sú občania Bulharskej republiky rómskeho pôvodu. Pani Nachová a Hristová žijú v Dobroleve a pani Rangelova a pán Rangelovov žijú v Lome (Bulharsko). Prípad sa týka zabitia príbuzných sťažovateľov 19. júla 1996, Kuncha Angelova (otca pani Nachovej) a Kirila Petkova (syna pána a pani Rangelovcov), oboch vo veku 21 rokov príslušníkom vojenskej polície, ktorý sa ich pokúšal zadržať. Páni Angelov a Petkov boli brancami v divízii armády poverenej výstavbou bytových domov a ďalších projektov občianskej vybavenosti. Začiatkom roka 1996 boli zadržaní kvôli opakovaným absenciám bez priepustky. 22. mája 1996 bol pán Angelov odsúdený na deväť mesiacov nepodmienečne a pán Petkov na päť mesiacov nepodmienečne. V minulosti boli obaja odsúdení za krádež. 15. júla 1996 ušli z miesta stavby na ktorej pracovali a išli do domu starej matky pána Angelova, ktorý sa nachádzal v obci Lesura. Ani jeden z nich nebol ozbrojený. 19. júla veliaci dôstojník Útvary vojenskej polície vo Vratse, plukovník D., vyslal štyroch príslušníkov vojenskej polície pod velením majora G., aby týchto dvoch mužov zadržali. Minimálne jeden, resp. dvaja z príslušníkov poznali aspoň jedného z mužov. Plukovník D. informoval príslušníkov, že v „súlade s predpismi“ by mali mať pri sebe ručnú zbraň a nepriestrelnú vestu. Ďalej ich informoval, že pán Angelov a Petkov boli „kriminálne aktívni“ – čo je výraz používaný na popis ľudí v minulosti usvedčených alebo podozrivých zo spáchania trestného činu, a že ušli z väzby. Príslušníci dostali inštrukcie použiť všetky nevyhnutné a oprávnené prostriedky na zadržanie osôb. Keď polícia prišla do domu starej matky pána Angelova, muži sa pokúsili utiecť. Po varovaní, že ak sa nevzdajú začne na nich polícia strieľať, vystrelil major G. z automatickej zbrane. Boli prevezení do nemocnice vo Vrate, kde boli pri príchode vyhlásení za mŕtvych. Očítý svedok vyhlásil, že keďže sa na mieste, kde došlo k streľbe, vyskytoval jeho vnuk, mladý chlapec, požiadal majora G. o povolenie pristúpiť a odviesť ho z nebezpečenstva. Major G: naň namieril zbraň so slovami: „Vy prekliati Cigáni!“ Vyšetrovanie vo veci usmrtenia bolo zahájené ešte v ten istý deň. Správa z pitvy preukázala, že obaja muži zomreli na následky strelného poranenia z automatickej zbrane, z ktorej bolo na nich vystrelené z diaľky. Pán Petkov bol postrelený do hrude a pán Angelov do chrbta. Vyšetrovanie konštatovalo, že major G. postupoval podľa Nariadenia č. 45 pre vojenskú políciu. Niekoľkokrát mužov varoval a vystrelil do vzduchu. Zastreľil ich iba kvôli tomu, že sa nevzdávali, a vzhľadom na nebezpečenstvo ich úteku. Major sa pokúšal vyhnúť smrteľným zraneniam. Nebol poranený nikto iný. Na základe týchto zistení príslušné orgány zamietli trestné stíhanie uvedených členov vojenskej polície.

Sťažovatelia uviedli, že zabitím ich príbuzných došlo k porušeniu čl. 2 dohovoru následkom nedostatočnej právnej úpravy a postupov umožňujúcich použitie smrteľnej sily bez toho, aby to bolo absolútne nevyhnutné. Ďalej namietali, že skutok nebol riadne vyšetrený, čo bolo v rozpore s čl. 2 a čl. 13. Sťažovatelia ďalej uvádzali, že pri udalostiach vedúcich k streľbe

a následnom nedostatočnom vyšetrení skutku zohral kľúčovú úlohu nepriateľský postoj voči ľuďom rómskeho pôvodu. Odvolávali sa na čl. 14 v spojení s čl. 2.

Článok 2

Smrť pána Angelova a pána Petkova:

Súd vyslovil hlboké znepokojenie nad skutočnosťou, že nariadenia umožňujú príslušníkom vojenskej polície použiť smrteľnú silu pri zatýkaní člena ozbrojených síl i v prípade prečinu nepatrnej závažnosti. Príslušné nariadenia nielenže neboli publikované, ale neobsahovali ani jasné zábezpeky aby sa predišlo svojvoľnému zbaveniu života.

Príslušný právny rámec vykazoval zásadné nedostatky a neposkytoval adekvátnu zákonnú ochranu práva na život, ktorú vyžaduje dohovor v súčasných demokratických spoločnostiach Európy. Súd preto konštatoval, že Bulharsko plošne zlyhalo pri plnení svojej povinnosti vyplývajúcej z čl. 3 dohovoru chrániť právo na život vytvorením adekvátneho právneho a správneho rámca pre používanie sily a strelných zbraní vojskovou políciou.

Pokiaľ ide o plánovanie a kontrolu operácií, Veľká komora potvrdila zistenie komory, že príslušné orgány nespĺnili svoju povinnosť minimalizovať riziko straty života, keďže príslušníci poverení vykonaním zásahu dostali inštrukciu použiť všetky dostupné prostriedky potrebné k zatknutiu pána Angelova a Petkova, a to i napriek tomu, že neboli ozbrojení a nepredstavovali žiadne ohrozenie života alebo zdravia. V tejto veci Veľká komora skonštatovala, že vzhľadom na absenciu jasného právneho a regulačného rámca bolo možné vyslať tím ťažko ozbrojených príslušníkov aby zadržal dvoch mužov bez predchádzajúcej diskusie o možnom nebezpečenstve, ktoré predstavovali (ak vôbec predstavovali nejaké nebezpečenstvo), či bez jasného varovania o potrebe minimalizovať akékoľvek ohrozenie života. V skratke, spôsob, akým bola akcia naplánovaná a kontrolovaná odhalil poľutovaniahodnú mieru nevšímavosti voči právu na život.

Pokiaľ ide o konanie príslušníkov súd skonštatoval, že vzhľadom na okolnosti prípadu čl. 2 dohovoru vylučoval použitie akejkoľvek potenciálne smrteľnej sily, a to bez ohľadu na možné riziko, že by pán Angleov a Petkov ušli. Okrem toho konanie majora G., príslušníka ktorý obeť zastrelil, musí byť predmetom vážnej kritiky, vzhľadom na použitie neprimeranej sily. Na zadržanie mužov mohli byť využité iné prostriedky. I keď mal major G. pri sebe ručnú zbraň, rozhodol sa použiť automatickú zbraň a prepol ju na automatický režim, čo mu znemožnilo zamieriť na cieľ s akoukoľvek rozumnou mierou presnosti. Napokon neexistuje vierohodné vysvetlenie skutočnosti prečo bol pán Petkov zasiahnutý do hrude, pričom nebolo možné vylúčiť možnosť, že by sa na poslednú chvíľu otočil a vzdal napriek tomu, že by bol postrelený.

Súd na záver skonštatoval, že Bulharsko nenaplnilo svoje povinnosti vyplývajúce z čl. 2 dohovoru; príslušný právny rámec o využití sily vykazuje zásadné nedostatky, a že pán Angelov a Petkov boli zabití pri okolnostiach, v rámci ktorých akékoľvek použitie strelných zbraní na ich zatknutie bolo v rozpore s čl. 2 dohovoru. Počas zásahu bola navyše použitá nadmerná hrubá sila. Vo veci smrti pána Angelova a Petkova došlo k porušeniu čl. 2 dohovoru.

Vo veci účinnosti vyšetrovania:

Veľká komora potvrdila závery komory podľa ktorých skutočnosť, že vyšetrovanie potvrdilo oprávnenosť použitia sily za daných okolností prípadu len potvrdila principiálne chybný charakter nariadení a to, že prehliadajú právo na život. Vyšetrovacie orgány zlyhali pri preskúmaní okolností, výsledkom čoho nedošlo k dôkladnému prevereniu všetkých okolností prípadu.

V rámci vyšetrovania nebolo vykonaných viacero nevyhnutných a evidentných krokov a vyšetrovacie orgány ignorovali významné skutočnosti bez toho, aby sa domáhali riadneho vysvetlenia; radšej akceptovali vyhlásenia majora G. a vyšetrovanie ukončili. Vyšetrovateľ a prokurátori teda účinne chránili majora G. pred trestným stíhaním.

Veľká komora potvrdila názor komory, že takéto konanie zo strany príslušných orgánov a ku ktorému sa už ESLP vyjadroval v rámci predchádzajúcich konaní proti Bulharsku je predmetom hlbokých obáv, keďže vrhá vážne pochybnosti na objektívnosť a nestrannosť zainteresovaných vyšetrovacích orgánov a prokuratúry.

Súd následne potvrdil, že Bulharsko porušilo povinnosť podľa čl. 2 dohovoru účinne vyšetrovať prípady zbavenia života.

Článok 13

Ako komora, tak aj Veľká komora dospeli k záveru, že nedošlo k žiadnemu samostatnému porušeniu čl. 13 dohovoru.

Článok 14

Posúdenie skutočnosti, či išlo o rasovo motivované činy:

Súd sa vyjadril, že jeho úlohou je posúdiť, či rasizmus bol alebo nebol kauzálnym faktorom streľby, ktorá viedla k smrti pána Angelova a Petkova. V tejto súvislosti poznamenal, že pri preskúmaní dôkazov prijal štandard dokazovania „nad rozumnú mieru pochybností“, a že v súlade s judikatúrou by dôkazy mohli vyplývať z koexistencie dostatočne silných, jasných a súhlasných odvodení alebo podobných nevyvrátených prezumpcií o skutkovej podstate trestného činu.

Sťažovatelia predložili viacero argumentov, ktorými chceli preukázať, že zabitia boli rasovo motivované. Súd ich však nezahliadol presvedčivými. Súd poznamenal, že použitie strelných zbraní za podobných okolností ako okolností tohto prípadu žiaľ príslušné vnútroštátne nariadenia nezakazovali. Príslušníci vojenskej polície mali pri sebe zbrane „v súlade s predpismi“ a dostali inštrukciu použiť na zadržanie osôb všetky dostupné prostriedky. Z toho dôvodu nebolo možné vylúčiť možnosť, že major G. jednoducho postupoval prísne podľa pravidiel a bez ohľadu na etnicitu osôb na úteku by konal rovnako v akomkoľvek podobnom kontexte. I keď príslušné nariadenia vykazovali z pohľadu požiadaviek dohovoru na zabezpečenie ochrany práva na život zásadné nedostatky, nič nenasvedčovalo tomu, že by major G. nepoužil zbraň aj v nerómskom prostredí.

Veľká komora sa odklonila od názoru komory. Podľa nej údajné zlyhanie príslušných orgánov náležite vyšetriť údajný rasový motív zabitia nemal viesť k preneseniu dôkazného bremena na bulharskú vládu vo veci údajného porušenia čl. 14 v spojení s vecnými aspektmi čl. 2 dohovoru.

Súd vyjadril názor, že nebolo preukázané, že v prípade zabitia pána Angelova a Petkova zohrali úlohu rasistické postoje. Preto rozhodol, že nedošlo k porušeniu čl. 14 dohovoru v spojení s čl. 2 vo vecných okolnostiach prípadu.

Posúdenie, či si (žalovaný) štát splnil povinnosť vyšetriť možný rasový motív:

Vyšetrovacím orgánom bol predložený výrok suseda obete, ktorý uviedol, že ihneď po streľbe major G. zakričal: „Vy prekliati Cigáni!“, pričom mieril naňho. Tento výrok v kontexte mnohých uverejnených popisov existujúcich predsudkov a nepriateľských postojov voči Rómom v Bulharsku si vyžadoval verifikáciu.

Veľká komora zvažila, že akékoľvek dôkazy o verbálnej agresii s rasovým podtextom, ktorej sa dopustia predstavitelia orgánov činných v trestnom konaní pri zásahu s použitím sily voči

osobám etnickej alebo inej menšiny sú obzvlášť relevantné pri posudzovaní otázky, či došlo alebo nedošlo k nezákonnému, nenávisťou podnietenému násiliu. V prípadoch, kedy sa takéto dôkazy objavili počas vyšetrovania ich bolo potrebné overiť a potvrdiť, pričom bolo nevyhnutné dôkladne preskúmať všetky skutočnosti s cieľom odhaliť akékoľvek možné rasové motívy.

Navyše skutočnosť, že major G. použil obzvlášť neprimerané silu voči dvom neozbrojeným a nenásilne sa správajúcim mužom si vyžadovalo dôkladné vyšetrovanie.

Stručne povedané, vyšetrovacie orgány a prokuratúra mali v rukách hodnoverné a postačujúce informácie, aby ich upozornili na potrebu vec prevotne preveriť a, v závislosti od výsledku, vyšetriť možné rasové aspekty udalosti, ktorá vyústila do smrti dvoch mužov. Príslušné orgány však nepodnikli žiadne kroky na overenie výroku suseda či dôvodov, na základe ktorých príslušníci považovali za potrebné použiť takúto mieru sily. Nevzali do úvahy relevantné skutočnosti, ukončili vyšetrovanie, a tým kryli majora G. pred trestným konaním.

Súd dospel k záveru, že príslušné orgány si nespĺnili svoju povinnosť v zmysle čl. 14 dohovoru v spojení s čl. 2 podľa ktorých je štát povinný preskúmať, či mohla pri zabitíach zohrať nejakú rolu diskriminácia. Ďalej konštatoval, že došlo k porušeniu procesnej zložky čl. 14 dohovoru spolu s čl. 2.

Článok 41

Podľa čl. 41 dohovoru (spravodlivé zadosťučinenie), EŠLP priznal Anelii Nachovovej a Aksiniyi Hristovej spolu sumu 25.000 eur z titulu majetkovej škody a nemajetkovej ujmy a Todorke Rangelovej a Rangelovi Rangelovovi spolu sumu 22.000 eur. Súd tiež priznal všetkým sťažovateľom spoločnú náhradu trov konania v sume 11.000 eur.

Zdoj: Holandský inštitút pre ľudské práva (Netherland Institute of Human Rights - SIM)

Utrechtská univerzita

Drift 15, 3512 BR Utrecht, Holandsko, telefón: +31 30 2538033, fax: +31 30 2537168

Email: sim.documentation@uu.nl; Internetová stránka:

<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Dokument:

<<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/e1e3b8d07542dad9c1257037004e6634?OpenDocument>>

ANGELOVA A ILIEV PROTI BULHARSKU, ESEP, SŤAŽNOSŤ Č. 55523/00 (2007)

Zhrnutie: *(Tlačová správa)*

Sťažovatelia sú bulharskí občania rómskeho pôvodu. Ide o matku a brata Angela Dimitrova **Ilieva**, ktorého napadla skupina siedmich tínedžerov večer 18. apríla 1996 v Shumene (Bulharsko). Bol surovo dobitý a utŕžil niekoľko bodných rán od jedného z útočníkov. I keď bol neskôr prevezený do nemocnice, nasledujúce ráno zomrel. Polícia útočníkov zadržala a vypočúvala ich ohľadom dňa útoku. Jeden z nich, G.M.G. – po tom, ako ho identifikovali dvaja ďalší (N.K. a S.H.) ako osobu, ktorá bodla Angela Dimitrova **Ilieva** - bol obvinený z vraždy následkom chuligánstva. Ďalší z útočníkov, D.K., informoval vyšetrovateľov, že ich útok bol rasovo motivovaný, keďže obeť bola rómskeho pôvodu. Dňa 20. apríla 1996 sa konala pitva obete. Z pitevnej správy vyplýva, že obeť bola trikrát bodnutá do stehna a dvakrát do brucha, mala modriny na tvári a temene hlavy. Podľa záveru pitvy bolo príčinou úmrtia vnútorné krvácanie následkom preseknutia tepny profunda femoris v stehennej časti. 15. a 16. mája 1996 boli štyria z útočníkov obvinení z chuligánstva spojeného s obzvlášť vysokou mierou cynizmu a nehanebnosti. 14. júna 1996 okresná prokuratúra v Shumenskom obvode zistila, že neexistujú dostatočné dôkazy potvrdzujúce, že G. M. G. obeť dobodol. Prokuratúra zrušila obvinenie a pustila ho na slobodu. Následne bol obvinený podľa rovnakého paragrafu ako ostatní útočníci. 21. júna 1996, boli N.R. a S.H obvinení z krivej výpovede proti G.M.G. 26. júna 1996 bol druhý útočník obvinený z vraždy z nedbanlivosti. K skutku sa priznal.

Pri viacerých príležitostiach sa sťažovatelia neúspešne pokúsili získať informácie ako prípad pokročil. Na jar roku 1999 bol ich právnikovi povolený prístup ku spisu.

18. októbra 1999 sťažovatelia požiadali o vstup do trestného konania ako jeho účastníci a dňa 18. decembra 1999 podali sťažnosť voči dĺžke konania. Podľa všetkého neboli na základe sťažnosti podniknuté žiadne kroky. Nasledovalo množstvo osobných stretnutí medzi rôznymi kombináciami páchatel'ov a vyšetrovacie orgány si vyžiadali príslušné správy. 17. apríla 2000 bola Ginka Dimitrova **Angelovová** – účastníčka v rámci občiansko-súdneho konania bola uznaná za účastníčku v trestnom konaní. 12. júna 2001 dospel poverený vyšetrovateľ k záveru, že prípad by mal byť postúpený na súd a spis bol postúpený na Krajskú prokuratúru v Shumene. Nasledujúce štyri roky však v rámci trestného konania nedošlo k žiadnemu vývoju.

18. marca 2005 úrad prokuratúry zamietol obvinenie z chuligánstva a falošné obvinenie zo spáchania trestného činu voči páchatel'om, ktorí boli v čase spáchanie trestného činu mladiství, pretože uplynul časový limit potrebný na vznesenie obžaloby proti týmto osobám. Na základe zhromaždených dôkazov a testov uskutočnených počas predbežného vyšetrovania úrad prokuratúry tiež zamietol obvinenie z vraždy z nedbanlivosti vznesené proti druhému páchatel'ovi a vrátil prípad na dovyšetrovanie s inštrukciou, že G. M. G. bude opätovne obvinený z vraždy vyplývajúcej z chuligánskeho konania. Z chuligánstva ostala obvinená ešte ďalšia osoba (obvinený), ktorý mal v čase útoku 18 rokov. 22. apríla 2005 podali sťažovatelia a tri sestry obete požiadali o vstup do trestného konania ako poškodení a uplatnili si nárok na náhradu škody. 16. mája 2005 boli právni zástupcovia sťažovateľ'ov informovaní, že spis si vyžiadalo a zadržiava Ministerstvo spravodlivosti. Súd nebol informovaný o akomkoľvek ďalšom vývoji trestného konania.

Podľa sťažovateľ'ov príslušné orgány údajne prípad nevyšetrili riadnym spôsobom, ktorý by mohlo viesť k súdnemu konaniu a usvedčeniu jednotlivcov zodpovedných za zlé zaobchádzanie a smrť ich príbuzného. Zároveň sa sťažovali, že vnútroštátna legislatíva

v trestnej oblasti neobsahuje špecifické ustanovenia alebo tresty za rasovo motivované trestné činy. Podľa sťažovateľov tiež došlo k prietiahom v trestnom konaní, ktoré im znemožnili prístup k súdnemu konaniu, v rámci ktorého by mohli vzniesť nárok na odškodnenie. Odvolávali sa na čl. 2, čl. 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania), čl. 13 (právo na účinný opravný prostriedok), čl. 14 a čl. 6 §1 (právo na spravodlivé súdne konanie) dohovoru.

Článok 2

Súd dospel k záveru, že predbežné vyšetrowanie prípadu smrti Angela Dimitrova **Ilieva** bolo zahájené takmer okamžite po útoku dňa 18. apríla 1996. Za menej ako deň vyšetrowatelia identifikovali útočníkov, zadržali alebo vypočúvali každého z nich a obvinili prvého páchatel'a. Zároveň jeden z páchatel'ov, D.K., vyšetrowateľ'ov informoval, že útok bol rasovo motivovaný, keďže obeť bola rómskeho pôvodu. Počas ďalšieho mesiaca boli skompletizované zdravotné a ďalšie správy a bolo vznesené obvinenie proti ostatným piatim útočníkom. Súd ďalej konštatoval, že zmeny vo výpovediach tých útočníkov, ktorí najprv označili G.M.G. za osobu, ktorá obeť dobodala, riešili príslušné orgány v zrýchlenom konaní.

Nadchádzajúce tri roky však bolo predbežné vyšetrowanie z nezverejnených dôvodov predlžované, pričom vyšetrowacie úkony sa realizovali približne raz za rok. Od roku 1999 do roku 2001 boli príslušné orgány aktívnejšie, ale nič podstatného nevyšlo najavo. Následne počas štyroch rokov, v období medzi rokom 2001 a 2005 nedošlo k žiadnemu vývoju a trestné konanie ostalo vo vyšetrowacej fáze až do momentu, keď bol prípad, ktorým sa zaoberal ESĽP komunikovaný bulharskej vláde. Výsledkom kumulovaných prietahov vypršal časový limit stanovený pre stíhanie väčšiny z útočníkov. Napriek tomu, že príslušné orgány identifikovali útočníkov takmer okamžite po skutku a s istou mierou istoty určili identitu osoby, ktorá obeť dobodala, nikto sa za tento skutok, spáchaný na príbuznom sťažovateľ'ov, neocitol pred súdom po dobu viac ako 11 rokov. Súd ďalej skonštatoval, že vláda neposkytla presvedčivé vysvetlenie dĺžky trestného konania.

Súd zistil, že voči dvom útočníkom ešte stále nebolo ukončené predbežné vyšetrowanie, avšak vzhľadom na celkovú dĺžku konania vyjadril pochybnosti, či sa vôbec niekedy voči niektorému z nich začne súdne konanie resp. či bude usvedčený a odsúdený. Súd zároveň konštatoval, že sťažovatelia nemali pred podaním sťažnosti na ESĽP čakať na ukončenie trestného konania, keďže závery tohto konania by žiadnym spôsobom neprispeli k náprave celkových prietahov.

V otázke, či poskytol bulharský právny systém adekvátnu ochranu pred rasovo motivovanými trestnými činmi súd konštatoval, že v právnom systéme absentujú špecifické ustanovenia upravujúce rasovo motivovanú vraždu alebo ťažké ublíženie na zdraví, ako aj explicitné zvýšenie trestných sadziieb v prípade spáchania takýchto trestných činov. Súd však zároveň uviedol, že požadované výsledky a potrestanie páchatel'ov rasovo motivovaných trestných činov je možné dosiahnuť aj inými prostriedkami. Vnútroštátna legislatíva umožňovala uložiť tvrdší trest okrem iného v závislosti od motívu páchatel'a. Súd ďalej konštatoval, že príslušné orgány obvinili útočníkov zo spáchania trestných činov väčšej závažnosti, čo umožnilo uloženie tvrdších trestov než trestov, s ktorými vnútroštátna legislatíva ráta v prípade trestných činov motivovaných rasovou nenávisťou, i keď tento postup neumožnil priamym spôsobom poukázať na rasový motív. Preto nebol toho názoru, že primárnym zdrojom znemožnenia alebo obmedzenia náležitého a efektívneho vyšetrenia prípadu smrti Angela Dimitrova **Ilieva** a efektívneho uplatňovania vnútroštátnej legislatívy je práve vnútroštátna legislatíva a absencia ustanovení umožňujúcich zvýšenie sadziieb v prípade rasovo motivovanej vraždy alebo ťažkého ublíženia na zdraví.

Súd dospel k záveru, že príslušné orgány si nesplnili povinnosť vyplývajúcu z čl. 2 efektívne, promptne, v náležitom čase a s náležitou dôkladnosťou vyšetriť smrť Angela Dimitrova **Ilieva**, berúc do úvahy rasový motív útoku a potrebu zachovať dôveru menšinových skupín v schopnosť príslušných orgánov ich ochrániť pred rasovo motivovaným násilím. Tým došlo k porušeniu čl. 2.

Článok 3 a 13

Súd nepovažoval za potrebné vyniesť samostatné rozhodnutie vo vzťahu k čl. 3 a 13.

Článok 14

Súd poznamenal, že s rasovým motívom páchatel'ov, ktorí zaútočili na Angela Dimitrova **Ilieva** sa príslušné orgány oboznámili v ranej fáze vyšetrovania, keď D.K. vypovedal v tejto veci 19. apríla 1996. Súd považoval za absolútne neprijateľné, že napriek vedomosti o tom, že skutok bol podnietený rasovou nenávisťou, vyšetrovacie orgány neukončili prvotné preverovanie útočníkov a urýchlene ich nepredviedli pred súd. Práve naopak, umožnili priet'ahy v trestnom konaní a prípad ostal vo vyšetrovacej fáze viac ako 11 rokov. Výsledkom bolo, že uplynula zákonná lehota na stíhanie väčšiny z útočníkov. Navyše ESELP zaznamenal, že príslušné orgány neobvinili útočníkov zo spáchania rasovo motivovaného trestného činu. V tomto ohľade tiež zaznamenal existujúce rozsiahle predsudky a násilie voči Rómom, potrebu neustále potvrdzovať spoločenské odsúdenie rasizmu a upevňovať dôveru menšín v schopnosť príslušných orgánov im zabezpečiť ochranu pred hrozbou rasovo motivovaného násillia. Súd skonštatoval, že príslušné orgány neodlíšili požadovaným spôsobom tento trestný čin od iných trestných činov bez rasového motívu, čo predstavovalo neoprávnené zaobchádzanie v rozpore s čl. 14. Následne zistil, že došlo k porušeniu čl. 14 v spojení s čl. 2.

Súd nepovažoval za potrebné samostatne posudzovať čl. 14 v spojení s čl. 3.

Článok 6 § 1

Súd poznamenal, že sťažovatelia proti útočníkom na Angela Dimitrova **Ilieva** nepodali žalobu podľa občianskeho poriadku, a že keby tak boli urobili, príslušný občiansky súd by bol býval mohol prijať vec na preskúmanie. Pravdou bolo, že súd by s najvyššou pravdepodobnosťou, konanie zastavil, pokiaľ by zistil, že faktické okolnosti vykazovali znaky trestného činu. Občianske súdy však neboli viazané zamietnutím alebo priet'ahmi orgánov činných v trestnom konaní prípad vyšetrovať. V prípadoch, kedy sťažovatelia nepodali žalobu podľa občianskeho súdneho poriadku by bolo čistou špekuláciou domnievať sa, že by občiansko právne konanie bolo prerušené na tak dlhé obdobie, ako tvrdili sťažovatelia. Ich sťažnosť, že dĺžka trestného konania im znemožnila prístup k spravodlivosti a možnosti nárokovať si náhradu školy bola preto vyhlásená za neprípustnú.

Článok 41

Podľa čl. 41 (spravodlivé zadosťučinenie), súd priznal sťažovateľom sumu v celkovej výške 15.000 eur z titulu nemajetkovej ujmy a sumu 3.500 eur ako náhradu trov konania.

Zdroj: Holandský inštitút pre ľudské práva (Netherland Institute of Human Rights - SIM) Utrechtská univerzita

Drift 15, 3512 BR Utrecht, Holandsko, telefón: +31 30 2538033, fax: +31 30 2537168

Email: sim.documentation@uu.nl; Internetová stránka:

<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Dokument:

<<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/0ad4f5ba6f6a119bc125668f004c455e/03af482891081359c12573210037eb78?OpenDocument&Highlight=0,Angelova,Iliev>>

STOICA PROTI RUMUNSKU, ESEP, SŤAŽNOSŤ Č. 42722/02 (2008)

Zhrnutie: *(Tlačová správa)*

Sťažovateľ, rumunský občan rómskeho pôvodu sa narodil v roku 1987. Žije v dedine Gulia v oblasti Dolhasca (Rumunsko), kde je 80 % obyvateľov Rómov. V tomto prípade ide o stret medzi policajtmi a Rómami pred barom v obci Giulia, kedy príslušníci polície údajne zle zaobchádzali so 14 ročným sťažovateľom, ktorý absolvoval operáciu mozgu v decembri 1999. 3. apríla 2001 vošiel okolo 20.00 hodiny večer do baru v Galii námestník starostu obce Dolhasca, štyria policajti, ich nadriadený a šesť pracovníkov verejnej strážnej služby. Ich cieľom bolo skontrolovať majiteľovi licenciю na prevádzkovanie zariadenia. Rozpútala sa roztržka medzi predstaviteľmi uvedených orgánov a približne 20 až 30 Rómami, ktorí boli pred barom. Sťažovateľ uviedol, že F. L., obyvateľ rómskeho pôvodu odchádzal z baru práve keď vchádzala polícia. Seržant D.T. sa opýtal F.L., či je „Cigán alebo Rumun“. Pri odpovedi, že je Cigán vyzval námestník starostu policajtov a zástupcov verejnej strážnej služby, aby jemu i ostatným Rómom „dali príučku“. Policajti a strážna služba začala F.L. a ostatných Rómov biť. Sťažovateľa, ktorý išiel okolo, D.T. potkol. Bil ho, kopal a udieral do temena hlavy, a to i napriek varovaniu sťažovateľa, že pred nedávnom absolvoval operáciu hlavy a to až dovedy, kým sťažovateľ nestratil vedomie. Vláda poprela, že by sťažovateľa zbili policajti. Tvrdila, že C.C., majiteľ baru, podnecoval nevraživosť svojimi tvrdeniami, že námestník starostu si získal hlasy Rómov tak, že nasľuboval veci, ktoré po zvolení neurobil. V obave, že sa situácia zvrhne sa zástupcovia spomínaných orgánov vrátili do áut a odišli. Pri odchode zaútočili obyvatelia na auto námestníka starostu palicami. Sťažovateľ bol v ten istý večer prevezený do nemocnice. Lekárska správa potvrdila, že sťažovateľ mal modriny a odreniny spôsobené tupým predmetom a pomliaždeniny hrudníka. 12. apríla 2001 bol vyhlásený za osobu s ťažkým zdravotným postihnutím.

Po vyšetrovaní starostom obce Dolhasca dňa 18. apríla 2001 vylúčil prefekt možnosť akéhokoľvek rasového motívu tohto incidentu. V ten istý deň podal otec sťažovateľa trestné oznámenie proti námestníkovi starostu a policajtom, ktorí boli prítomní počas incidentu, obzvlášť D.T. na Vojenskej prokuratúre v Bacău. V rámci vyšetrovania zhromažďovala polícia v Suceava dôkazy od: sťažovateľa, ktorého obvinenia potvrdili jeho rodičia a traja dedinčania, námestníka starostu, dvoch policajtov a štyroch okoloidúcich, ktorí tvrdili, že v tú noc nebol zbitý žiaden obyvateľ obce. Vypočutý bol aj D.T., ktorý poprel obvinenia vznesené proti jeho osobe. 1. júna 2001 poslala polícia v Suceave Vojenskej prokuratúre Bacău záverečnú správu s odporúčaním nepodať obžalobu. 2. októbra 2001 sa vojenský prokurátor v Bacău rozhodol zastaviť trestné konanie z dôvodu, že dostupné dôkazy nepotvrzovali, že by bol sťažovateľ bitý. Svoje rozhodnutie podoprel svedeckými výpoveďami prevzatými od sťažovateľa, jeho rodičov, piatich dedinčanov, C.C. a jeho ženy, námestníka starostu a 11 policajtov a predstaviteľov strážnej služby, vrátane D.T. a štyroch okoloidúcich. Všetci potvrdzovali tú verziu udalostí, ktorú poskytli policajnému oddeleniu v Suceave. Vojenský prokurátor nevzal výpovede dedinčanov na vedomie z dôvodu zaujatosti a nespoľahlivosti, pretože oni prišli na dané miesto po tom, ako odišlo auto so zástupcami spomínaných inštitúcií. Ich vyjadrenia nepodporovali vyjadrenia sťažovateľa a jeho otca ohľadom bitky sťažovateľa. Správa tiež s odvolaním na výpoveď policajtov a C.C. konštatovala, že konflikt nemal rasový podtext. V medzičase informovalo policajné oddelenie v Suceave vojenského prokurátora, že nebolo podané trestné oznámenie na začatie trestného konania za urážlivé správanie voči Rómom zainteresovaným v incidente, pretože to bolo považované za „čisto cigánske správanie (pur tiganesc)“. 19. februára 2002 podal otec sťažovateľa ďalšiu sťažnosť,

podľa ktorej údajne jeho osobu a rodinu obťažovala a znevažovala polícia v snahe prinútiť ich stiahnuť trestné oznámenie, a že svedkovia odmietali svedčiť, lebo ich zastrašoval vojenský prokurátor.

Sťažovateľ uvádzal údajné zlé zaobchádzanie zo strany polície dňa 3. apríla 2001, a že následné vyšetrovanie konania nebolo adekvátne. Takisto sa sťažoval, že zlé zaobchádzanie a rozhodnutie nestíhať príslušníka polície, ktorý ho zbil bolo motivované rasovými predsudkami. Ďalej sa sťažoval, že sa nemohol odvolať voči rozhodnutiu, teda mu bolo znemožnené uplatniť si žiadosť o náhradu škody v rámci občianskeho konania. Primárne sa odvolával na čl. 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania), 13 (právo na účinný opravný prostriedok) a 14 (zákaz diskriminácie).

Článok 3

Súd poznamenal, že obvinenia sťažovateľa boli koherentné a podporené lekárskou správou vystavenou po incidente. Navyše lekárska správa potvrdila, že poranenia sťažovateľa boli dostatočne vážne, aby spĺňali charakteristiku zlého zaobchádzania v zmysle čl. 3. Súd opakovane potvrdil, že pokiaľ jednotlivec vznesie preukázateľný nárok, že s ním polícia veľmi zle zaobchádzala, je potrebné zahájiť náležité oficiálne vyšetrovanie, ktoré povedie k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb.

Súd zvážil, že dĺžka vyšetrovania, teda rok, nebola problematická. Súd však vyjadril znepokojenie nad efektivitou vyšetrovania.

Po prvé, i keď boli počas incidentu prítomní 20 až 30 obyvatelia dediny, pred políciou v Suceave svedčili iba tri osoby a päť osôb vypovedalo pred vojenským prokurátorom. Na druhej strane poskytli dôkazy všetci policajti a predstavitelia verejnej ochrannej služby. Nebolo poskytnuté žiadne vysvetlenie, prečo nesvedčili počas vyšetrovania aj ďalší obyvatelia dediny – buď neboli predvolaní alebo, ako tvrdil sťažovateľ, boli zastrašovaní. V každom prípade skutočnosť, že nesvedčili, vrhá tieň podozrenia na dôslednosť vyšetrovania celého prípadu políciou.

Po druhé, súd pripomenul, že právna úprava platná v danom čase spochybňovala inštitucionálnu a hierarchickú nezávislosť vojenského prokurátora. Prokurátor skutočne neobjasnil, prečo by mali byť výroky dedinčanov menej dôveryhodné než výroky a svedectvá policajtov, keďže všetky osoby zainteresované na incidente by bolo možné označiť za rovnako zaujaté. Navyše jeho záver, že títo dedinčania neboli prítomní počas incidentu vyvrátili dôkazy prípadu. Prokurátor len v krátkosti preskúmal rozdiely ohľadom bitky sťažovateľa a nevenoval sa spoločným bodom v jednotlivých vyjadreniach, predovšetkým tým, ktoré súviseli s vyjadreniami, že sťažovateľ utŕžil rany po celom tele.

Po tretie, skutočnosť, že policajti nenahlásili údajne urážlivé správanie Rómov vrhá pochybnosť na ich verziu udalostí.

V neposlednom rade vyšetrovatelia jednoducho *očistili* policajtov a neidentifikovali tých, ktorí boli zodpovední za zranenia sťažovateľa, čo je vážne zlyhanie, keďže sťažovateľ bol maloletý a v danom čase mal ťažké zdravotné postihnutie.

Vzhľadom na tieto nedostatky dospel súd k záveru, že príslušné rumunské orgány riadne nevyšetřili údajné zlé zaobchádzanie popisované sťažovateľom, ktorým došlo k porušeniu čl. 3. Súd teda konštatoval, že Rumunsko uspokojujúcim spôsobom nezistilo a nevyšetřilo, či boli zranenia sťažovateľa zapríčinené iným konaním než zaobchádzaním polície a dospel k záveru, že zranenia boli výsledkom neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, ktoré je porušením čl. 3.

Článok 13

Vzhľadom na zistenia súvisiace s čl. 3 o absencii efektívneho vyšetrenia prípadu súd nepovažoval za potrebné skúmať dodržanie ustanovení čl. 13 samostatne alebo v spojení s čl. 14. Dospel však k samostatnému zisteniu podľa čl. 13, keďže sťažovateľ uviedol, že sa nemohol odvolať proti rozhodnutiu prokuratúry nezačať trestné konanie.

Súd poznamenal, že Zákon č. 281/2003 ktorým sa doplnil Trestný poriadok umožňoval sťažovateľovi odvolanie voči rozhodnutiu prokuratúry, ktoré bolo prijaté pred tým, než zákon nadobudol účinnosť. Súd teda zistil, že sťažovateľ mal namietať rozhodnutie prokuratúry v jeho veci po tom, ako zákona nadobudol účinnosť. Na základe týchto skutočností súd skonštatoval, že nedošlo k porušeniu čl. 13.

Článok 14 v spojení s článkom 3

Súd zistil, že vojenský prokurátor a polícia prehliadali dôkazy o diskriminácii, a že vyšetrowanie bolo rasovo zaujaté. Súd prejavil obzvlášť hlboké znepokojenie nad ľahkosťou, s ktorou prefekt dospel k záveru, že udalosť z 3. apríla 2001 nebola motivovaná rasizmom. Vojenský prokurátor dospel k rovnakému záveru výlučne na základe vyhodnotenia konania C.C.: a policajtní. Navyše prokurátor považoval za zaujatých vo svojich výrokoch iba dedinčanov, predovšetkým Rómov, pričom do svojho odôvodnenia a záverov plne zapracoval výroky polície. Nevenoval sa ani stereotypnej poznámke v správe Oddelenia PZ v Suceave, ktorá popisovala údajné agresívne správanie dedinčanov ako „čisto cigánske“.

Vzhľadom na toto zistenie mal súd za to, že je zodpovednosťou vlády dokázať, že udalosť 3. apríla 2001 nebola rasovo motivovaná.

Tak, ako roztržku popisovali dedinčania a do istej miery aj policajti však nebola rasovo neutrálna. Za povšimnutie napríklad stojí, že F. L. sa údajne opýtali, či je „Cigán alebo Rumun“ a na žiadosť námestníka starostu dostal bitku, aby Rómovia dostali „lekciu“. Podobne mala roztržka medzi C.C. so zástupcom starostu kľúčové rasistické prvky. Poznámka „čisto cigánske“ v policajnej správe ďalej dokazovala, že policajti neboli rasovo neutrálni, či už počas udalosti alebo počas vyšetrowania.

Podľa súdu neexistoval dôvod, na základe ktorého by sa útok policajtov na sťažovateľa mal vyňať z rasistického kontextu. Ani prokurátor dozorujúci vyšetrowanie v rámci trestného konania, ani vláda nedokázali predložiť žiaden argument ktorý by preukázal, že konanie bolo rasovo neutrálné. Práve naopak, dôkazy naznačujú, že správanie policajtov bolo jasne rasovo motivované. Došlo teda k porušeniu čl. 14 v spojení s čl. 3.

Článok 41

Podľa čl. 41 (spravodlivé zadosťučinenie), priznal súd sťažovateľovi 15.000 eur ako náhradu nemajetkovej ujmy a 2.278 eur ako náhradu trov súdneho konania.

Zdroj: Netherland Institute of Human Rights (Holandský inštitút pre ľudské práva - SIM)
Utrechtská univerzita

Drift 15, 3512 BR Utrecht, Holandsko, telefón: +31 30 2538033, fax: +31 30 2537168

Email: sim.documentation@uu.nl; Internetová stránka:

<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Dokument:

<<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/0ad4f5ba6f6a119bc125668f004c455e/678acd87a00c4a6c125740100329831?OpenDocument&Highlight=0,stoica>>

ŠECIC PROTI CHORVÁTSKU, ESEP SŤAŽNOSŤ Č. 40116/02 (2007)

Zhrnutie: *(Tlačová správa)*

Sťažovateľ má chorvátske občianstvo a žije v Záhrebe. Večer dňa 29. apríla 1999 zbieral sťažovateľ spolu s niekoľkými ďalšími osobami na záhrebských uliciach staré kovy. Pristúpili k nim dvaja neidentifikovaní muži a sťažovateľa napadli. Bili ho po celom tele drevenými doskami, pričom vykrikovali rasistické nadávky. Ďalší dvaja neidentifikovaní muži, zjavne členovia tej istej skupiny, dávali pozor. Krátko na to prišla polícia, vypočula ľudí prítomných na mieste činu a hľadala útočníkov. Sťažovateľa odviekli do neďalekej nemocnice, kde lekári skonštatovali, že neutrpel žiadnu zlomeninu a poslali ho domov s prostriedkami na utíšenie bolesti. V noci mal však kruté bolesti. Na druhý deň navštívil inú nemocnicu, kde sa zistilo, že utrpel viacnásobné zlomeniny rebier. V nemocnici ho kvôli ďalšiemu ošetreniu hospitalizovali na sedem dní. Prepustený bol 5. mája 1999. Pán Šecic uviedol, že sa v dôsledku tejto udalosti podrobil dlhodobej psychiatrickej liečbe, bola mu diagnostikovaná postraumatická stresová porucha sprevádzaná depresiami, úzkosťou, návalmi paniky, strachom o vlastnú bezpečnosť a bezpečnosť jeho rodiny, občasnou nespavosťou a nočnými morami, a že sa emočne zrútil.

15. júla 1999 podala právna zástupkyňa sťažovateľa trestné oznámenie na neznámeho páchatel'a na Mestský úrad štátneho zástupcu v Záhrebe a poslal na Okresné policajné riaditeľstvo v Záhrebe list s informáciou o udalosti, požadujúc informácie potrebné na začatie trestného konania. 29. septembra 1999 polícia vypočula sťažovateľa ohľadom udalostí ku ktorým došlo večer 29. apríla 1999. Sťažovateľ poskytol približný opis útočníkov. Uviedol, že vzhľadom na svoju krátkozrakosť ich pravdepodobne nebude schopný identifikovať. Polícia vypočula aj troch očitých svedkov, ktorí tiež vyhlásili, že útočníkov nevideli jasne. 16. marca právna zástupkyňa sťažovateľa informovala Úrad štátneho zástupcu, že osoby, ktoré napadli sťažovateľa boli v danom období zjavne zainteresované v mnohých iných útokoch na Rómov v Záhrebe. Zdôraznila, že všetky udalosti boli rasovo motivované, pretože sa v nich spájali fyzické útoky a verbálna agresia s rasovým podtextom. Dvaja z napadnutých Rómov povedali právnej zástupkyňi sťažovateľa, že by boli páchatel'ov schopní identifikovať a jeden z nich, O.D. uviedol, že bol očitým svedkom útoku na sťažovateľa. Polícia navyše identifikovala a zatkla útočníkov na O.D..

Príslušné orgány vypočuli O.D. 1. augusta 2000. Uviedol, že ho v januári 2000 napadol istý S., a že tá istá osoba bola jedným z útočníkov na sťažovateľa. S. si pamätal kvôli veľkej jazve na tvári. Polícia následne S. identifikovala ako osobu závislú od alkoholu, ktorú miestne orgány dobre poznali kvôli tomu, že v minulosti spáchala viaceré trestné činy. Polícia ho však vylúčila ako možného podozrivého, pretože žiaden iný svedok ho neidentifikoval, a to napriek výraznej jazve, a pretože S. nepôsoobil ako člen skinhedskej skupiny. Nič v policajnom spise neindikovalo, že by bol S. predvolaný na vypočúvanie v tejto veci. 24. mája 2000 sa opäť právna zástupkyňa sťažovateľa obrátila na Úrad štátneho zástupcu upozorňujúc na program vysielaný Chorvátskym rozhlasom a televíziou (HRT) dňa 14. mája 2000, v ktorom bol rozhovor s mladým skinhedom, ktorý objašňoval svoje dôvody prečo sa zapája do útokov na rómsku populáciu v Záhrebe. Právna zástupkyňa tvrdila, že osoba, s ktorou bol rozhovor robený, nepriamo spomenula incident, ktorého bol účastný aj sťažovateľ.

Úrad štátneho zástupcu požiadal HRT, aby mu poskytla všetky potrebné informácie nevyhnutné na identifikáciu osoby s ktorou bol robený rozhovor. Polícia tiež vypočula novinára, ktorý rozhovor robil. Novinár však odmietol identifikovať danú osobu s odôvodnením, že nechce odhaľovať svoje zdroje. 14. februára 2001 informovala právna zástupkyňa prokuratúru o viacerých útokoch na rómske obyvateľstvo, ku ktorým došlo v ostatnom čase zo strany skinhedov, uviedla mená aj adresy obetí a svedkov týchto útokov.

6. apríla 2001 podal sťažovateľ sťažnosť na Ústavný súd požadujúc, aby súd nariadil Úradu štátneho zástupcu podniknúť všetky potrebné úkony na bezodkladné ukončenie vyšetrovania, najneskôr však do šiestich mesiacov. 12. novembra 2002 informoval Ústavný súd právnu zástupkyňu sťažovateľa, že v prípadoch nekonania prokuratúry počas prípravnej fázy trestného konania nemá právomoc nariadovať postup. Konanie je ešte stále v prípravnej fáze.

Sťažovateľ uviedol, že príslušné vnútroštátne orgány údajne nezabezpečili riadne a dôkladné vyšetrenie rasovo motivovaného útoku zo dňa 29. apríla 1999, a že bol diskriminovaný na základe svojho rómskeho pôvodu. Odvolával sa na čl. 3 (zákaz neľudského a ponižujúceho zaobchádzania), čl. 8 (právo na súkromie a rodinný život) a čl. 13 (právo na účinný opravný prostriedok) a čl. 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s čl. 3.

Článok 3

Súd dospel k názoru, že zranenie, ktoré utrpel sťažovateľ, vrátane niekoľkých zlomených rebier a následnej hospitalizácie boli dostatočne vážne na to, aby naplnili znaky neľudského zaobchádzania podľa čl. 3.

Súd opakovane zdôraznil, že štáty, ktoré ratifikovali Európsky dohovor o ľudských právach musia prijať opatrenia zabezpečujúce, aby jednotlivci žijúci na ich území neboli objektom neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, vrátane neľudského zaobchádzania zo strany súkromných osôb. Článok 3 by tiež mohol ustanoviť pozitívnu povinnosť vykonať oficiálne vyšetrovanie. Príslušné orgány mali podniknúť všetky primerané a dostupné úkony a opatrenia zamerané na získanie príslušných dôkazov. Mali tak urobiť promptne, s rozumným urýchlením.

Súd však zistil, že odkedy došlo k udalosti, ktorá bola predmetom sťažnosti, polícia nevzniesla obvinenie voči nikomu a trestné konanie bolo v prípravnej fáze po dobu takmer siedmich rokov.

Súd poznamenal, že polícia dospela k záveru, že útok spáchali členovia skinhedskej skupiny, ktorá bola známa svojou účasťou na podobných incidentoch v minulosti. Podľa všetkého však polícia nevypočúvala nikoho, kto by bol príslušníkom tejto skupiny ani túto informáciu akýmkoľvek spôsobom nesledovala. Navyše, polícia vylúčila S. zo zoznamu možných podozrivých bez toho, aby ho vo veci vypočula.

Polícia navyše nepožiadala príslušný súd aby nariadil novinárovi HRT odhaliť identitu svojho zdroja, a to i napriek tomu, že právne ustanovenie umožňujúce tak urobiť existovalo od roku 2003. Vláda neobjasnila, prečo polícia toto právo nevyužila, keďže v prípade podľa všetkého chýbali ďalšie stopy. Uvedený postup polície alebo Úradu štátneho zástupcu by nemusel byť vyhodnotený v rozpore so slobodou médií garantovanou čl. 10 dohovoru, keďže by bolo na zvážení všetkých záujmov zúčastnených strán príslušným súdom, ktorý by rozhodol, či je alebo nie je vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu potrebné odhaliť identitu osoby, s ktorou bol v HRT robený rozhovor.

Nakoniec súd poznamenal, že polícia nevyužila žiadne iné možnosti vyšetrovania, ktoré vnútroštátna legislatíva umožňuje, s výnimkou vypočúvania svedkov navrhnutých právnu zástupkyňou sťažovateľa. Polícia skutočne nepodnikla žiadne úkony alebo opatrenia od roku 2001.

Zvážiac všetky materiály, ktoré mal súd k dispozícii a argumenty predložené účastníkmi konania súd dospel k záveru, že zlyhanie štátnych orgánov pokročiť s prípadom alebo získať hmatateľné dôkazy s cieľom identifikovať a zatknúť útočníkov počas dlhého obdobia naznačovalo, že vyšetrovanie nenaplnilo ustanovenia čl. 3, a preto došlo k jeho porušeniu.

Článok 14 v spojení s článkom 3

Súd si povšimol podozrenie, že útočníci patrili ku skupine skinhedov, ktorá sa zo svojej podstaty riadi extrémistickou a rasistickou ideológiou, Ako polícia, tak aj vláda túto skutočnosť pripustili. Preto nebolo akceptovateľné, že majúci vedomosť o tom, že udalosť bola s najvyššou pravdepodobnosťou podnietená etnickou nenávisťou, polícia pripustila, aby vyšetrowanie trvalo viac ako sedem rokov, a nepodnikla žiadne zásadné úkony na identifikáciu alebo stíhanie páchatel'ov. Súd následne rozhodol, že došlo k porušeniu čl. 14 spolu s procesnou zločkou čl. 3..

Ďalšie články

Súd ďalej jednohlasne konštatoval, že nedošlo k žiadnemu samostatného porušeniu čl. 8 alebo čl. 13.

Článok 41

Podľa čl. 41 (spravodlivé zadosťučinenie), súd priznal sťažovateľovi náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 8.000 eur a 6.000 eur ako náhradu trov konania.

Zdroj: Netherland Institute of Human Rights (Holandský inštitút pre ľudské práva - SIM)
Utrechtská univerzita

Drift 15, 3512 BR Utrecht, Holandsko, telefón: +31 30 2538033, fax: +31 30 2537168

Email: sim.documentation@uu.nl; Internetová stránka:

<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Dokument:

<<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/0ad4f5ba6f6a119bc125668f004c455e/68ff9f5f93757cd4c12572ea002f5808?OpenDocument&Highlight=0,Secic>>

MILANOVIC PROTI SRBSKU, ESEP SŤAŽNOSŤ Č. 44614/07 (2010)

Zhrnutie: *(Tlačová správa)*

Srbské orgány nedostatočne vyšetrili napadnutie pravdepodobne motivované náboženskou nenávisťou. Prípado sa týkal zlyhania orgánov zabrániť opakovaným útokom na členov komunity Hare Krišna a riadne vyšetriť tieto incidenty.

Sťažovateľ má srbské občianstvo, narodil sa v roku 1961 a žije v obci Belica (okres Jagodina, Srbsko). Od roku 1984 bol vedúcim členom spoločenstva Hare Krišna v Srbsku. V roku 2000 začal dostávať telefonické hrozby a v roku 2001 informoval políciu, že má dojem, že tieto telefonické hrozby pochádzajú z miestnej bunky extrémistickej pravicovej organizácie s názvom Obraz. Viackrát ho fyzicky napadol neidentifikovaný muž, ktorý ho porezal respektíve pobodal nožom, najprv v roku 2001 a potom opäť v lete 2005, 2006 a 2007, vždy večer alebo v noci v blízkosti bydliska jeho príbuzného v meste Jagodina. Po každej takejto udalosti pán Milanovic alebo nemocnica, v ktorej mu bola poskytnutá urgentná starostlivosť, nahlásili incident polícii. Pán Milanovic tiež informoval políciu, že útočníci boli pravdepodobne členmi miestnej bunky extrémistickej pravicovej organizácie. Polícia vypočula jeho aj viacero potenciálnych svedkov a podnikla určité úkony v rámci vyšetrovania, ale páchatel'ov sa jej nepodarilo identifikovať. Informovala Ministerstvo vnútra, že o existencii predmetnej organizácie v Jagodine nezískala žiadne dôkazy.

Dva mesiace po incidente v roku 2005 podala polícia trestné oznámenie na neznámych páchatel'ov. Od roku 2006 pána Milanovica podporovali ľudskoprávne organizácie, s ktorými podal trestné oznámenia vo veci incidentu z roku 2005 a ostatných incidentov uvádzajúc, že bol údajne obeťou trestného činu motivovaného náboženskou nenávisťou. Počas vyšetrovania požiadal pán Milanovic políciu aby vypočula regionálneho lídra politickej strany, či je niekto z jeho strany skinhead, a aby navštívila miestny kostol, v ktorom má údajne organizácia Obraz svoje sídlo. Tieto kroky k ničomu nevedli. Pán Milanovic sa opakovane dožadoval informácií o napredovaní konania vo veci trestných oznámení. Úrad štátneho zástupcu ho informoval, že polícii sa nepodarilo predložiť v tejto veci žiadne informácie. V roku 2008 pán Milanovic informoval sudcu počas prípravného konania, že je presvedčený, že jedného z útočníkov videl na ulici. Daný človek mal oblečené tričko odkazujúce na inú pravicovú extrémistickú organizáciu.

V septembri 2009 generálna prokuratúra podala podnet na Ústavný súd s návrhom na zákaz podozrivej organizácie, hlavne z dôvodu podnecovania rasovej a náboženskej nenávisťi v Srbsku. Vo svojich záznamoch polícia viackrát na rôznych miestach uviedla, že pán Milanovic je členom „náboženskej sekty“ a má „čudný vzhľad“. V správe z apríla 2010 polícia ďalej uviedla, že k najväčšiemu počtu útokov došlo okolo hlavného ortodoxného náboženského sviatku, a že pán Milanovič následne informoval o týchto incidentoch v médiách a tým „zdôraznil“ svoju náboženskú príslušnosť.

Odvolávajú sa na čl. 2 (právo na život), 3 (zákaz mučenia a neľudského zaobchádzania) a čl. 13 (právo na účinný opravný prostriedok) sa pán Milanovic sťažoval na neschopnosť orgánov predísť opakovaným útokom na jeho osobu a nedostatočné vyšetrovanie týchto skutkov. V zmysle čl. 14 v spojení s čl. 3, ďalej uviedol, že k tomuto zlyhaniu údaje došlo kvôli jeho náboženskej príslušnosti.

Súd mal právomoc preskúmať sťažnosť iba v súvislosti s udalosťami od 3. marca 2004, kedy Srbsko ratifikovalo dohovor. Vzhľadom na celkový kontext a zámer preskúmať situáciu, ktorá bola predmetom sťažnosti, súd rozhodol vziať do úvahy všetky relevantné skutočnosti aj pred týmto dátumom.

Článok 3

Súd vyhlásil, že zranenia, ktoré utrpel pán Milanovic, a ktoré predstavovali hlavne viacnásobné rezné rany v kombinácii s jeho pocitmi strachu a bezmocnosti boli dostatočne vážne na to, aby napĺňali definíciu zlého zaobchádzania v zmysle čl. 3. Ani veľa rokov po útokoch neboli páchatelia identifikovaní a predvedení pred spravodlivosť a podľa všetkého pán Milanovic nebol pravidelne informovaný o vývoji vyšetrovania, ani nemal príležitosť potenciálne identifikovať svojich útočníkov spomedzi viacerých osôb, ktoré polícia vypočúvala ako svedkov alebo podozrivých.

Spolupráca medzi políciou a prokuratúrou vykazovala nedostatky a vyšetrovanie sa podľa všetkého sústredilo na Jagodinu napriek informáciám, že podozrivé extrémistické pravicové organizácie pôsobia na národnej úrovni. Výroky pána Milanovica, že jeden z útočníkov, ktorého identifikoval na ulici, je pravdepodobne členom inej konkrétnej organizácie, podľa všetkého neboli vôbec preverené. Od druhého útoku muselo byť polícii jasné, že pán Milanovic, ako predstaviteľ zraniteľnej náboženskej menšiny bol systematicky objektom útokov, a že pravdepodobne bude dochádzať k ďalším útokom. Neboli však podniknuté žiadne kroky aby sa takýmto útokom zabránilo.

Zatiaľ čo príslušné orgány podnikli v rámci vyšetrovania mnoho úkonov a boli konfrontované s mnohými ťažkosťami, napr. zjavným nedostatkom očitých svedkov, súd konštatoval, že nepodnikli všetky príslušné úkony a opatrenia vedúce k dostatočnému vyšetreniu skutkov a nepodnikli účinné opatrenia na to, aby sa zabránilo opakovanému zlému zaobchádzaniu s pánom Milanovicom. Preto súd konštatoval porušenie čl. 3.

Článok 14 v spojení s článkom 3

Súd konštatoval, že pristupovať k nábožensky motivovanému násiliu rovnako, ako k prípadom bez rasistického podtextu by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv. "Bolo neakceptovateľné, že i keď príslušné orgány mali vedomosť, že útočníci na pána Milanovica boli pravdepodobne členmi jednej alebo viacerých extrémistických pravicových organizácií, dopustili, aby vyšetrovanie trvalo mnohé roky a neprijali adekvátne opatrenia smerujúce k identifikácii alebo trestnému stíhaniu páchatel'ov. Výroky polície uvedené v policajných správach odkazujúce na vieru pána Milanovica, jeho výzor a skutočnosť, že hovoril o incidentoch v médiách implikovali, že polícia pochybovala o tom, či bol pán Milanovic skutočná obeť z dôvodu náboženského presvedčenia. Vo výsledku sa tieto úkony len o málo líšili od pro forma vyšetrovania, i keď príslušné orgány preskúmali viaceré indicie, ktoré pán Milanovic uviedol ohľadom motivácie útočníkov. Súd preto rozhodol, že došlo k porušeniu čl. 14 v spojení s čl. 3.

Ďalšie články

Vzhľadom na rozhodnutie súdu vo vzťahu k čl. 3, súd dospel k záveru, že nie je potrebné samostatne skúmať rovnakú sťažnosť podľa čl. 2 a 13.

Článok 41

Podľa čl. 41 (spravodlivé zadosťučinenie), súd rozhodol, že Srbsko musí sťažovateľovi vyplatiť sumu 10.000 eur z titulu náhrady nemajetkovej ujmy a 1.200 eur ako náhradu súdnych trov.

Zdroj: Netherland Institute of Human Rights (Holadnský inštitút pre ľudské práva - SIM)
Utrechtská univerzita

Drift 15, 3512 BR Utrecht, Holandsko, telefón: +31 30 2538033, fax: +31 30 2537168

Email: sim.documentation@uu.nl; Internetová stránka:
<http://sim.law.uu.nl/SIM/Dochome.nsf?Open>

Dokument:

<<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/233813e697620022c1256864005232b7/da920c1260415438c12577fa0031ed5a?OpenDocument>>

BALAZS PROTI MAĎARSKU, ESEP SĹAŽNOSŤ Č. 15529/12 (2015)

Skutkové okolnosti

V prípade Balázs proti Maďarsku sa v roku 2011 muž rómskeho pôvodu spolu so svojou priateľkou práve chystal opustiť klub v Szegedíne, keď k nim pristúpili traja neznámi muži a začali ich urážať. Následne k nim pristúpila štvrtý človek, väzenský dozorca, ktorý používal útočný a rasistický jazyk (napr. „neviete si poradiť s malým špinavým Cigánom?“), na čo sa obeť otočila a pustila sa s ním do bitky. Výsledkom bolo, že obeť mala po celom tele modriny. Na nasledujúci deň uverejnil páchateľ na sociálnej sieti komentár „kopal do hlavy Cigána ležiaceho na zemi“. Okrem toho uverejnil úryvok z celovečerného filmu s výslovné rasistickým slovníkom. Ďalej uviedol: „niektoré ďalšie typy odpadu, ktorý medzi nami žije“.

Dozorujúci prokurátor po vypočutí policajtov, ktorí prišli na miesto po bitke a po vypočutí páchateľa v rámci paralelného *ex officio* vyšetrovania na základe rovnakých skutočností vo veci výtržníctva, zastavil vyšetrovanie trestného činu z nenávisti vzhľadom na absenciu dôkazov, ktoré by potvrdzovali, že útok bol motivovaný rasovou zaujatosťou. Právna zástupkyňa sťažovateľa žiadala nariadiť konfrontáciu medzi obeťou a páchateľom. Tento návrh bol zamietnutý s tým, že pán E. D. už bol ako podozrivý vypočutý v rámci paralelného trestného konania vo veci výtržníctva. Sťažovateľ toto rozhodnutie napadol, ale Úrad krajského prokurátora potvrdil prvostupňové rozhodnutie s odôvodnením, že za spáchaním skutku pravdepodobne existovali rôzne motívy a nebolo dokázané, že k útoku došlo práve kvôli rómskemu pôvodu obeť. V roku 2012 bol páchateľ odsúdený za výtržníctvo a na obdobie jedného roka mu bol uložený kurátorský dohľad.

Právne posúdenie: Článok 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) v spojení s článkom 14 (zákaz diskriminácie)

ESEP zastáva názor, že **nielen činy založené výhradne na charakteristike obeť môžu byť klasifikované ako trestné činy z nenávisti, pretože páchatelia môžu mať zmiešané motívy.**

Podľa súdu skutočnosť, že prokuratúra u páchateľa vyžadovala identifikáciu výlučného rasistického motívu, jej neochota prepojiť komentáre páchateľa zverejnené na sociálnych sieťach s incidentom napriek pozoruhodným zhodám okolností a napokon aj neidentifikovanie rasistického motívu navzdory **silným ukazovateľom nenávistného trestného činu**, vychádza zo zjavne neprimeraného posúdenia okolností prípadu.

Na základe uvedeného došlo k porušeniu čl. 14 v spojení s čl. 3 dohovoru.

Záver: porušenie (šesť hlasov proti jednému).

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158033>

IDENTOBA A ĎALŠÍ PROTI GRUZÍNSKU, ESEP SĹAŽNOSŤ Č. 73235/12 (2015)

Skutkové okolnosti

17. mája 2012 sa v Tbilisi konala pokojná demonštrácia ku Medzinárodnému dňu proti homofóbii, ktorú organizoval prvý sťažovateľ. Zúčastnilo sa na nej približne 30 ľudí, vrátane 13 individuálnych sťažovateľov. Počas tohto podujatia boli LGBT účastníci pochodu urážaní,

boli im adresované hrozby a napadla ich väčšia skupina ľudí – členov dvoch náboženských skupín, ktorí sa zúčastňovali protidemonštrácie. Polícia nakoniec zadržala štyroch sťažovateľov a na krátko ich zadržala a/alebo ich vozila v policajnom aute, s údajným cieľom zabezpečiť im ochranu pred proti-demonštrantmi. Po týchto udalostiach podali sťažovatelia viacero trestných oznámení, požadujúc zahájenie samostatného vyšetrovania vo veci útokov protidemonštrantov na ich osoby, a ktoré mali diskriminačný zámer, ako aj skutkov a pochybení polície, ktorá ich pred útokmi neochránila. V roku 2012 boli zahájené dve konania a vyšetrovanie zranení, ktoré utrpeli dvaja sťažovatelia. Tieto vyšetrovania sú doteraz otvorené.

Právne posúdenie: Článok 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) v spojení s článkom 14 (zákaz diskriminácie)

Pri posudzovaní incidentu mal súd na pamäti prekérnu situáciu, v ktorej sa osoby z LGBT komunity v príslušnom štáte nachádzali v čase útokov a rôzne správy dokumentujúce negatívne postoje časti gruzínskej spoločnosti proti LGBT komunite. S prihliadnutím na tieto súvislosti súd najprv poznamenal, že pochod sťažovateľov sprevádzal početnejší rozhnevaný dav, a ktorý sa im vyhrážal smrťou a občas sa uchýlil k fyzickému násiliu proti nim. Toto správanie bolo motivované jednoznačnou homofóbnou zaujatosťou, ktorá sa prejavovala obzvlášť urážlivým jazykom a hrozbami zo strany dvoch náboženských skupín a trhaním zástav a plagátov LGBT komunity, po ktorých nasledovali samotné fyzické útoky na niektorých zo sťažovateľov. Cieľom spomínaných verbálnych a fyzických útokov bolo zjavne zastrašiť sťažovateľov, aby sa zdržali verejných prejavov podpory LGBT komunity. Pocity ohrozenia sťažovateľov musel umocniť fakt, že policajná ochrana prisľúbená pred pochodom im nebola poskytnutá v riadom čase respektíve adekvátnym spôsobom. Násilie teda vyvolalo u všetkých 13 sťažovateľov takú mieru strachu, úzkosti a neistoty, ktorá spĺňa hranicu definovanú v zmysle čl. 3 v spojení s čl. 14 dohovoru.

Keďže organizátor pochodu špeciálne upozorňoval políciu na pravdepodobnosť násilia, mali orgány činné v trestnom konaní presvedčivú pozitívnu povinnosť demonštrantov pred týmto násilím chrániť. Na demonštrácii však bol prítomný iba malý počet policajtov, pričom sa bez predchádzajúceho upozornenia z miesta vzdialili v čase, keď začali slovné útoky, čím umožnili, aby sa napätie zvrhlo do fyzického násilia. Kým sa polícia nakoniec rozhodla zakročiť, sťažovatelia už boli šikanovaní, došlo k urážkam resp. ich napadnutiu. Navyše, namiesto toho, aby sa polícia zamerala na zaistenie najagresívnejších protidemonštrantov s cieľom umožniť pokojnej demonštrácii pokračovať, oneskorená intervencia sa zamerala na zatknutie a evakuáciu niektorých sťažovateľov, ktorí boli obeťami, a ktoré bola polícia povolaná chrániť. Vnútroštátne orgány preto nezabezpečili sťažovateľom počas pochodu adekvátnu ochranu pred útokmi súkromných osôb.

Vnútroštátne orgány si tiež nesplnili svoje procesné povinnosti vyšetriť to, čo sa stalo počas incidentu dňa 17. mája 2012 so zvláštnym dôrazom na odhalenie zaujatosti ako motívu a identifikáciu osôb za to zodpovedných. Napriek opakovaným sťažnostiam sťažovateľov ihneď po incidente, jednak na zlé zaobchádzanie so sťažovateľmi a zámernú nečinnosť polície, nezahájili vnútroštátne orgány komplexné a zmysluplné zisťovanie okolností sprevádzajúcich incident týkajúci sa všetkých sťažovateľov. Naproti tomu, bez odôvodnenia zúžili vyšetrovanie na dva samostatné prípady fyzického zranenia dvoch individuálnych sťažovateľov, výsledkom čoho boli iba správne sankcie voči dvom protidemonštrantom a pokuta 45 eur pre každého. Tento postup nebolo možné považovať zo strany štátu za dostatočné plnenie procesných povinností vyplývajúcich z čl. 3.

Za daných okolností bolo nevyhnutné, aby vnútroštátne orgány prijali všetky náležité opatrenia na odhalenie možnej homofóbnej motivácie týchto udalostí a konania. Keďže orgány činné v trestnom konaní náležite udalosti nevyšetrili, trestné činy motivované predsudkami by boli nevyhnutne posudzované rovnako ako bežné prípady bez takéhoto podtextu, a výsledná ľahostajnosť by sa rovnala akceptácii, ba dokonca pasívnej spoluúčasti na trestných činoch z nenávisťi. Navyše by bolo pre žalovaný štát náročné realizovať opatrenia zamerané na zlepšenie policajnej ostrahy pre podobné pokojné demonštrácie v budúcnosti, a čím by sa podkopávala dôvera verejnosti v antidiskriminačnú politiku štátu. Vo svetle týchto úvah vnútroštátne orgány zlyhali pri náležitom vyšetrení sťažností na údajné zlé zaobchádzanie, ktoré namietali trinásti sťažovatelia.

Záver: porušenie (šesť hlasov proti jednému).

Súd takisto jednohlasne rozhodol, že žalovaný štát porušil čl. 11 v spojení s čl. 14 tým, že porušil svoju pozitívnu povinnosť zabezpečiť pokojný priebeh pochodu zo dňa 17. mája 2012 nedostatočným usmernením a zvládnutím situácie s homofóbnymi a násilnými protidemonštrantmi.

M.C. a A.C. PROTI RUMUNSKU – ESEP SŤAŽNOSŤ Č. 12060/12 (2016)

Skutkové okolnosti

V roku 2006 sa sťažovatelia zúčastnili na LGBTI pochode v Bukurešti. Pochod sprevádzala protidemonštrácia, ktorá napriek ochrane, ktorú pochodujúcim LGBTI poskytla polícia, skončila pokutovaním viacerých jednotlivcov za narušenie podujatia. Na konci pochodu sťažovateľov napadla skupina jednotlivcov, ktorí na nich vykrikovali homofóbne urážky. Vyšetrovanie v trestnej veci bolo nakoniec ukončené v roku 2011, bez toho, aby boli útočníci identifikovaní.

Právne posúdenie: Článok 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) v spojení s článkom 14 (zákaz diskriminácie)

Súd vyjadril názor, že cieľom fyzickej a verbálnej agresie voči sťažovateľom pravdepodobne bolo ich zastrašiť, aby prestali vyjadrovať podporu LGBTI komunite na verejnosti. Emočnú traumu sťažovateľov musela umocniť skutočnosť, že na nich zaútočili kvôli tomu, že si uplatňovali ústavou zaručené právo, menovite, účasť na pochode LGBTI. Majúc na pamäti viaceré medzinárodné správy, vrátane správy Komiséra pre ľudské práva Rady Európy súd uznal, že LGBTI komunita v žalovanom štáte bola v prekérnej situácii a bola cieľom negatívnych postojov namierených voči jej členom. Preto zaobchádzanie, ktorému boli vystavení sťažovatelia dosiahla požadovanú úroveň závažnosti a napĺňa definíciu podľa čl. 3 v spojení s čl. 14 dohovoru.

Pokiaľ ide o vyšetrovanie incidentov, sťažovatelia v krátkom čase podali trestné oznámenie a predložili všetky dôkazy, ktoré mali k dispozícii, ktoré považovali za dôkazy umožňujúce identifikovať aspoň jedného z útočníkov. Vnútroštátne orgány však nepodnikli žiadne zásadné kroky viac ako rok, a viac ako päť rokov od podania prvého trestného oznámenia ešte neurčili identitu páchatel'ov. Okrem toho si súd všimol niekoľko nedostatkov vo vyšetrovaní, menovite to, že orgány nezohľadnili úlohu, ktorú pri útokoch zohral možný homofóbny motív. Práve to bolo nevyhnutné zhl'adom na nevraživosť voči LGBTI komunite v žalovanom štáte a vo svetle podaní sťažovateľov, z ktorých jasne vyplývalo, že útočníci sa počas incidentu prejavovali homofóbne a nenávisťne. Bez takéhoto rigorózneho prístupu orgánov činných v trestnom konaní by trestné činy motivované predsudkami boli nevyhnutne posudzované rovnako ako prípady bez tohto podtextu, a výsledná ľahostajnosť by sa rovnala zmiereniu sa oficiálnych orgánov alebo dokonca tichému súhlasu s trestnými činmi z nenávisťi. Navyše bez náležitého a zmysluplného vyšetrenia by bolo pre žalovaný štát ťažké uplatniť opatrenia zamerané na zlepšenie policajnej ochrany podobných pokojných demonštrácií v budúcnosti, teda by to znamenalo podkopanie dôvery verejnosti v antidiskriminačnú politiku štátu.

Záver: porušenie (jednohlasne).

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161982>

ŠKORJANECOVÁ PROTI CHORVÁTSKU, ESEP SŤAŽNOSŤ Č. 25536/14

Skutkové okolnosti

Sťažovateľka Maja Škorjanecová je chorvátska štátna príslušníčka, narodená v roku 1988 a žijúca v Záhrebe. V júni 2013 kráčala so svojim partnerom na trhu v Záhrebe. Dvaja muži začali vyslovovať rôzne rasové urážky na partnera pani Škorjanecovej na základe jeho rómskeho pôvodu. Následne ho začali naháňať a keď ho chytili, zbili ho. Pani Škorjanecová uviedla, že keď prišla partnerovi na pomoc, strčili do nej tak, že padla na zem a potom ju kopli do hlavy.

Útočníci boli stíhaní a odsúdení za nebezpečné vyhrážanie sa partnerovi pani Škorjanecovej a ublíženie na zdraví, pričom tento trestný čin niesol aj znak motívu nenávisti. Muži však neboli obžalovaní zo spáchania rasovo motivovaného trestného činu voči pani Škorjanecovej. Pár podal trestné oznámenie, v ktorom pani Škorjanecová uviedla, že sa tiež stala obeťou trestného činu z nenávisti. Mestský úrad štátneho zástupcu v Záhrebe ho však zamietol s odôvodnením, že neexistovali náznaky toho, že muži napadli pani Škorjanecovú z dôvodu nenávisti voči Rómom, pretože ona nemá rómsky pôvod.

Odvolávajúc sa na čl. 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania), 8 (právo na súkromný a rodinný život) a 14 (zákaz diskriminácie), pani Škorjanecová namietala najmä to, že útočníci neboli stíhaní za trestný čin z nenávisti voči nej. Tvrdila, že vnútroštátne právo a jeho uplatňovanie je nedostatočné, pretože osobám, ktoré sa stali obeťou z dôvodu ich spojenia s inou osobou, neposkytuje ochranu proti diskriminačnému násiliu.

Právne posúdenie: Článok 3 (zákaz neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) v spojení s článkom 14 (zákaz diskriminácie)

Pri vyšetrovaní násilných incidentov vyvolaných domnelými rasistickými postojmi sú štátne orgány povinné prijať všetky primerané opatrenia s cieľom zistiť, či v prípade existovali rasistické motívy a či zohrávali úlohu pocity nenávisti alebo predsudkov na základe etnickej príslušnosti. Posudzovať rasovo motivované násilie rovnakým spôsobom, ako prípady bez rasistického podtextu, by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv a môže predstavovať neoprávnené zaobchádzanie nezlučiteľné s článkom 14. V súvislosti s tým môžu byť klasifikované ako trestné činy z nenávisti aj činy, ktoré vychádzajú výlučne z charakteristiky obeť. Článok 14 sa vzťahuje aj na prípady, v ktorých sa nepriaznivé zaobchádzanie s osobou vzťahuje aj na postavenie alebo tzv. chránené charakteristiky inej osoby. Podľa čl. 3 v spojení s čl. 14 sa povinnosť orgánov hľadať možné spojenie medzi rasistickými postojmi a príslušným násilným činom netýka len násilných činov založených na skutočnom, alebo domnelom osobnom postavení alebo charakteristikách obeť, ale aj násilných činov založených na skutočnom, alebo predpokladanom pridružení alebo príslušnosti obeť k inej osobe, ktorá sa skutočne alebo domnelo vyznačuje určitým stavom alebo chránenými charakteristikami.

Trestný zákon Chorvátskej republiky výslovne uvádza trestný čin z nenávisti ako prítiažujúcu okolnosť aj pri konkrétnom trestnom čine ublíženia na zdraví, aj pri trestných činoch vo všeobecnosti. Okrem toho, podľa trestného zákona stačí, aby bol trestný čin z nenávisti spáchaný na základe rasovej nenávisti, pričom obeť nemusí byť osobne držiteľom chránených charakteristík alebo postavenia. Chorvátsky právny systém teda poskytol sťažovateľke

primerané právne mechanizmy na to, aby sa jej za daných okolností dostalo primeranej ochrany.

Síce teda existovali príslušné právne predpisy na to, aby bol útok na pani Škorjanecovú uznaný ako domnelý trestný čin z nenávisti, avšak spôsob, akým boli trestnoprávne mechanizmy implementované v praxi, bol natoľko nesprávny, že predstavoval porušenie dohovoru. Výpovede pani Škorjanecovej a jej partnera pri prvotnom vyšetrowaní políciou naznačovali, že pani Škorjanecová sa stala obeťou rasovo motivovaného útoku v dôsledku skutočnosti, že bola v spoločnosti svojho partnera. Napriek tomu orgány nevenovali náležitú pozornosť tomu, že by sa pani Škorjanecová mohla stať obeťou trestného činu z nenávisti. Orgány tiež odmietli vyšetriť, či bol voči nej spáchaný trestný čin z nenávisti po tom, ako v trestnom oznámení vzniesla konkrétne obvinenia proti rasovo motivovanému násiliu voči jej osobe; a po objavení ďalších informácií v priebehu trestného konania proti útočníkom, ktoré naznačovali, že bola obeťou rasovo motivovaného násilia.

Súd opätovne zdôraznil svoju podružnú úlohu vo vzťahu k vnútroštátnym súdom a tiež, že si je vedomý, že jeho posúdenie skutkovej podstaty nemôže nahradiť spôsob, akým skutkové okolnosti posúdili vnútroštátne orgány. Napriek tomu súd poznamenal, že naliehanie orgánov prokuratúry na skutočnosť, že samotná pani Škorjanecová nebola rómskeho pôvodu a ich neschopnosť zistiť, či ju útočníci považovali za osobu rómskeho pôvodu, ako aj to, že nezohľadnili rasový motív útoku a nedali ju do súvisu s tým, že pani Škorjanecová bola spájaná so svojím partnerom, viedlo k nedostatočnému posúdeniu okolností prípadu.

To znížilo primeranosť procesnej reakcie vnútroštátnych orgánov na tvrdenia pani Škorjanecovej v rozsahu, ktorý je nezlučiteľný so záväzkom štátu podniknúť všetky primerané úkony na odhalenie úlohy rasistických motívov v danom prípade. Súd bol nútený skonštatovať, že vnútroštátne orgány si nespĺnili záväzky vyplývajúce z dohovoru, keď zamietli trestné oznámenie pani Škorjanecovej bez toho, aby pred vydaním rozhodnutia vykonali ďalšie vyšetrowanie. Tým pádom došlo k porušeniu čl. 3 v procesnej zložke v spojení s čl. 14.

Záver: porušenie (šesť hlasov proti jednému).

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172327>

R. B. PROTI MAĎARSKU, ESEP SŤAŽNOSŤ Č. 64602/12 (2016)

Skutkové okolnosti

V roku 2011 zorganizovalo viacero pravicových skupín protirómske zhromaždenia v dedine Gyöngyöspata, kde žila aj žalobkyňa rómskeho pôvodu. Počas zhromaždenia kričali štyria muži rasistické urážky na žalobkyňu, ktorá bola vo svojej záhrade spolu so svojím dieťaťom a niektorými známymi a vyhrážali sa jej sekerou. Sťažovateľka podala v tejto veci trestné oznámenie. Nasledujúce vyšetrowanie však bolo nakoniec prerušené.

Právne posúdenie: Článok 8 (právo na súkromný život)

Zneužívanie, ku ktorému došlo počas protirómskych zhromaždení, bolo namierené proti sťažovateľke z dôvodu jej príslušnosti k etnickej menšine. Toto správanie nevyhnutne ovplyvnilo jej súkromný život v zmysle etnickej identity v zmysle článku 8 Dohovoru.

Pri vyšetrowaní násilných incidentov mali štátne orgány podľa článku 3 Dohovoru ďalšiu povinnosť podniknúť všetky primerané kroky na odhalenie akéhokoľvek rasistického motívu a určiť, či etnická nenávisť alebo predsudky mohli zohrávať úlohu aj v týchto udalostiach. Navyše, násilné činy, ako napríklad spôsobovanie menších telesných zranení a verbálne hrozby, môžu vyžadovať, aby štáty prijali primerané pozitívne opatrenia v oblasti trestnoprávnej ochrany v súlade s článkom 8 Dohovoru. Podobná povinnosť by preto mohla vzniknúť v prípadoch, keď údajné zaobchádzanie na základe predsudkov nedosiahlo prahovú hodnotu potrebnú podľa článku 3, ale predstavovalo zásah do práva sťažovateľa na súkromný život podľa článku 8, ako v tomto prípade.

Útočiace urážky a činy sa konali počas protirómskeho zhromaždenia, ktorého sa zúčastnili členovia otvorene pravicovej polovojenskej skupiny. Preto existovali dôvody domnievať sa, že kvôli jej rómskemu pôvodu bola sťažovateľka urážaná a ohrozená. Bolo preto nevyhnutné, aby domáce úrady vykonali vyšetrowanie v tomto špecifickom kontexte a podnikli všetky primerané kroky s cieľom odhaliť úlohu rasistických motívov v prípade incidentu. Zmysluplné vyšetrowanie diskriminácie na pozadí incidentu bolo potrebné, pretože diskriminácia nebola ojedinelým prípadom, ale súčasť všeobecného nepriateľského postoja voči rómskej komunite v dedine Gyöngyöspata. Napriek tomu boli rasistické motívy na pozadí útoku domácimi úradmi úplne ignorované. Okrem toho právne predpisy platné v čase skutkových okolností vo veci samej neposkytli sťažovateľke žiadnu vhodnú právnu cestu, aby mohla žiadať o nápravu vo veci údajných rasovo motivovaných urážok.

Z tohto dôvodu boli trestnoprávne mechanizmy žalovaného štátu, ako boli vykonané v tomto prípade, chybné, pretože predstavovali porušenie pozitívnych povinností žalovaného štátu podľa článku 8 Dohovoru.

Záver: porušenie (šesť hlasov proti jednému).

Súd tiež zamietol sťažnosť sťažovateľky o neplnení pozitívnych povinností zo strany úradov podľa článku 3 v spojení s článkom 14 Dohovoru ako zjavne nepodloženú, keďže rasistické správanie, ktorého objektom sa stala sťažovateľka, nedosiahlo minimálnu úroveň závažnosti, ktorá je potrebná na to, aby sa otázka týkala rozsahu článku 3 Dohovoru.

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-10989>

LAKATOŠOVÁ A LAKATOŠ PROTI SLOVENSKU, ESĽP SŤAŽNOSŤ Č. 655/16

Rozsudok z 11. decembra 2018

Senát tretej sekcie Súdu jednomyselne rozhodol, že v prípade vyšetrowania streľby policajta na sťažovateľa a ich rodinných príslušníkov, osoby rómskeho pôvodu, pri ktorej traja ľudia zomreli, došlo k porušeniu zákazu diskriminácie zaručeného článkom 14 Dohovoru v spojení s právom na život podľa článku 2 Dohovoru, keďže nebolo riadne vyšetrené, či išlo o rasovo motivovaný čin.

Skutkové okolnosti

Sťažovatelia sú manželia rómskeho pôvodu. V júni 2012 došlo v meste Hurbanovo, kde žila asi tisícka obyvateľov rómskeho pôvodu, k streľbe. Mestský policajt, ktorý nebol v službe, bez varovania zastrelil na dvore rodinného domu sťažovateľov nelegálne držanou zbraňou

troch členov rodiny sťažovateľov a sťažovateľa vážne zranil. V úvode vyšetrovania policajt uviedol, že prišiel k domu s cieľom „vyriešiť“ všetko, vrátane Rómov“ a že si vybral dom sťažovateľov, pretože na dvore bolo viac Rómov. Jeden zo svedkov vypovedal, že niekoľko dní pred strelbou mal policajt konflikt s jednou zo zastrelených osôb, ktorú pristihol pri krádeži. Podľa znalcov sa v policajtovi dlhodobo hromadilo emočné napätie spôsobené frustráciou z nemožnosti vyriešiť poriadok v meste vo vzťahu k rómskej menšine a strieľal v stave zmenšenej príčetnosti. Znalci nepotvrdili jednoznačnú rasovú pohnútku.

Policajt bol v decembri 2012 obžalovaný z trestného činu vraždy a nedovoleného ozbrojovania. Jedinou prítiažujúcou okolnosťou bolo, že strelba zasiahla päť osôb. V marci 2013 sa konalo hlavné pojednávanie, na ktorom sa advokát sťažovateľov pokúsil opýtať svedkov na možnú rasovú pohnútku činu, čo mu nebolo umožnené s ohľadom na postavenie sťažovateľov ako poškodených, ktorí mohli v trestnom konaní uplatniť len nárok na náhradu škody. V marci 2013 súd vydal zjednodušený rozsudok, ktorý neobsahoval odôvodnenie, keďže sa policajt (obžalovaný) aj prokurátor vzdali práva na odvolanie. Policajt bol odsúdený pre trestné činy uvedené v obžalobe na trest odňatia slobody v trvaní deviatich rokov. Trest bol znížený z dôvodu jeho zmenšenej príčetnosti. Odvolanie sťažovateľov ohľadom neodôvodneného rozsudku a chýbajúcej rasovej pohnútky bolo zamietnuté s tým, že sa môžu odvolať len proti výroku o náhrade škody. Ich ústavná sťažnosť bola odmietnutá.

Odôvodnenie rozhodnutia súdu

K tvrdenému porušeniu článku 14 v spojení s článkom 2 Dohovoru

Sťažovatelia s poukazom na článok 14 v spojení s článkom 2 Dohovoru namietali, že štátne orgány nevedli účinné vyšetrovanie novej rasovej pohnútky trestného činu, ktorý bol spáchaný voči nim a členom ich rodiny.

a) Všeobecné zásady vyplývajúce z judikatúry Súdu

Podľa Súdu záväzok chrániť právo na život podľa článku 2 Dohovoru vyžaduje, aby existovala určitá forma účinného úradného vyšetrovania, ak jednotlivci boli usmrtení v dôsledku použitia sily (Nachova a ostatní proti Bulharsku, č. 43577/98 a 43579/98, rozsudok veľkého semátu zo dňa 6. júla 2005, § 110). Účinné vyšetrovanie musí byť spôsobilé viesť k zisteniu skutkových okolností a identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb (Paul a Audrey Edwards proti Spojenému kráľovstvu, č. 46477/99, rozsudok zo dňa 14. marca 2002, § 71). Povinnosť viesť účinné vyšetrovanie sa týka použitých prostriedkov, a nie určitého výsledku. Najbližší príbuzní obeť musia mať možnosť sa zúčastniť vyšetrovania do tej miery, aby mohli chrániť svoje oprávnené záujmy (Mižigárová proti Slovensku, č. 74832/01, rozsudok zo dňa 14. decembra 2010, § 93 a 95).

Súd pripúšťa, že je v praxi mnohokrát veľmi ťažké preukázať rasovú pohnútku. Štátne orgány majú však podniknúť všetky kroky na vyšetrenie novej rasovej pohnútky násilného skutku, ktoré sú za daných okolností primerané, najmä zhromaždiť dôkazy, využiť všetky praktické možnosti za účelom zistenia pravdy a vydať odôvodnené a nestranné rozhodnutie, bez opomenutia skutočností, ktoré môžu svedčiť o rasovo motivovanom násilí (Bekos a Koutropoulos proti Grécku, č. 15250/02, rozsudok zo dňa 13. decembra 2005, § 69).

b) Použitie všeobecných zásad na prejednávanej veci

Súd najprv uviedol, že príslušné ustanovenia Trestného zákona umožňovali uložiť za plánované úmyselné usmrtenie osôb z dôvodu ich príslušnosti k určitej skupine trest odňatia slobody až na 25 rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie. Právny poriadok teda v zásade disponoval právnym mechanizmom na zabezpečenie prijateľnej úrovne ochrany obetí rasovo motivovaného trestného činu vraždy. Zostávalo posúdiť, či bol v tejto veci spôsob použitia trestnoprávných mechanizmov primeraný (Škorjanec proti Chorvátsku, č. 25536/14, rozsudok zo dňa 28. marca 2017, § 62).

Súd uviedol, že bezprostredne po streľbe začalo vyšetrovanie, počas ktorého policajt vypovedal, že prišiel k domu rodiny sťažovateľov s cieľom „vybaviť si to s Rómami“. Rovnako vypovedal, že uvažoval nad radikálnym riešením, že hľadal dvor s väčším počtom Rómov a že poznal niektorých členov rodiny sťažovateľov. Jeden zo svedkov opísal konflikt policajta s rómskymi deťmi, ktorý streľbe predchádzal. Znalci nepotvrdili rasovú pohnútku, ako dôvod koania však uviedli pokračujúcu frustráciu z výkonu práce policajta, ktorému sa nedarilo vyriešiť problémy verejného poriadku v meste spôsobené Rómami. Podľa názoru znalcov policajt veril, že môže vyriešiť „rómsku otázku“.

Podľa judikatúry Súdu je konkrétna informácia napovedajúca o rasovej pohnútky postačujúca na začatie vyšetrovania možnej príčinnej súvislosti medzi údajným rasistickým postojom a úmrtím. Takouto informáciou môže byť zistenie rasistickej nadávky (Škorjanec proti Chorvátsku, cit. Vyššie, § 65), príslušnosť útočníkov k skupine, ktorá je svojou podstatou ovládaná extrémistickou či rasistickou ideológiou (Abdu proti Bulharsku, č. 26827/08, rozsudok zo dňa 11. marca 2014, § 49), ale aj situácia tvrdenej rasovej pohnútky násilného konania tam, kde iná pohnútky nebola preukázaná (Fedorchenko a Lozenko proti Ukrajine, č. 387/03, rozsudok zo dňa 20. septembra 2012, § 67), alebo situácie, v ktorej bola spleť skutkových okolností vnímaná vo svetle všeobecne známych a doložených predsudkov a nepriateľstva voči Rómom (Ciorcan a ostatní proti Rumunsku, č. 29414/09 a ďalšie, rozsudok zo dňa 17. januára 2017, § 163).

V prejednávanej veci mali vyšetrovatelia a prokurátor k dispozícii hodnovernú informáciu zakladajúcu potrebu vyšetriť možnú rasovú pohnútku. Vyšetrovatelia síce vypočuli policajta a svedkov ohľadom možného rasistického pozadia jeho útoku, následne však dôkladne neskúmali, že policajt krátko pred streľbou použil násilie voči rómskym deťom, hoci znalci naznačovali možné spojenie medzi touto udalosťou a streľbou. Súd zopakoval, že ak vyjde pri vyšetrovaní najavo akýkoľvek dôkaz o rasovom predsudku páchatel'a, musí byť overený, a ak sa potvrdí, je nutné preskúmať všetky okolnosti s cieľom odhaliť akékoľvek možné rasové pohnútky činu (Balázs proti Maďarsku, č. 15529/12, rozsudok zo dňa 20. októbra 2015, § 61). Vnútroštátne orgány v tejto veci však neuskutočnili žiadne procesné kroky na potvrdenie alebo vyvrátenie dôkazov, v obžalobe bola uvedená len prítiažujúca okolnosť spočívajúca v spáchaní útoku proti viacerým osobám.

V konaní pred súdom advokát sťažovateľov otvoril otázku možnej rasovej pohnútky, avšak nebolo mu dovolené klásť v tomto smere otázku. Znalec uviedol, že rasizmus nepatrí do predmetu skúmania psychiatrickej expertízy, návrh advokáta na vypracovanie ďalšieho znaleckého posudku však bol zamietnutý. Zjednodušený rozsudok obsahoval iba krátky opis skutku a uložený trest, otázku pohnútky neriešil. Sťažovatelia v postavení poškodených mohli klásť len otázky ohľadom náhrady škody a nemohli ovplyvniť vydanie zjednodušeného rozsudku ani sa odvolať do výroku o vine a treste.

Úloha prokurátora, ktorý dozoruje vyšetrovanie, tak bola zásadná, avšak prokurátor nedal v priebehu vyšetrovania pokyn na vyšetrenie možného rasového podtextu, hoci už prvá výpoveď policajta obsahovala zjavnú rasovú pohnútku. Rasová pohnútku nebola spomenutá ani v obžalobe, hoci bola zrejmá z dôkazov zhromaždených v priebehu vyšetrovania. Prokurátor sa navyše vzdal práva na odvolanie.

Súd pripomenul, že vzhľadom na jeho subsidiárne postavenie nie je jeho úlohou rozhodnúť o správnom použití vnútroštátneho práva alebo o vine obžalovaného, prípadne nahradiť hodnotenie skutkových okolností veci vykonaného vnútroštátnymi orgánmi vlastným úsudkom. Musí však overiť, či príslušné orgány podrobili vec primeranému preskúmaniu, ktoré vyžadujú procesné záväzky vyplývajúce z článkov 2 a 14 Dohovoru (Škorjanec proti Chorvátsku, cit. vyššie, § 69). V tejto veci vnútroštátne orgány nepreskúmali možnú rasovú pohnútku napriek silným náznakom toho, že mohla byť prítomná, a predovšetkým nijako neodôvodnili, či strelba bola motivovaná rasovou nenávisťou. Nesplnili tak povinnosť viesť dôkladné vyšetrovanie za účelom odsúdenia rasizmu v spoločnosti s cieľom zachovať dôveru menšín v schopnosť štátnych orgánov chrániť ich pred hrozbou rasového násillia (Koky a ostatní proti Slovensku, č. 13624/03, rozsudok zo dňa 12. júna 2012, § 239). Došlo preto k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 2 Dohovoru.

Preložené z češtiny.

Zdroj:

ZPRAVODAJ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO ZASTUPOVÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY PŘED EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA, č. 1/2019, dostupné online na:

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/F3E5467B7AE8278BC12583DA0033D84C?openDocument&Highlight=0

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188265>

MAHALI DAWAS a YOUSEF SHAVA PROTI DÁNSKU, OZNÁMENIE VÝBORU OSN NA ODSTRÁNENIE RASOVEJ DISKRIMINÁCIE Č. CERD/C/80/D/46/2009

Stanovisko Výboru na odstránenie rasovej diskriminácie podľa článku 14 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (osemdesiate zasadnutie)

Skutkové okolnosti:

Sťažovatelia sú irackí občania, ktorým Dánsko, krajina ich trvalého pobytu, uznala štatút utečenca. Pán Dawas má rodinu s ôsmymi deťmi, vrátane pána Shavy. Podľa skutkových okolností predložených zástupcami štátu, dňa 21. júna 2004 skupina 35 osôb zo susedstva napadla dom sťažovateľov, vtrhla dnu, fyzicky napadla sťažovateľov a poškodila okná domu, pričom tieto osoby kričali „chodte domov“ a iné urážlivé slogany.

Jeden zo svedkov, O.R., opísal udalosti polícii. O.R. uviedol, že niekoľko členov skupiny obvinilo jedného rodinného príslušníka sťažovateľa, že ukradol náhrdelník, a že najmladší rodinní príslušníci poškodili motocyklovú prilbu. O.R. úpenlivo prosil skupinu nech počká, kým príde polícia, ale skupina chcela vyriešiť situáciu sama a vyjadrila túžbu spôsobiť rodine fyzickú ujmu.

Kým O.R. telefonoval s políciou, niekoľko ľudí sa pokúšalo vniknúť násilím do domu. Povedali O.R., že majú v úmysle vziať rodine nejaké veci ako kompenzáciu za stratu svojich vecí, alebo inak že im má rodina zaplatiť peniaze. Skupina tiež vyhlasovala, že rodina bývala v dome zadarmo a že dostáva pomoc bez toho, aby to nejakým spôsobom „oplácala“ späť. Sestra pána Shavy zo strešného okna natáčala na kameru dav, ktorý sa začínal rozrastať na približne 35 ľudí. Skupina požadovala videokazetu a podarilo sa jej vniknúť do vstupnej haly. Jeden z vodcov davu, R.L., vzal zo schodov kvetináč a hodil ho do pána Dawasa. Ďalší muž zasiahol pána Shavu päťou do tváre a do hrude a následne ho udrel drevenou pálkou do pravého ramena. Páchatelia následne opustili dom, pričom pán Dawas ležal na zemi, takmer v bezvedomí. Skupina zostala pred domom, kričala a rozbila okno s dvojsklom na predných dverách a tiež ďalšie tri okná s dvojsklom. Polícia prišla asi 20 minút po odchode skupiny.

Pred týmto incidentom sťažovatelia zažili viacero problémov s dvomi mladými dánskymi susedmi, vrátane R.L., ktorý počas roka, kedy v dome bývali, býval na druhom konci budovy. Súčasťou bolo obťažovanie hlukom, hádzanie pyrotechniky do blízkosti okien rodiny, hádzanie kamienkov po deťoch rodiny a pod. Rodina sa s týmito osobami nikdy nekonfrontovala, ale hľadala pomoc na miestnom úrade obce Sorø, ktorý susedov kontaktoval. Hoci sa situácia na niekoľko dní zlepšila, následne sa incidenty obnovili. Pán Shava tiež spomenul, že v reakcii na sťažnosť rodiny adresovanú miestnym orgánom sa na dverách dvoch susedov objavili nápisy „Čiernym vstup zakázaný“.

Dôkazy obžaloby o.i. obsahovali obsahovali viacero výpovedí vodcov davu. Jeden páchatel', K.B., potvrdil, že v deň trestného činu bol v kontakte s R.L., ktorý vyhlásil, že má „problémy s nejakými cudzincami“. R.L. následne požiadal K.B., aby sa s ním stretol a aby ešte spolu s jedným priateľom išli k bydlisku sťažovateľov. Ďalšia osoba sa obrátila na obeť a povedala, že nech vrátia ukradnuté veci alebo dajú tým mladým ľuďom peniaze. Priateľ R.L. povedal tým, ktorý tomu velili, že sú Dáni, že obeť nemajú čo povedať, a že ich „vyhodili“ z ich domovskej krajiny.

Dňa 30. júla 2004 bola Okresnému súde v Sorø predložená obžaloba štyroch podozrivých, vrátane R.L. a K.B. na základe obvinenia zo spoločne páchaného násilia podľa § 245 ods. 1 Trestného zákona a zo získania neoprávneného prístupu do domu inej osoby podľa § 264 ods. 1 písm. i) *Trestného zákona. Dvaja obžalovaní boli obžalovaní aj z porušenia § 291 ods. 1 Trestného zákona, pretože údajne rozbili okná na bydlisku sťažovateľov.

Dňa 20. augusta 2004 Dokumentačné a poradenské centrum pre rasovú diskrimináciu (DRC) predložilo polícii v Ringstede v mene sťažovateľov žiadosť, aby zvažila možný rasový motív páchatel'ov. DRC tiež žiadalo od polície informáciu, či o veci upovedomili aj Dánsku bezpečnostnú a spravodajskú službu ako o „trestnom čine z nenávisťi“. Dňa 25. augusta 2004 Prokuratúra odpovedala DRC, že polícia vyšetrila incident na základe zozbieraných výpovedí a že súd bude môcť postupovať podľa § 81 ods. 1 bod vi) (ustanovenie o prítážujúcich okolnostiach za činy motivované zaujatosťou), ak skutkové okolnosti odhalia, že trestné činy boli rasovo motivované. Prokuratúra tiež informovala DRC, že incident bude hlásený Bezpečnostnej a spravodajskej službe.

Dňa 21. septembra 2004 sa uskutočnilo prvé súdne pojednávanie, počas ktorého sa prehrál videozáznam z incidentu a podozrivé osoby vypovedali v súlade s výpovedami, ktoré pôvodne poskytli polícii. Dňa 2. novembra 2004 obžaloba požiadala o skrátené súdne konanie z dôvodu priznania viny obžalovanými, pričom zúžila obžalobu z porušenia § 245 ods. 1 na porušenie § 244 Trestného zákona. Sťažovatelia tvrdili, že prokurátor od páchatel'ov nežiadal

priznať rasový motív trestného činu. Obžalovaní boli odsúdení na 50 dní trestu odňatia slobody s podmieneným odkladom výkonu trestu a probačným dohľadom vzhľadom na ich mladistvý vek a osobnú situáciu.

Stanovisko výboru:

Na úvod výbor poznamenal, že cieľom preskúmania veci nebolo posudzovať výklad skutkových okolností a vnútroštátnej legislatívy vnútroštátnymi súdmi, pokiaľ rozhodnutie nebolo zjavne svojvoľné alebo inak nespravodlivé. Výbor teda zdefinoval otázku tak, či si „štátna strana splnila svoju platnú povinnosť riadne vyšetriť a trestne stíhať útok namierený na sťažovateľov [...], so zreteľom na svoju povinnosť podľa čl. 2 dohovoru účinne zasiahnuť proti oznámeným prípadom rasovej diskriminácie.“ Súčasťou je aj povinnosť poskytovať účinné opravné prostriedky podľa čl. 6. Pri konštatovaní, že štát porušil vyšetrovacie povinnosti podľa čl. 2 výbor konštatoval, že sťažovatelia boli nesporne vystavení fyzickému útoku a utrpeli majetkovú ujmu vo vlastnom dome spôsobenú skupinou 35 osôb, a že urážlivé rasistické vyjadrenia boli súčasťou útoku a udalostí mimo kontextu samotného útoku. O incidente bola upovedomená aj Bezpečnostná a spravodajská služba ako o potenciálne rasovo motivovanom trestnom čine a prokuratúra oficiálne vyhlásila, že zohľadní rasistický aspekt daného trestného činu. Keďže však nebolo verejne oznámené rozhodnutie o tom, ako postúpilo vyšetrovanie rasových motívov, nie je jasné, či tieto motívy boli dôkladne a primerane vyšetrené.

Výbor ďalej poznamenal, že okolnosti prípadu boli vážne, keďže 35 ľudí napadlo a násilím vniklo do domu sťažovateľa a zbraňami spôsobilo fyzické ublíženie na zdraví a nariadil dôkladné vyšetrenie potenciálneho rasového motívu. Zmenou na skrátene konanie sa obžaloba v podstate vzdala jedinej možnosti ako vyšetriť úlohu rasizmu v danom trestnom čine. Ako poznamenali sťažovatelia, otázka rasového motívu nebola nikdy súčasťou priznania viny. Tá sa týkala iba spáchania trestných činov.

Výbor odporučil, aby strana štátu odškodnila sťažovateľov za majetkovú a nemajetkovú ujmu spôsobenú porušením ich práv. Ďalej odporučil, aby štátna strana preskúmala platné pravidlá a postupy vo veci trestného stíhania rasového násillia v súlade s povinnosťou vyplývajúcou z čl. 4, a aby informovala prokuratúru a súdy o stanovisku výboru v tomto prípade.

PRÍLOHA VII: Ukazovatele zaujatosti: slajdy

Slajd č. 1

Definícia ukazovateľa zaujatosti

„Objektívne skutočnosti, okolnosti alebo vzorce, prítomné pri trestnom čine, ktoré naznačujú, či už samostatne alebo v spojení s inými skutočnosťami alebo okolnosťami, že činy páchatel'a boli úplne alebo čiastočne motivované akoukoľvek formou zaujatosti.“

(Massachusettský vzorový protokol na vyšetrovanie trestných činov zo zaujatosti)

Slajd č. 2

Ukazovatele zaujatosti

vnímanie obete/svedka;
komentáre, písomné vyhlásenia, gestá alebo graffiti;
rozdiely medzi páchatel'om a obeťou na základe etnickej, náboženskej alebo kultúrnej príslušnosti;
predchádzajúce trestné činy/incidenty zo zaujatosti;
organizované nenávisťné skupiny;
miesto a načasovanie;
vzorce/frekvencia trestných činov/incidentov;
povaha násilného činu;
nedostatok iných motívov.

PRÍLOHA VIII: Legislatíva upravujúca trestné činy z nenávisti: slajdy

Slajd č. 1

Čo je to zákon o trestných činoch z nenávisti?

Nie je potrebné, aby mu bol v legislatíve venovaný osobitný zákon alebo paragraf; Akékoľvek trestnoprávne ustanovenie, ktoré sa osobitne zaoberá motívom zaujatosti pri preukazovaní alebo posudzovaní trestných činov.
(*Massachusettský vzorový protokol na vyšetrovanie trestných činov zo zaujatosti*)

Slajd č. 2

Druhy zákonov

Nezávislý trestný čin: „rasovo motivovaný útok“; „Násilie voči skupine osôb“

Sprísnenie trestu:

Špecifické: trestný čin „ublíženia na zdraví“ má niekoľko kvalifikačných faktorov/priťažujúcich okolností, ktoré zvyšujú trest, vrátane motívu zaujatosti;

Všeobecné: všeobecné ustanovenia o určovaní výšky trestu vzťahujúce sa na všetky trestné činy so zoznamom priťažujúcich okolností, vrátane motívu zaujatosti, ktoré sa majú zohľadniť pri ukladaní trestu.

Slajd č. 3

Ustanovenia o trestných činoch z nenávisti

{Miestne právne predpisy sa doplnia počas úpravy materiálu na domáce podmienky}

Slajd č. 4

Ďalšie (použiteľné) ustanovenia

{Miestne právne predpisy sa doplnia počas úpravy materiálu na domáce podmienky}

Slajd č. 5

Existujúce medzery a ako ich prekonať

{Doplň sa na základe analýzy v priebehu procesu upravovania materiálu}

PRÍLOHA IX: Ukazovatele zaujatosti:

Vzorové prípadové štúdie

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 1

Skutkové okolnosti

Prvotné svedecké výpovede naznačujú, že muž z komunity navrátilcov kráčal po ulici v časti mesta, do ktorej navrátilci chodia len zriedkakedy. Štyria muži z väčšinovej komunity ho začali prenasledovať a napadli ho bez nejakej provokácie a podľa výpovedí ho udierali do hlavy a tela. Jeden z útočníkov opakovane zasiahol obeť drevenou pálkou.

Svedkami udalosti boli traja okoloidúci. Jeden muž sa snažil zasiahnuť a zastaviť útok odtiahnutím jedného z útočníkov, ktorý kričal: „Nechaj ma, bránim našu krajinu.“ Útočník sa následne otočil a udrel ho tak, že muž padol na zem, udrel si hlavu a upadol do bezvedomia.

Polícia prišla na miesto a štyroch útočníkov našla v okolí. Svedkovia ich identifikovali. Obeť utrpela vážne zranenia, vrátane vnútorného krvácania. Urýchlene ju odviezli do nemocnice, kde zraneniam podľahla. Zakrvavená páłka bola nájdená odhodaná blízko miesta útoku.

Zadržaní sú dvaja maloletí vo veku 16 rokov a dvaja muži po 20-tke.

Otázky

Mal by sa incident vyšetrovať ako prípad trestného činu z nenávisti? Prečo áno alebo prečo nie? Aké sú tu ukazovatele zaujatosti?

Kde by ste hľadali dôkazy o motíve zaujatosti?

Akú by ste právne kvalifikovali tento prípad?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 2

Časť 1

Skutkové okolnosti

Pristáhovalec menom „G“ pracoval ako pouličný predavač. G uviedol, že v ostatných mesiacoch, odkedy sa pristáhoval do tohto mesta a začal predávať na ulici, bol opakovane obťažovaný a znevažovaný rôznymi ľuďmi. Spomenul viacero incidentov. Napr. jedna staršia žena prešla okolo neho a kričala na neho: „vráť sa domov, pretože nikto nechce, aby si to tu predával“. Inokedy sa nejaké deti pokúšali vystreliť si z neho tým, že najprv odpútali jeho pozornosť a následne mu prevrhli stánok so slnečnými okuliarmi, pričom pri úteku sa smiali a vykrikovali „ukáž mi dokumenty - vráť sa domov, hlupák“. Pri inej príležitosti, keď si rozostavoval veci, prišiel za ním muž a žena po 30-tke, povedali mu, že ho zmlátia na smrť, ak ho ešte raz chytia v ich časti mesta a nazvali ho etnickou špinou.

Asi dva týždne potom G predával na ulici, keď spozoroval, ako sa k nemu blížila dvaja ľudia so šatkou na tvári. Snažil sa zabaliť si veci a utiecť, keď ho jedna osoba chytila a udrela do tváre tak, že spadol. Druhá osoba požadovala všetky jeho peniaze. Podal im peňaženku so všetkými peniazmi, ktoré za leto zarobil - takmer 1000 eur. Prvý útočník potom rozbil všetky slnečné okuliare a následne obaja utiekli. G v dôsledku úderu utrpel modriny a vyrazený zub. Všetok jeho tovar bol zničený. G si myslí, že ho neokradli kvôli peniazom, ale kvôli tomu, že je imigrant a chceli, aby odišiel. Domnieva sa, že ľudí, ktorí ho napadli, videl neskôr popoludní v tom istom oblečení, ako vstupujú do pohostinstva na ulici neďaleko jeho pouličného predajného stánku. Predajný stánok sa nachádza na rušnej ulici s ďalšími obchodmi a pouličnými predavačmi.

Otázky

Mal by sa incident vyšetrovať ako prípad trestného činu z nenávisti? Prečo áno alebo prečo nie? Aké sú tu ukazovatele zaujatosti? z čoho by ste chceli páchatel'ov obžalovať?

Kde by ste hľadali dôkazy o motíve zaujatosti? Koho by ste chceli nechať vypočuť? Akú vyšetrovaciu taktiku by ste zvolili? Aké ďalšie úkony je podľa vás potrebné podniknúť pri vyšetrovaní?

Ako ovplyvňuje vaše rozhodnutie skutočnosť, že trestný čin z nenávisti je nový a zriedkavo využívaný inštitút?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 3

Časť 1

Skutkové okolnosti

Vo vašom meste sa na 11. júla plánuje pochod za práva neheterosexuálnych ľudí s názvom „Gay Pride“, ktorý organizuje koalícia mimovládnych organizácií známych ako „Aliancia LGBT“. Toto je druhý rok, čo sa takéto zhromaždenie koná. V predchádzajúcom roku bolo podujatie predmetom útokov a protiprotestov, čo viedlo k viacerým zraneniam.

V ostatných týždňoch Aliancia LGBT zorganizovala vzdelávaciu kampaň, súčasťou ktorej boli aj plagáty po meste. Na plagátoch boli rôzne tváre ľudí a pod nimi nápis: „Sme ako vy – Aliancia LGBT.“ Súčasne s tým vrchní predstavitelia náboženskej obce a poprední politickí lídri vystúpili proti homosexuálom, nazývali ich „deviantmi“ a naliehali na ľudí, aby toto podujatie zastavili.

Dňa 9. júla vám bol predložený spis obsahujúci nasledovné podanie.

Výpoveď Jána D.

„Som študent a dobrovoľník pracujúci v mimovládnej organizácii Ľudské práva pre všetkých. 4. júla vo večerných hodinách som bol s priateľmi v bare na prízemí v budove, kde máme kanceláriu, keď som si všimol, že sa na nás pozerajú dvaja muži. Jeden z nich zdvihol ruku a ukázal mi výhražné gesto podrezania krku. Nikdy predtým som ich nevidel. Ignoroval som ich a zostal som v bare ďalších 20 minút. potom som bar opustil a vydal sa domov.

Keď som s priateľom odišiel z baru, počul som zozadu kroky smerujúce k nám. Otočil som sa a videl som tých dvoch mužov z baru, jeden z nich ma udrel do hlavy a kopol ma do nohy. Druhý napadol môjho priateľa. Začal som kričať o pomoc. Keď počuli blížiacich sa ľudí, utiekli.

Na tvári som mal opuch a modriny po údere. V ostatných týždňoch naša kancelária dostala výhražné telefonáty a emaily. Bol som jedným z dobrovoľníkov v kampani s plagátmi LGBT a som si istý, že to je dôvod, prečo ma napadli.“

Svedok, ktorý bol s Jánom D. odmietol ohlásiť útok alebo vypovedať pred políciou. Polícia zadržala dvoch mužov, ktorí sa priznali, že napadli dvoch mužov pred barom. Obete nazývali „deviantmi“. Ani jeden z podozrivých nemal záznam v trestnom registri ani nebol členom extrémistickej skupiny.

Otázky

Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?

Máte dost' dôkazov na to, aby ste obžalovali jedného alebo oboch podozrivých z trestného činu z nenávisťi?

Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 4

Časť 1

Základné informácie

Ste prokurátorom v meste, kde v osade mimo centra mesta žije malá rómska menšina. V osade žije vo veľmi zlých podmienkach približne 30 až 40 rómskych rodín. Medzi obyvateľmi mesta a rómskymi rodinami už dlhší čas panuje konflikt. Podľa správ v novinách a v televízii sa riaditeľ polície nechal počuť, že zdrojom väčšiny trestnej činnosti sú Rómovia a že ak by v meste neboli žiadni Rómovia, policajti by mali oveľa menej problémov. Miestny starosta podľa masmédií požadoval, aby došlo k „vyčisteniu“ osady. Napriek sťažnostiam mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa ľudskými právami neboli voči týmto dvom verejným predstaviteľom nikdy podniknuté žiadne kroky.

Prípadová štúdia

A, B a C boli v meste v bare a hrali karty. A a B sú Rómovia, ale C nie. Všetci traja toho už dosť vypili. Došlo k hádke, ktorá prerástla do bitky a v ktorej a dopichal C nožom na smrť. A spolu s B utiekli z miesta činu a skryli sa v dome ich suseda v rómskej osade.

Keď sa správa o smrti C rozšírila, miestni obyvatelia sa zhromaždili, aby našli vrahov. Do domu, kde sa A a B skrývali, prišla skupina okolo 20 ľudí. s davom prišiel aj náčelník polície spolu s ešte jedným policajtom. Dav požadoval, aby vrahovia vyšli von. Keď odmietli, dav dom podpálil. Jeden muž sa pokúsil utiecť z ohňa, ale dav ho chytil, kopal doňho a bil ho tyčami a palicami. Muž ešte v ten večer podľahol zraneniam. Druhý muž zostal v dome a zhorel na smrť.

Dav následne vypálil všetky rómske domy a majetok v osade, vrátane stajní, áut a tovaru. Nepokoje pokračovali až do ďalšieho dňa. Celkovo bolo zničených trinásť rómskych domov. Ich obyvatelia utiekli a schovali sa v lese. Keď sa na druhý deň pokúšali vrátiť späť, mnohí sa stretli s rozzúreným davom, ktorý im nedovolil zostať.

Udalostiam sa dostalo širokej publicity a na ďalší deň mimovládne organizácie zaoberajúce sa ľudskými právami a politickí lídri odsúdili útok a rasizmus voči Rómom. Keď sa miestneho náčelníka polície pýtali na jeho úlohu, povedal, že neurobil nič zlé. Tiež povedal: „Toto nie je rasizmus. Bola to len pomsta za činy týchto zločincov.“

Otázky

Aké sú tu ukazovatele zaujatosti?

Kto a aké trestné činy spáchal v tomto prípade?

Sú niektoré z týchto trestných činov trestné činy z nenávisti?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 5

Časť 1

Základné informácie

Vo vašom meste je mnoho kresťanských chrámov, dve mešity a synagóga. Štát oficiálne uznáva aj židovskú a aj moslimskú menšinu a obe majú v meste dlhú históriu.

V ostatných rokoch prišlo do mesta z iných krajín viacero prisťahovalcov rôzneho vierovyznania, ale hlavne kresťania a moslimovia.

Skutkové okolnosti

Za ostatných 18 mesiacov došlo po celej krajine k sérii útokov na židovské a moslimské ciele, nikdy však nie vo vašej oblasti.

Dňa 18. novembra došlo k útoku na synagógu. Útočníci rozbili okná a do vnútra vhodili zápalné fľaše. Kým sa požiar podarilo zhasiť, spôsobil rozsiahle škody.

Keď sa polícia zhovárala s rabínom zo synagógy, rabín vyjadril svoje presvedčenie, že sa stali terčom útoku preto, že sú Židia.

Muftiho kancelária apelovala na Ministerstvo vnútra, aby zistilo dôvody týchto útokov na mešity, odhalilo páchatel'ov týchto činov a prijalo všetky potrebné opatrenia na zaručenie bezpečnosti všetkých občanov. Primátor mesta ihneď vydal vyhlásenie v štátnej televízii, že podľa jeho názoru v meste nie je žiadne etnické napätie... Náboženstvo nie je problémom. Neverím, že za týmto činom boli nejaké zlé úmysly. Myslím, že to bola nehoda.“

Otázky

Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade? Je možno na základe uvedeného dospieť k záveru, že išlo o trestný čin motivovaný nenávisťou?

Bola by vaša odpoveď iná, ak by ste zistili, že:

- Pred niekoľkými týždňami bol z vandalizovaný židovský cintorín. Došlo k rozbitiu niekoľkých náhrobných kameňov a ďalšie boli posprejované svastikami. Incident bol ohlásený, ale polícia sa rozhodla, že to boli „iba deti“.
- Pred niekoľkými mesiacmi došlo k vlámaniu do synagógy a vo vnútri niekto nechal prasaciu hlavu.

PRÍLOHA X: Dôkazy o motíve: *Vzorové* prípadové štúdie

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 1

Časť 2

Pozrite si, prosím, priložený hárok papiera, na ktorom sú uvedené niektoré relevantné paragrafy Trestného zákona.

Maloleté osoby vystupujúce v prípade súhlasili, že budú spolupracovať proti ďalším dvom podozrivým.

Vyšetrovací spis obsahuje nasledujúce výpovede:

Obžalovaný A: Obžalovaný uviedol polícii, že svojím činom chránil krajinu pred „týmito černochochmi“. V neskorších výpovediach odmietol rasový motív. Jeho odtlačky prstov sa našli na noži.

Obžalovaný B: Obžalovaný povedal: „Ja nemám nenávisť voči černochochom, ale oni ničia našu krajinu.“

Maloletý C: Podieľal sa na útoku. Povedal, že spolu s tromi priateľmi postávali a rozprávali sa o tom, ako africkí prisťahovalci ničia krajinu, pretože berú pracovné miesta, predávajú drogy a stavajú vlastné chrámy. V priebehu rozhovoru si všimol, že okolo nich prechádza „Afričan“. Zakričal: „Pozrite, neger!“ Všetci sa za ním hneď rozbehli. Povedal: „Všetci sme sa zhodli, že Afričania sú v našej krajine problém.“

Maloletý D: Podieľal sa na útoku. Keď sa po útoku snažili utiecť, obžalovaný a im ukázal zakrvavený nôž, a pochválil sa, že obeť bodol. Maloletý D povedal, že nikdy nemal v úmysle nikoho zabiť.

Svedok č. 1: Videl, ako štyria nakrátko ostrihaní mladí muži v bežnom oblečení napadli černochoha. Obeť iba kráčala po ulici.

Svedkyňa č. 2: Povedala, že štyria mladí muži vyzerali ako skinheadi. Jedného černochoha videla v ten deň postávať na ulici už pred tým - myslí si, že to bol ten istý muž. Myslí si, že pravdepodobne predával drogy.

Svedok č. 3: Pokúsil sa zasiahnuť a zastaviť obžalovaného B. Keď sa ho snažil odtiahnuť, obžalovaný B sa k nemu otočil a pokúsil sa ho udrieť, ale netrafil. Pri tom naňho kričal „Milovník negrov“. Svedok sa pokúsil utiecť, ale obžalovaný B ho udrel päťou do hlavy, na čo stratil vedomie. Spomína si až ako sa prebudil v nemocnici. V nemocnici strávil tri dni s otrasom mozgu. 5 dní mal opuchnuté oko a kvôli zhoršenému videniu bol ako vodič autobusu týždeň práceneschopný.

Na účely tohto cvičenia sa zamerajte na individuálnu trestnú zodpovednosť oboch obžalovaných, nie na sprisahanie alebo spolupáchateľstvo.

Priložené sú príslušné zákony.

Otázky

Aké trestné činy by ste stíhali a prečo?

Existujú dostatočné dôkazy ohľadom motívu zaujatosti? Zdôvodnite.

Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil pri trestnom čine prípadný motív zaujatosti?

PRÁVNE USTANOVENIA

Príslušné zákony *(príklady):

§ 107. Vražda

1. Vražda je nezákonné úmyselné usmrtenie, ktoré sa potrestá odňatím slobody na 6 až 12 rokov.

2. Vražda:

(...)

(13) motivovaná národnou, rasovou alebo náboženskou nenávisťou alebo nepriateľstvom; sa potrestá odňatím slobody na 8-15 rokov alebo na doživotie.

(...)

§ 156 ľahké ublíženie na zdraví

1. Kto inému úmyselne ublíži na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

2. Páchateľ sa potrestá odňatím slobody na jeden rok až tri roky, ak motívom spáchania činu uvedenom v odseku 1 bola

(...)

(11) národná, rasová alebo náboženská nenávisť alebo nepriateľstvo;

(...)

DODATOČNÉ INFORMÁCIE

Svedok č. 3: Nechce spolupracovať, pretože sa obáva obžalovaných a môže sa stať terčom ich útokov a odvety.

Obžalovaný B: Neskôr uviedol polícii, že ho pred niekoľkými mesiacmi okradli traja černosi. Domnieval sa, že človek, ktorého napadol, bol jedným zo zlodejov.

Otázky

Ako tieto dodatočné informácie menia stratégiu stíhania, ak vôbec?

Ako zareagujete na obavy svedkov?

Ako budete reagovať na argumentáciu obhajoby?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 2

Časť 2

Vyšetrovací spis obsahuje nasledujúce dôkazy:

Vyšetrovatelia hovorili s niektorými pouličnými predavačmi a obchodníkmi, ktorí pracujú v blízkosti:

Pouličná predavačka č. 1: Je to tiež imigrantka. Sťažovala sa na obťažovanie políciou, ktorá od nej žiadala doklady, aj napriek tomu, že má všetky zákonné povolenia a v mieste má trvalé bydlisko. Nikdy nebola terčom útoku, ale často je terčom urážok. Pristáhovalci len málokedy majú svoje peniaze v banke a zvyčajne ich majú pri sebe. Počula už o tom, že aj iných jej priateľov okradli. Samotný čin v podstate nevidela. Videla len obeť na zemi a páchatel'ov, ako okolo nej prebehli. Povedala obeť, že v ten večer videla vstupovať do neďalekého pohostinstva ľudí v rovnakom oblečení, ako mali útočníci.

Obchodník č. 2: Nevie, prečo polícia jednoducho nevyčistí imigrantských predavačov – väčšina z nich je tu nezákonne a spôsobujú škody miestnym obchodom, ako je ten jeho. Ľudia, ktorí napadli imigranta, mali masky, takže nikto nemôže identifikovať a aj keby mohol, nebol by ochotný spolupracovať.

Vyšetrovatelia šli do pohostinstva s cieľom nájsť svedkov.

Barman v pohostinstve: Muž a žena menom J a K, ktorí sú v pohostinstve častými hosťami, minulý týždeň prišli a objednali si veľa jedla a nápoje pre svojich priateľov. Zvyčajne si môžu dovoliť iba jeden nápoj a väčšinou zaň zaplatia drobnými. Smiali sa a rozprávali sa medzi sebou a s kamarátmi, ktorí sedeli vedľa nich a hovorili niečo o tom, ako dali imigrantovi príučku.

Zákazník v pohostinstve: Nedávno sa pristáhoval do mesta a do tohto baru chodí pravidelne. Započul ako sa pár rozpráva so svojimi priateľmi a nemohol uveriť, o čom sa rozprávali. Povedali, že pristáhovalci sú najlepší cieľ. Boli presvedčení, že väčšina z nich je tu nelegálne a nikdy by to nehlásila na políciu. Tiež povedali, že pristáhovalci majú vždy pri sebe veľa peňazí, pretože sú príliš hlúpi na to, aby si ich odložili do banky. Ich priateľ zareagoval, že je to tiež dobrý spôsob, ako ukázať imigrantom, že majú ísť späť domov. Pár sa zasmial a súhlasil, že pristáhovalci si zaslúžia byť okradnutí; keďže ich nepotrestá štát, potrestáme ich my.

Otázky

Z akých činov by ste obžalovali potenciálnych podozrivých?

Aký druh motívu je potrebné dokázať podľa právnych predpisov?

Existujú dostatočné dôkazy ohľadom motívu zaujatosti?

Ako skutočnosť, že zákon o trestných činoch z nenávisti je nový a zriedka používaný, ovplyvní vašu stratégiu v tomto prípade a ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zoberal do úvahy motív zaujatosti?

PRÁVNE USTANOVENIA

§ 34: Príťažujúce okolnosti

Nasledujúce sú príťažujúce okolnosti:

(...)

(4) spáchanie trestného činu z dôvodu ideológie, náboženského vyznania alebo viery obeť alebo jej príslušnosti k etnickej skupine, rase, národu, pohlaviu alebo sexuálnej orientácii alebo jej chorobe alebo postihnutiu.

(...)

§ 200. Lúpež

(1) Osoba, ktorá násilím odoberie hnutel'ný majetok iného s úmyslom nezákonného prevzatia, sa potrestá odňatím slobody na 2 až 10 rokov.

(2) Rovnaký čin, ak:

1) predmetom uvedeného činu je strelná zbraň, munícia, výbušná látka alebo rádioaktívny žiarič,

2) predmetom uvedeného činu je omamná alebo psychotropná látka alebo jej prekurzor,

3) predmetom uvedeného činu je predmet veľkého vedeckého, kultúrneho alebo historického významu,

4) čin spáchala osoba, ktorá už predtým spáchala lúpež alebo zabitie v súvislosti s lúpežou alebo za účelom akéhokoľvek iného osobného prospechu alebo vydierania,

5) čin je spáchaný spôsobením vážnej ujmy na zdraví,

6) čin je spáchaný vo veľkom rozsahu,

7) čin spáchala skupina alebo zločinecká organizácia,

8) čin je spáchaný použitím zbrane alebo akéhokoľvek iného predmetu použitého ako zbraň, alebo pod hrozbou použitia zbrane alebo akéhokoľvek iného predmetu použitého ako zbraň;

9) čin je spáchaný vniknutím, alebo

10) čin je spáchaný so zahalením tváre krytom, maskou alebo akýmkoľvek iným spôsobom, ktorý bráni identifikácii,

sa potrestá odňatím slobody na 3 až 15 rokov.

§ 121. Fyzické zneužitie

Kto bitím, použitím násilia alebo iným fyzickým zneužitím, ktoré spôsobuje bolesť, spôsobí inej osobe ujmu na zdraví, sa potrestá peňažným trestom alebo trestom odňatia slobody až na 3 roky.

Dodatočné informácie

Obeť tvrdí, že by dokázal identifikovať osoby, ktoré sa mu vyhrážali pri incidente dva týždne pred tým, než bol okradnutý. Tiež sa domnieva, že by rozpoznať hlas človeka, ktorý naňho prehovoril počas krádeže.

Mimovládna organizácia, ktorá poskytuje pomoc prisťahovalcom, počula o prípade G a prišla za vami s podobným príbehom. Pracovníci mimovládnej organizácie robili terénnu prácu s prisťahovaleckými pouličnými predavačmi a jedna z nich rozprávala rovnakým jazykom ako predavači. Prišiel k nim muž so ženou, predavačovi prevrátili stánok s tovarom a od obidvoch požadovali peniaze a nadávali im do „imigrantskej zberby“. Pracovníčka mimovládnej organizácie je pritom štátnym občanom tejto krajiny a narodila sa tu; jej rodina sa sem prisťahovala pred niekoľkými generáciami. Pozná aj ďalšie potenciálne obeť, ale boja sa to ohlásiť. Aj napriek tomu, že sú v krajine legálne, bežne ich obťažuje polícia a voči úradom nemajú dôveru.

Otázky

Ak sa podozriví zúčastnili oboch útokov na obeť, máte dostatočné dôkazy o motíve zaujatosti v oboch prípadoch?

Ak sú v druhom incidente rovnakí podozriví, môžete trestne stíhať trestné činy proti druhému pouličnému predavačovi a pracovníčke mimovládnej organizácie ako trestné činy z nenávisti?

Máte nejakú stratégiu na oslovenie ďalších potenciálnych obetí?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 3

Časť 2

Pozrite si, prosím, priložený hárok papiera, na ktorom sú uvedené niektoré relevantné paragrafy Trestného zákona.

Skutkové okolnosti

V parku v centre mesta sa konala demonštrácia za práva LGBTI s názvom *Dúhový pride*. Bolo tam približne 300 priaznivcov a celé zhromaždenie obklopoval kovový plot a množstvo policajtov, ktorí ich chránili pred odporcami demonštrácie. Polícia udržiavala mimo parku približne 200 odporcov. Medzi odporcami boli členovia náboženských skupín s transparentmi a tiež skupiny mladých mužov vykrikujúcich homofóbne urážky. Niektorí odporcovia sa pokúšali preskočiť plot, ale bolo im v tom zabránené. Na políciu a demonštrantov na *Dúhovom pride* hodili viacero zápalných fliaš. Počas zhromaždenia polícia zaznamenala tieto udalosti na videokamery.

Väčšina účastníkov opustila zhromaždenie pokojne za policajného sprievodu. Skupiny mladých mužov sa však potom presunuli do centra mesta a začali útočiť na účastníkov zhromaždenia a na okoloidúcich. Počas zhromaždenia a po ňom bolo napadnutých a zranených asi 20 ľudí.

Adam K. čakal na autobusovej zastávke s dvoma priateľkami, s ktorými bol na *Dúhovom pride*. Zjavila sa tam skupina 3 mužov, ktorí vykrikovali neonacistické slogany ako „Heil Hitler“, „Sieg heil“, „Umri“. Obidve ženy utiekli, ale Adama chytili a dvaja muži ho zbili po celom tele. Tretí muž, očividne člen tej istej skupiny, stál stranou a hliadkoval. Keď začuli policajné sirény, pokúsili sa utiecť, ale polícia prišla a zatkla ich neďaleko miesta činu.

Adama k previezli do neďalekej nemocnice. Ukázalo sa, že v dôsledku útoku utrpel niekoľko zlomenín rebier. Bolo nutné ho nechať v nemocnici na ďalšie ošetrenie. Prepustili ho o týždeň neskôr. Absolvoval vyšetrenie na psychiatrickej klinike, kde mu diagnostikovali depresiu, úzkosť, záchvaty paniky, obavy o svoju bezpečnosť a bezpečnosť jeho rodiny, prerušovanú nespavosť, nočné mory a celkové emocionálne zrútenie.

Podozrivý č. 1 - vek 18 rokov. Má vyholenú a potetovanú hlavu. Má na sebe čierne tričko a džínsy a obuté čierne čižmy.

Podozrivý č. 2 - vek 18 rokov.

Podozrivý č. 3 - vek 17 rokov a na sebe má džínsy a tričko s nápisom: „Budeme chrániť náš národ“ a logo nacionalistickej politickej strany, ktorá má zastúpenie v Parlamente. Pri vypočúvaní poprel, že by sa zapájal do extrémistických aktivít. Na pravom ramene má vytetovaný keltský kríž.

Otázky

Ako by ste v tomto prípade postupovali proti podozrivým?

Z akých trestných činov by ste obžalovali podozrivých?

Aké dôkazy motívu zaujatosti by ste použili?

Aké ďalšie dôkazy by ste mohli hľadať?

Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?

Aké ťažkosti predpokladáte?

PRÁVNE USTANOVENIA

Ohrozenie života a majetku nebezpečnými verejnými činmi alebo prostriedkami

§ 263

(1) Kto ohrozí život, alebo zdravie ľudí alebo majetok veľkej hodnoty požiarom, povodňou, výbuchom, jedom alebo jedovatým plynom, ionizujúcim žiarením, mechanickou silou, elektrickou alebo inou silou, alebo akýmkoľvek činom alebo predmetom ohrozujúcim verejnú bezpečnosť, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(...)

(3) Ak sa trestné činy uvedené v odsekoch 1 a 2 spáchajú na mieste zhromaždenia viacerých osôb, páchatel' sa potrestá odňatím slobody na jeden až osem rokov.

(...)

(5) Kto poskytne alebo sfunkční prostriedky, odstráni prekážky, vypracuje plán, dohodne s iným alebo vykoná akékoľvek iný čin, ktorým sa vytvoria podmienky na priame spáchanie trestného činu uvedeného v odseku 1, potrestá sa odňatím slobody na tri mesiace až tri roky.

§ 156 ľahké ublíženie na zdraví

1. Kto inému úmyselne spôsobí ujmu na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

2. Páchatel' sa potrestá odňatím slobody na jeden rok až tri roky, ak motívom spáchania činu uvedenom v odseku 1 bola

(...)

(11) národná, rasová alebo náboženská nenávisť alebo nepriateľstvo;

(...)

Ukladanie trestov:

§ 54

(1) Súd určí páchatel'ovi za uvedený trestný čin trest v zákonom stanovenom rozmedzí, pričom zohľadní všetky okolnosti, ktoré by mohli mať vplyv na prísnosť trestu (poľahčujúce a prirážajúce okolnosti) a obzvlášť nasledovné: stupeň zavinenia, motív spáchanie trestného činu, stupeň ohrozenia alebo poškodenia chráneného tovaru, okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, doterajší život páchatel'a, jeho osobná situácia, správanie sa po spáchaní trestného činu a najmä jeho postoj k obeti trestného činu a ďalšie okolnosti týkajúce sa osobnosti páchatel'a.

Dodatočné informácie:

Podozrivého č. 3 identifikovala polícia z policajných videozáznamov ako človeka, ktorý hádzal na demonštrantov v Dúhovom Pride zápalné fľaše.

Aliancia LGBT napísala, aby upriamila pozornosť na skutočnosť, že v tom istom období došlo v meste k mnohým útokom na homosexuálov a že dve z uvedených ďalších obetí, I.S. a O.D., im povedali, že by boli schopné identifikovať páchatel'ov. Pri oboch útokoch mal jeden z páchatel'ov na pravom ramene vytetovaný keltský kríž.

Ako tieto informácie ovplyvnia váš prístup? Ako by ste v tomto prípade postupovali?

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 4

Časť 2

Všetci rómski svedkovia tvrdia, že náčelník polície a jeden z jeho policajtov vyvolali alebo umožnili zničenie všetkých rómskych majetkov v obci. Polícia to poprela s tým, že neboli schopní zastaviť obyvateľov obce.

Rómski obyvatelia podali na prokuratúre trestné oznámenie, na základe čoho sa začalo vyšetrovanie. Bolo identifikovaných päť osôb, ktoré sa aktívne podieľali na zabití 2 mužov. Dôkazy nasvedčujú, že ďalších 8 sa podieľalo na zničení rómskych domov a iných majetkov.

Svedecké výpovede

Svedkyňa č. 1: Je sestrou muža A. má 16 rokov a hovorí, že bola doma, keď započula prichádzať dav. Vybehla von a uvidela policajtov, ako kričia na dvoch mužov, aby vyšli z domu a keď muž a vyšiel von, videla, ako policajti stoja stranou a umožňujú lynčovanie.

Svedok č. 2: Je to Róm, ktorý žil vedľa domu, do ktorého sa schovali daní dvaja muži. Sedel pred svojím domom a videl, ako sa A a B vbeholi dnu schovať. Počul, ako policajný náčelník hovorí: „Ak dom zapálite, hneď vyjdú von“. Keď dav začal podpaľovať ďalšie rómske domy, počul, ako druhý policajt hovorí: „Robte si, čo chcete, ja sa musím postarať o moju rodinu“.

Náčelník polície: Dostal informáciu, že došlo k pobodaniu nožom a prišiel s obyvateľmi, aby zatkli A a B. Mal zbraň. Tvrdí, že na mieste činu, keď a vybehol z domu, sa snažil zastaviť obyvateľov, aby ho nebili, ale nepodarilo sa mu to. Na informáciu, že obyvatelia osady opísali udalosti inak, reagoval: „A čo by ste čakali. Ved' sú to cigáni. Oni stále klamú.“

Policajt: Hovorí, že neschvaľoval násilie a pripúšťa, že mohol urobiť viac, ale dav bol podľa neho nekontrolovateľný a on čakal na rozkazy od svojho šéfa.

Otázky

Aké dôkazy sú k dispozícii, že niektorý z činov polície bol motivovaný zaujatosťou?

S ohľadom na nižšie uvedené právne ustanovenia, z akých činov by ste obžalovali:

- päť osôb podieľajúcich sa na zabití A a B;
- osem osôb podieľajúcim sa na vypálení rómskych domov;
- policajtov.

Ako by ste zabezpečili, aby súd pred vynesením rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?

PRÁVNE USTANOVENIA

§ 195 Spoluúčasť na útoku

(1) Osoby, ktoré sa ako súčasť davu zúčastnia útokov na skupiny obyvateľstva, jednotlivých obyvateľov alebo ich majetok v súvislosti s ich národnou, etnickou alebo rasovou príslušnosťou, sa potrestajú nasledovne:

1. podnecovatelia a vodcovia - odňatím slobody až na päť rokov;
2. všetci ostatní - odňatím slobody až na jeden rok alebo podmieneným trestom.

(2) Ak je dav alebo niektorí jeho účastníci ozbrojení, potrestajú sa nasledovne:

1. podnecovatelia a vodcovia - odňatím slobody na jeden až šesť rokov;
2. všetci ostatní - odňatím slobody až na tri roky.

(3) Ak došlo k útoku, ktorý spôsobil vážne ublíženie na zdraví alebo smrť, podnecovatelia a vodcovia sa potrestajú odňatím slobody na tri až pätnásť rokov a všetci ostatní odňatím slobody až na päť rokov, ak nejde o čin prísnejšie trestaný.

Článok 194 Použitie násillia voči členom spoločenstva

(...)

(2) Osoba, ktorá použije násillie voči inej osobe alebo poškodí jej majetok z dôvodu jej štátnej príslušnosti, rasy, náboženstva alebo politického presvedčenia, sa potrestá odňatím slobody až na štyri roky, pokutou päť až desať tisíc BGN a verejným odsúdením.

(3) Osoba, ktorá založí alebo riadi organizáciu alebo skupinu, ktorá si dala za cieľ vykonávať činnosti podľa ods. 1 a ods. 2, alebo systematicky toleruje výkon takýchto činností, sa potrestá odňatím slobody na obdobie jeden rok až šesť rokov, pokutou desať až tridsať BGN a verejným odsúdením.

(4) Osoba, ktorá je členom takejto organizácie alebo skupiny, sa potrestá odňatím slobody až na tri roky a verejným odsúdením.

§ 246 Trestný čin proti životu

(1) Osoba, ktorá spôsobí smrť inej osobe, spácha zločin a potrestá sa odňatím slobody na päť až pätnásť rokov.

(2) Trestom je odňatie slobody na desať rokov až pätnásť rokov alebo na doživotie, ak k trestný čin proti životu bol

a) vopred naplánovaný,

b) spáchaný za zisk

c) spáchaný z iného základného dôvodu alebo za iným základným účelom,

d) spáchaný so zvláštnou krutosťou,

e) spáchaný voči verejnému činiteľovi alebo zástupcovi cudzieho štátu počas výkonu jeho funkcie alebo na základe neho, voči osobe vykonávajúcej verejnú službu pri výkone tejto služby, alebo voči osobe, ktorá poskytuje pomoc, alebo koná na ochranu takýchto osôb vykonávajúcich úradné povinnosti alebo verejnú službu,

f) spáchaný na viac ako jednej osobe,

g) ohrozuje život mnohých ľudí,

h) ako obzvlášť nebezpečný recidivista.

i) spáchaný na osobe mladšej ako štrnásť rokov.

Dodatočné informácie

Niekoľko dní po udalostiach noviny zverejnili, že na policajt bol predmetom viacerých sťažností rómskych zadržaných. Tvrdili, že pri zadržaní s nimi bolo zle zaobchádzané a že boli protiprávne zatýkaní. Polícia nepotvrdila oprávnenosť ani jednej zo sťažností.

Sestra muža a tvrdí, že sa jej brat v minulosti sťažoval na tohto konkrétneho policajta a že následne policajt obťažoval a tým, že neustále nachádzal dôvody na jeho zastavenie a zadržanie.

Aké kroky by ste podnikli po vypočutí si uvedených informácií? Ovplyvnilo by to niektoré vaše rozhodnutie?

Pozrite si, prosím, priložený hárok papiera, na ktorom sú uvedené vybrané paragrafy Trestného zákona.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA: SKUPINA 5

Časť 2

V dôsledku ďalšieho vyšetrovania polícia zistila, že na zázname z bezpečnostnej kamery vidno, ako sa dvaja neznámi muži blížia ku vchodu do synagógy, rozbíjajú sklo a hádžu niečo do vnútra. Identita mužov sa nezistila.

Od útokov na synagógu došlo v meste aj k útokom v dvoch mešitách. Jedna bola postriekaná grafitmi „vypadnite teroristi“. o týždeň neskôr sa druhá mešita stala terčom podpaľačského útoku. Časť interiéru zhorela, ale keďže už bolo neskoro večer a nikto tam nebol, nedošlo k žiadnym zraneniam.

Dva dni po útoku na mešity si rabín všimol v meste v blízkosti synagógy muža s podozrivým správaním a zavolať políciu. Polícia našla v blízkosti synagógy P., ktorý mal so sebou vak, v ňom kanister benzínu a niekoľko prúžkov modrej tkaniny a vo vrecku mal zápalky.

P. má dvadsať rokov a nikdy predtým nebol zatknutý. Priznal, že sa podieľal na podpaľačskom útoku na mešitu a tiež na prvom požiari v synagóge v novembri, ale účasť na ostatných činoch poprel. Povedal, že to nebol jeho nápad a že nebol sám, ale so svojim priateľom R.

Polícia R. zatkla. V jeho dome sa našli:

- časopisy extrémistických skupín;
- novinové výstrižky o predchádzajúcich útokoch na synagógy a mešity;
- veľký kanister benzínu a stará modrá košeľa, rozstrihaná na kusy.

Priložené sú príslušné zákony.

Otázky

Požiadali vás, aby ste pre hlavnú prokurátorku pripravili detailné informácie o daných incidentoch vo vašom meste. Čo by ste jej povedali o motíve zaujatosti pri týchto trestných činoch? Ak sa rozhodne spraviť verejné vyhlásenie, čo by na ňom mala povedať? Aké ďalšie kroky by ste odporučili?

Aké ďalšie vyšetrovacie úkony navrhujete?

Z akého protiprávneho konania by ste mohli obžalovať P. a R.?

Aký existuje dôkaz, že ide o trestný čin z nenávisti?

Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil pri trestnom čine prípadný motív zaujatosti?

PRÁVNE USTANOVENIA

§ 178 Podpaľačstvo

(1) Kto založí požiar, ktorý ohrozí život alebo zdravie iných alebo ktorý spôsobí rozsiahlu škodu na majetku iného sa potrestá za podpaľačstvo na trest odňatia slobody na dva roky až osem rokov.

Ak ide o menej závažný trestný čin, bude potrestaný odňatím slobody na jeden rok až tri roky.

(2) Ak je trestný čin uvedený v ods. 1 považovaný za závažný, potrestá sa za závažné podpaľačstvo odňatím slobody

na šesť rokov až desať rokov alebo na doživotie.

Pri posudzovaní, či ide o závažný trestný čin, je potrebné venovať osobitnú pozornosť tomu:

či bol požiar založený v husto obývanej oblasti,

kde by sa mohol ľahko rozšíriť, alebo by mohol inak predstavovať nebezpečenstvo pre

viacero ľudí alebo pre majetok osobitného významu.

Ukladanie trestov

§ 54

(1) Súd určí páchatel'ovi za uvedený trestný čin trest v zákonom stanovenom rozmedzí, pričom zohľadní všetky okolnosti, ktoré by mohli mať vplyv na prísnosť trestu (poľahčujúce a prit'azujúce okolnosti) a obzvlášť nasledovné: stupeň zavinenia, motív spáchanie trestného činu, stupeň ohrozenia alebo poškodenia chráneného tovaru, okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, doterajší život páchatel'a, jeho osobná situácia, správanie sa po spáchaní trestného činu a najmä jeho postoj k obeti trestného činu a ďalšie okolnosti týkajúce sa osobnosti páchatel'a.

Dodatočné informácie

Na základe informácií získaných od kolegov na ministerstve vnútra sa zdá, že R. je zaniateným neonacistom a organizuje v krajine pravicovú skupinu. Predpokladá sa, že sa podieľal na koordinácii útokov na osoby a majetok, vrátane útokov na synagógu, aj keď nikdy nebol dostatok dôkazov na vznesenie obžaloby proti jeho osobe, pretože si na pomoc často privolá tretiu stranu.

Rozhodli ste sa obžalovať z útokov na mešitu aj R. aj P. R sa obhajuje, že materiály v jeho dome mal čisto na výskumné účely. Jednoducho sa zaujímal o takéto prípady, a tak si stiahol neonacistické materiály na čítanie. Benzín mal do auta a košeľ'a bola už stará, a tak ju rozstrihal a používal ako handru na leštenie auta.

Ako by ste vyšetrili a reagovali na takúto obhajobu?

Aké ďalšie dôkazy by ste hľadali a kde?

PRACOVNÝ LIST Č. 1: Definícia trestného činu z nenávisti a súvisiace pojmy

Trestný čin z nenávisti je trestný čin založený na motíve zaujatosti. Trestné činy z nenávisti vždy obsahujú dva znaky.

1. Prvým znakom trestného činu z nenávisti je, že je spáchaný skutok, ktorý je trestným činom. Každý trestný čin z nenávisti si vyžaduje základnú skutkovú podstatu. Ak nebol spáchaný žiadny „základný“ trestný čin, nemožno to posúdiť ako trestný čin z nenávisti. K trestným činom z nenávisti môžu patriť vražda, zastráňovanie, vyhrážanie, poškodenie majetku, útok, podpaľačstvo, lúpež alebo akýkoľvek iný trestný čin.
2. Druhým znakom trestného činu z nenávisti je, že páchatel' musí spáchať daný trestný čin s určitým motívom, označovaným ako „zaujatosť“. Práve tento znak motívu zaujatosti odlišuje trestné činy z nenávisti od bežných trestných činov. To znamená, že páchatel' si úmyselne vybral *cieľ* trestného činu z dôvodu nejakej *chránenej charakteristiky*.

Cieľom môže byť jedna alebo viacero osôb, alebo to môže byť majetok spájaný so skupinou, ktorej je vlastná určitá charakteristika. Páchatel' si môže zvoliť obeť útoku z dôvodu skutočnej alebo dokonca aj domnejšej príslušnosti k danej skupine. Napríklad, páchatel' môže niekoho napadnúť, pretože si myslí, že obeť je homosexuálna. Ak obeť nie je homosexuálna, útok môže byť aj napriek tomu trestne stíhaný ako trestný čin z nenávisti, pretože páchatel' si vybral svoju obeť **na základe** sexuálnej orientácie.

Chránená charakteristika je spoločná vlastnosť skupiny, ako napr. rasa, náboženstvo, etnická príslušnosť, národnosť, pohlavie, sexuálna orientácia alebo akýkoľvek iný podobný spoločný faktor, ktorý je dôležitou súčasťou ich identity.

Nenávisť verus zaujatosť

Trestný čin z nenávisti nevyžaduje, aby páchatel' cítil nenávisť. Namiesto toho vyžaduje len, aby bol spáchaný trestný čin *motivovaný zaujatosťou*. Zaujatosť znamená, že osoba má predsudky o nejakej skupine ľudí. Keďže trestné činy z nenávisti sú páchané kvôli tomu, čo cieľová osoba, cieľoví ľudia alebo cieľový majetok predstavuje, páchatel' nemusí mať vôbec žiadne emócie vo vzťahu k samotnej osobe obeti.

Incidenty z nenávisti

Čin, ktorého súčasťou sú predsudky a zaujatosť vyššie opísaného druhu, ktorý však nepredstavuje trestný čin, sa označuje ako „incident (konanie) z nenávisti“. Hoci incidenty z nenávisti nie sú spáchaním trestného činu, často predchádzajú, sprevádzajú alebo vytvárajú kontext pre páchanie trestných činov z nenávisti. Záznamy o incidentoch motivovaných nenávisťou môžu byť užitočné pri preukazovaní kontextu obťažovania a pri poskytovaní dôkazov o eskalácii násilností.

Verbálny prejav nenávisti

Mnohé štáty majú zákony postihujúce verbálne prejavy nenávisti, na základe ktorých sú určité druhy rasistických prejavov považované za trestný čin. Verbálny prejav nenávisti, aj napriek svojej škodlivosti, je odlišný jav ako trestné činy z nenávisti:

- verbálny prejav nenávisti neobsahuje prvý znak (základný trestný čin): bez „škodlivého“, napríklad rasistického obsahu, samotný verbálny prejav nie je trestným činom;
- v prípadoch verbálnych prejavov nenávisti je motív páchatel'a irelevantný;
- vo väčšine ustanovení o verbálnych prejavoch nenávisti sa vyžaduje konanie na verejnosti: adresátom trestných činov verbálneho prejavu nenávisti je široká verejnosť (v prípade trestných činov z nenávisti je cieľom určité spoločenstvo);

Verbálny prejav nenávisti je často sprievodným znakom trestných činov z nenávisti - nadávky, prehlásenia, urážky, graffiti - sú znakom zaujatosti, ale ako také nepredstavujú trestný čin.

PRACOVNÝ LIST Č. 2: Odkazy na medzinárodnú a regionálnu právnu úpravu

AKO VZNIKOL POJEM TRESTNÉHO ČINU z NENÁVISTI?

Pojem trestného činu z nenávisti vychádza z princípov rovnosti a nediskriminácie obsiahnutých v základných ľudských právach, ktoré sú uznané v mnohých medzinárodných právnych nástrojoch. V nasledovnom je uvedených takýchto dôležitých nástrojov:

Všeobecná deklarácia ľudských práv –

- „Uznanie vrodenej dôstojnosti a rovnakých a nescudziteľných práv všetkých členov ľudskej rodiny“;
- „Každý má právo na všetky práva a slobody uvedené v tejto deklarácii bez rozdielu akéhokoľvek druhu, ako je rasa, farba, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politický alebo iný názor, národný alebo sociálny pôvod, majetok, narodenie alebo iný štatút.“; <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (anglická skratka: ICCPR):

Ustanovenia paktu ako celku stanovujú štátom povinnosť vyšetřovať násilie páchané voči jednotlivcom a túto povinnosť si plniť bez diskriminácie.

- Články 6 a 7 stanovujú štátom povinnosť vyšetřovať porušenia práva na život a neľudské zaobchádzanie zo strany verejných alebo súkromných činiteľov;¹
- Článok 2 je obdobou zásady rovnosti uvedenej vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv; „Každý štát, zmluvná strana tohto paktu, sa zaväzuje rešpektovať a zabezpečiť všetkým osobám na svojom území a podliehajúcim jeho jurisdikcii práva uznané v tomto pakte bez rozdielu akéhokoľvek druhu, ako je rasa, farba, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné presvedčenie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rodový pôvod alebo iné postavenie.“
- Článok 26 požaduje rovnosť pred zákonom, rovnakú ochranu práva a ochranu pred diskrimináciou: „Všetky osoby sú si rovné pred zákonom a majú nárok na rovnakú právnu ochranu bez akejkoľvek diskriminácie. Zákon musí v tomto smere zakázať akúkoľvek diskrimináciu a zaručiť všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z dôvodov, ako sú rasa, farba, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné presvedčenie, národnostný alebo sociálny pôvod, majetok, rodový pôvod alebo iné postavenie.“

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

Európsky dohovor o ľudských právach: Článok 14 zakazuje diskrimináciu práv a slobôd obsiahnutých v dohovore z osobitných dôvodov.

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EA13181C-D74A-47F9-A4E5-8A3AF5092938/0/BIH_CONV.pdf

¹ Rada OSN pre ľudské práva (UNHRC) – „Všeobecná pripomienka 31: Povaha všeobecných právnych záväzkov uložených dohovorom „Výbor pre ľudské práva, osemdesiate zasadnutie, prijaté dňa 29. marca 2004, dokument OSN CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, ods. 6-8.

ZÁVÄZKY OBSE v SÚVISLOSTI s TRESTNÝMI ČINMI z NENÁVISTI: 2003-2009

Ministerská rada OBSE sa opakovane vyjadrila, že trestné činy z nenávisti nielenže ovplyvňujú individuálne ľudské práva na rovnosť a nediskrimináciu, ale majú aj potenciál vyvolať konflikty a násilie v širšom rozsahu. Keďže OBSE na akékoľvek rozhodnutie alebo prijatie záväzku vyžaduje konsenzus, každý účastnícky štát sa aktívne zaviazal dodržiavať tieto záväzky. Aj napriek tomu, že záväzky v rámci OBSE nie sú právne záväzné, tvoria súbor zásad, ktoré majú určitú morálnu váhu na štáty.

Rozhodnutie ministerskej rady z roku 2009 o boji proti trestným činom z nenávisti je v súčasnosti jedným z najkomplexnejších záväzkov medzinárodného spoločenstva, čo sa týka záväzkov jednotlivých štátov v otázke trestných činov z nenávisti.
<http://www.osce.org/cio/40702>

Zúčastnené štáty sa okrem iného zaviazali:

- zbierať a zverejňovať údaje o trestných činoch z nenávisti;
- v prípade potreby prijať osobitné a prispôsobené právne predpisy na boj proti trestným činom z nenávisti;
- prijať vhodné opatrenia na podporu obetí;
- rozvíjať odbornú prípravu a činnosti budovania kapacít orgánov presadzovania práva, prokuratúry a súdov zaoberajúcich sa trestnými činmi z nenávisti;
- bezodkladne vyšetriť trestné činy z nenávisti a zabezpečiť, aby motívy osôb odsúdených za trestné činy z nenávisti boli uznané a verejne odsúdené príslušnými orgánmi a politickým vedením.

PRÁVNE NORMY a ODPORÚČANIA

Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD):

Povinnosť potrestať rasistické násilie:

Článok 4 (a): ... vyhlásiť za činy trestné podľa zákona akékoľvek rozširovanie ideí založených na rasovej nadradenosti alebo nenávisti, akékoľvek podnecovanie k rasovej diskriminácii, ako aj **všetky násilné činy alebo podnecovanie k takým činom proti ktorejkoľvek skupine osôb inej farby pleti alebo etnického pôvodu**, ako aj poskytovanie akejkoľvek podpory rasistickej činnosti, včítane jej financovania;

ČLÁNOK 1: definuje súvisiaci pojem „rasová diskriminácia“ ako:

„Výraz „rasová diskriminácia“ v tomto dohovore znamená akékoľvek rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo na národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, používania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti verejného života.“

Judikatúra Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie

Judikatúra Výboru OSN na odstránenie rasovej diskriminácie objasňuje, čo tieto povinnosti znamenajú pri použití v konkrétnych prípadoch vyšetrovania a stíhania rasovo motivovaných trestných činov z nenávisti. V prípade **Mahali Dawas a Yousef Shava proti Dánsku**,² výbor zastával názor, že pri vyšetrovaní a stíhaní trestných činov potenciálne motivovaných

² Výbor OSN na odstránenie rasovej diskriminácie, oznámenie č. 46/2009, stanovisko prijaté výborom na ôsmom zasadnutí, 13. februára až 9. marca 2012, CERD /C/80/D/46/2009

zaujatosťou má prokuratúra v trestnom konaní povinnosť zabezpečiť vyšetrenie rasového motívu v plnom rozsahu. Ak tak neurobí, ak existujú dôkazy *prima facie* o motíve zaujatosti v súvislosti so závažným trestným činom, považuje sa to za porušenie článku 6 (účinné opravné prostriedky) a článku 2 ods. 1 písm. d) (ukončenie rasovej diskriminácie všetkými vhodnými prostriedkami).

Európsky dohovor o ľudských právach a trestné činy z nenávisti

ČLÁNOK 14: Zákaz diskriminácie

„Užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

posudzovať „rasovo [alebo nábožensky] motivované násilie rovnako, ako prípady bez rasistického podtextu by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv.“

- Povinnosť vyšetrovať a odhaľovať rasovo a nábožensky (a homofóbne, ak je to relevantné) motivované trestné činy, vykonávať bezodkladné a účinné vyšetrovanie.
- Povinnosť posúdiť ukazovatele zaujatosti (vrátane verbálneho prejavu sprevádzajúceho násilie a príspevkov na sociálnych médiách).
- Nestranné a nezaujaté posúdenie dôkazov.
- Vyšetrovanie nemôže vylúčiť motív zaujatosti výhradne z dôvodu prítomnosti iných motívov.
- Nie je nutné mať špeciálne zákony upravujúce trestné činy z nenávisti. Trestnoprávny systém musí byť schopný primerane vyšetrovať, stíhať a primerane trestať trestné činy z nenávisti.

Európska komisia pre rasizmus a intoleranciu (ECRI):

Orgán Rady Európy, ktorý sa venuje otázkam rasizmu a netolerancie, vydal niekoľko odporúčaní týkajúcich sa boja proti trestným činom z nenávisti.

Vo „Všeobecnom politickom odporúčaní ECRI č. 11: Boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii pri kontrolách“, prijatom ECRI 29. júna 2007, sa odporúča vyšetrovať rasovo motivované incidenty, zaznamenávať ich a na účely zaznamenávania rasistických incidentov používať širokú definíciu: „akýkoľvek incident, ktorý je obeťou alebo inou osobou vnímaný ako rasistický.“

Príslušný výňatok z odporúčania je uvedený nižšie:

„11. Zabezpečiť, aby polícia dôkladne vyšetrila rasovo motivované trestné činy, vrátane plného zohľadnenia rasového motívu bežných trestných činov;

12. Vytvoriť a prevádzkovať systém na zaznamenávanie a monitorovanie rasovo motivovaných incidentov a rozsahu, v akom sú tieto prípady predkladané prokuratúre a nakoniec kvalifikované ako rasovo motivované trestné činy;

13. Povzbudzovať obeť a svedkov rasovo motivovaných incidentov, aby takéto incidenty ohlasovali;

14. Na tento účel je potrebné prijať širokú definíciu rasovo motivovaného incidentu;

Na účely tohto odporúčania je rasovo motivovaným incidentom:

„akýkoľvek incident, ktorý je obeťou alebo inou osobou vnímaný ako rasovo motivovaný.“

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N11/Recommendation_11_en.asp#TopOfPage

Európska únia a trestné činy z nenávisti

Na úrovni Európskej únie sa na riešenie trestných činov z nenávisti sústreďuje čoraz väčšie úsilie. Členské štáty EÚ sú, napríklad, povinné zabezpečiť, aby sa pri vynášaní rozsudkov brali do úvahy rasové a xenofóbne motívy a aby sa u obetí trestných činov z nenávisti primerane posúdila potreba osobitných ochranných opatrení.

Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV o boji proti určitým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva

Článok 4: „prijme potrebné opatrenia, aby sa rasový a xenofóbny motív považoval za priťažujúcu okolnosť, alebo... aby ho súdy mohli zohľadniť pri určovaní trestu.

Smernica o obetiach (smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorým sa ustanovujú minimálne normy o právach, podpore a ochrane obetí trestných činov)

(56) zohľadniť pri trestných činoch možný motív nenávisti alebo zaujatosti;

(57) posudzovať, či sú obeť ohrozené takouto viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou a malo by sa vychádzať z pevnej domnienky, že osobitné ochranné opatrenia budú pre tieto obeť užitočné

Čl. 22: individuálne posudzovanie obetí a ich potreby ochrany by malo zohľadňovať, či je osoba obeťou trestného činu z nenávisti

PRACOVNÝ LIST Č. 3: Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva o trestných činoch z nenávisti

Súd pri viacerých príležitostiach posudzoval povinnosti štátov vyplývajúce z EDLP vo vzťahu k trestným činom motivovaných predsudkami. Všetky tieto prípady sú posudzované podľa čl. 14 dohovoru, ktorý možno uplatniť iba vtedy, keď je predmetom aj iné vecné právo podľa dohovoru.

Z týchto prípadov vyplynulo niekoľko kľúčových zásad, ktoré spoločne vytvárajú koherentnú judikatúru o povinnosti štátov bezodkladne a účinne vyšetrovať trestné činy motivované predsudkami, či už na strane štátnych orgánov alebo súkromných osôb a zabezpečiť odhaľovanie a primeranú reakciu trestnoprávneho systému na predsudkami motivované konanie. I keď v tejto oblasti existuje podrobnejšia judikatúra v súvislosti s EDLP, opakuje sa v nej rovnaký právny výklad medzinárodných noriem týkajúcich sa medzinárodného paktu a Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie.

V nasledovnom sú uvedené kľúčové právne závery súdu týkajúce sa vyšetrovania trestných činov z nenávisti a stručný prehľad prípadov, z ktorých tieto rozhodnutia vychádzajú.

Štáty sú povinné bezodkladne a účinne vyšetrovať násilné trestné činy, ktoré zahŕňajú porušenie práva na život a práva nebyť vystavovaný krutému zaobchádzaniu.

V rozsudku **Nachova proti Bulharsku** súd vysvetlil, že na to, aby právo na život (čl. 2) a právo nebyť vystavovaný krutému zaobchádzaniu (čl. 3) podľa dohovoru malo zmysel, majú štáty pozitívny záväzok efektívne vyšetrovať trestné činy porušujúce tieto práva.³ *Sú tu prítomné dva aspekty: prvým je, že štáty musia prijať opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby osoby podliehajúce ich právomoci neboli vystavené krutému zaobchádzaniu, či už zo strany štátnych orgánov alebo súkromných osôb. Druhým aspektom je to, že štáty majú povinnosť vykonať účinné oficiálne vyšetrovanie.*

Prokuratúra a vyšetrovacie orgány musia byť pri posudzovaní predložených dôkazov nestranné.

V rozsudku **Stoica proti Rumunsku**, v ktorom následkom údajného krutého zaobchádzania zo strany polície bolo trvalé zdravotné postihnutie 14-ročného rómskeho chlapca súd rozhodol, že vojenská prokuratúra založila svoje zistenia na vyhláseniach príslušníkov polície, ktorí mali jednoznačne všetky dôvody na to, aby sa snažili oslobodiť seba a svojich kolegov od akejkoľvek zodpovednosti. Zároveň prokuratúra zamietla všetky výpovede dedinčanov, ktorí boli všetci rómskej etnickej príslušnosti, na základe údajnej zaujatosti v prospech žalobcu. Okrem toho prokuratúra ignorovala vyhlásenia

³ Nachova a iní proti Bulharsku, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (Veľká komora), 6. júla 2005.

príslušníkov polície, že správanie dedinčanov bolo „čisto cigánske“, ktoré v očiach súdu preukázalo stereotypný postoj polície.⁴

Aj keď štáty nemusia prijímať osobitné právne predpisy o trestných činoch z nenávisti, trestnoprávny systém musí dokázať identifikovať, rozpoznať a primerane trestať rasovo motivované trestné činy.

V rozsudku **Angelova a Iliev proti Bulharsku**,⁵ sťažovatelia tvrdili, že štát porušil svoju povinnosť účinne a bezodkladne vyšetriť úmrtie rómskeho muža a že z dôvodu chýbajúcej legislatívy ohľadom rasovo motivovaných vrážd sa im nedostalo primeranej právnej ochrany pred takýmito trestnými činmi. Súd rozhodol, že absencia zákonov týkajúcich sa priamo trestných činov z nenávisti nebráni príslušným orgánom zaoberať sa v trestnom konaní rasovým motívom, a že všeobecný právny rámec by umožňoval primerane a prísnejšie potrestanie tohto druhu trestných činov. To podčiarkuje, že hoci štáty nepotrebujú osobitné zákony o trestných činoch z nenávisti, mimoriadne závažné trestné činy, ako napríklad trestné činy z nenávisti predstavujúce zvýšenú hrozbu pre jednotlivcov a spoločnosť, si vyžadujú primeraný trest podľa zákona.

Štátne orgány majú povinnosť bez diskriminácie, účinne a bezodkladne vyšetriť prípady zbavenia života a zlého zaobchádzania, čo si vyžaduje aj náležité a bezodkladné vyšetrenie prípadného rasového alebo protináboženského motívu za primeraných okolností.

V rozsudku **Angelova a Iliev proti Bulharsku** súd tiež preskúmal úlohu orgánov pri odhaľovaní rasového motívu. Polícia identifikovala údajných útočníkov, ktorí spôsobili smrť rómskeho muža, pričom jeden z nich priamo priznal rasový motív trestného činu. Polícia však nevykonala potrebné vyšetrovanie v rámci premlčacej doby na trestné stíhanie väčšiny podozrivých. Súd rozhodol, že vnútroštátne orgány prípad bezodkladne a účinne nevyšetрили, najmä „vzhľadom na rasové motívy útoku a potrebu zachovať dôveru menšín v schopnosť orgánov chrániť ich pred hrozbou rasového násillia.“⁶ *v dôsledku toho súd dospel k záveru, že Bulharsko porušilo procesný aspekt práva na život (čl. 2) v súvislosti so zásadou zákazu diskriminácie (čl. 14), pretože orgány „náležitým spôsobom neodlíšili uvedený trestný čin od iného protiprávneho konania bez rasového motívu, čo predstavuje neodôvodnené zaobchádzanie nezlučiteľné s čl. 14.“⁷*

V rozsudku **Secic proti Chorvátsku** súd uplatnil rovnakú argumentáciu aj na porušenie vyšetrovacieho procesného aspektu práva nebyť vystavovaný zlému zaobchádzaniu (čl. 3) v spojitosti s čl. 14. Sťažovateľ bol rómsky muž, ktorého dve osoby s drevenými pálkami surovo zbili a pri tom vykrikovali rasové nadávky. Napriek viacerým stopám polícia neprijala primerané opatrenia vo vyšetrovaní na odhalenie páchatel'ov a ich predvedenie pred súd. Súd rozhodol, že štátne orgány majú pri vyšetrovaní násilných incidentov povinnosť „podniknúť všetky primerané kroky na odhalenie akéhokoľvek

⁴ Stoica proti Rumunsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, 4. marca 2008.

Angelova a Iliev vs. Bulharsko, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 26. júla 2007.⁵

⁶ *Ibid.* ods. 105.

⁷ *Ibid.* ods. 117.

rasového motívu a zistiť, či etnická nenávisť alebo predsudky mohli v daných udalostiach zohrávať úlohu. Neučiniť tak a posudzovať rasovo motivované násilie a brutalitu rovnako, ako prípady bez rasistického podtextu by sa rovnalo zakrývaniu si očí pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných práv.⁸

V rozsudku *Milanovic proti Srbsku* súd rozšíril rovnaké zásady uplatňované na trestné činy motivované rasizmom aj na trestné činy motivované protináboženskou zaujatosťou.⁹ Sťažovateľ, člen náboženského spoločenstva višnuistov alebo Hare Krišna, bol v čase významných srbských pravoslávnych sviatkov vystavený viacerým fyzickým útokom. z rozhodnutia súdu štát porušil procesný aspekt čl. 3 (predchádzanie zlému zaobchádzaniu) v spojení s článkom 14 (zásada nediskriminácie) tým, že účinne a bezodkladne nevyšetрил motív náboženskej zaujatosti trestného činu. Súd si osobitne všimol, že polícia nebrala prípad obete vážne aj napriek tomu, že sa ukazoval určitý opakujúci sa scenár útokov v čase okolo náboženských sviatkov. Polícia sa namiesto toho odvolávala na náboženstvo a „čudný výzor“ obete, čo naznačovalo, že všetky vyšetrovacie úkony boli *pro forma* a nedostatočne reagovali na závažnosť motívu protináboženskej zaujatosti prítomného v tomto prípade.

V rozsudku *Identoba a iní proti Gruzínsku* súd rozšíril rovnaké zásady aj na homofóbne trestné činy z nenávisti v prípadoch, keď vnútroštátne právo definuje sexuálnu orientáciu ako jednu z tzv. chránených charakteristík.¹⁰ *V osobitnom gruzínskom kontexte súd usúdil, že je nevyhnutné, aby príslušné vnútroštátne orgány podnikli v súvislosti s danou udalosťou všetky primerané kroky s cieľom odhaliť úlohu možných homofóbnych motívov. Súd usúdil, že bez takého prísneho prístupu zo strany orgánov presadzovania práva by sa trestné činy motivované zaujatosťou nevyhnutne posudzovali rovnako ako bežné prípady bez takéhoto podtextu a výsledná ľahostajnosť by sa rovnala oficiálnemu tichému súhlasu s trestnými činmi z nenávisti alebo dokonca ich schvaľovaniu.*

Motív zaujatosti nemusí byť jediným motívom. Prokurátori a vyšetrovatelia musia odhaľovať motív zaujatosti aj v prípade existencie iných motívov. Povinnosť podniknúť všetky primerané kroky na odhalenie motívu zaujatosti si vyžaduje zohľadniť ukazovatele zaujatosti.

V rozsudku *Balázs proti Maďarsku* súd zdôraznil, že nielen činy založené výlučne na charakteristike obete možno klasifikovať ako trestné činy z nenávisti, ale že páchatelia môžu mať zmiešané motívy.¹¹ *Trvanie orgánov prokuratúry na identifikovaní výlučného rasového motívu, ich neochota dávať príspevky páchatela do súvislosti s prípadom napriek pozoruhodnej zhode a ich neschopnosť identifikovať rasový motív napriek silným ukazovateľom trestného činu z nenávisti, akými sú rasistické príspevky na sociálnych sieťach, sú výsledkom zjavne neprimeraného posúdenia okolností. Týmito pochybeniami došlo k porušeniu čl. 14 v spojení s čl. 3 EDLP.*

Súd tým dal jasne najavo, že pri trestných činoch motivovaných zaujatosťou na základe rasy alebo náboženstva budú štáty musieť dodržiavať veľmi vysoký štandard. Tam, kde je to

⁸ Secic proti Chorvátsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 31. mája 2007.

⁹ Milanovic proti Srbsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, zo 14. decembra 2010.

¹⁰ Identoba a iní proti Gruzínsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 12. mája 2015.

¹¹ Balázs proti Maďarsku, Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 20. októbra 2015.

v súlade s vnútroštátnou legislatívou sa rovnaká argumentácia vzťahuje aj na prípady homofóbneho násillia. Vyšetrotavelia a prokurátori musia pri trestných činoch rozpoznať motív zaujatosti, prikladať mu väčšiu váhu, podniknúť všetky primerané kroky na zhromaždenie dôkazov o motíve a priviesť páchatel'ov pred spravodlivosť. Prokurátori teda musia dôkazy dôkladne a nestranne posúdiť a zabezpečiť, aby dôkazy svedkov neboli odmietnuté na základe stereotypov. Ak sa javí, že vyšetrotavelia uplatnili stereotypy, prokuratúra si musí byť vedomá svojej zodpovednosti namietat' takýto postup a musí overiť, či bolo vyšetrotavanie dôkladné a účinné.

Podľa judikatúry súdu môže byť osoba obeťou násillného trestného činu z nenávisti nielen vtedy, keď sa stala terčom útoku vzhľadom na určitú charakteristiku, ale aj vtedy, keď sa stane terčom útoku, pretože má skutočnú alebo domnelú príslušnosť k inej osobe, ktorá má (v skutočnosti alebo domnele) danú charakteristiku.

V prípade **Škorjanecová proti Chorvátsku** súd vysvetľuje, že podľa judikatúry podľa dohovoru môže byť osoba obeťou násillného trestného činu z nenávisti nielen vtedy, keď sa stala terčom útoku vzhľadom na určitú charakteristiku, ale aj vtedy, keď sa stane terčom útoku, pretože má skutočnú alebo domnelú príslušnosť k inej osobe, ktorá má (v skutočnosti alebo domnele) danú charakteristiku. Štáty majú povinnosť rozoznávat' oba typy trestných činov ako trestné činy z nenávisti a podľa toho ich vyšetrotavat'. V tomto prípade však chorvátske orgány opakovane nespĺnili svoju povinnosť vynaložit' potrebné úsilie pri identifikácii násillia voči žalobkyni ako podozrenia na trestný čin z nenávisti. Odmietnutím trestného oznámenia žalobkyně si orgány nespĺnili svoje povinnosti vyplývajúce z dohovoru.

Niektoré prípady priamych hrozieb s fyzickým násillím, ktoré je motivované predsudkami budú tiež znamenat' povinnosť štátnych orgánov vykonávat' rýchle a účinné vyšetrotavanie.

V rozsudku **R. B. proti Maďarsku** súd rozšíril pozitívne povinnosti štátov vyšetrotavat' trestné činy z nenávisti podľa článkov 2 a/alebo 3 v súvislosti s článkom 14 Dohovoru na prípady takzvaného verbálneho zločinu z nenávisti, tj situácie bez nutného fyzického násillia.¹² Súd potvrdil, že článok 8, ktorý zaručuje právo na súkromný život, zahŕňa aj etnickú identitu. Pocity skupinovej identity a pocity vlastnej hodnoty a sebadôvery členov skupiny môže byť po dosiahnutí určitej úrovne ovplyvnený negatívnymi stereotypmi o skupine. V prípadoch verbálneho zločinu z nenávisti je teda predmetné porušenie práva na súkromný život a bude mať podobné pozitívne povinnosti ako v článkoch 2 a 3. Najmä v prípade absencie fyzického násillia budú štátne orgány povinné vykonať efektívne vyšetrotavanie a odhaliť akýkoľvek rasistický motív a zistiť, či etnická nenávisť alebo predsudky mohli zohrávat' úlohu aj v týchto udalostiach. Takýto prípad nastane, keď osoba dôveryhodne tvrdí, že bola vystavená obťažovaniu motivovanému rasizmom, vrátane verbálnych útokov a fyzických hrozieb (pozri §§ 78, 83 a 84 rozsudku).

¹² R. B. proti Maďarsku, č. 64602/12, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 12. apríla 2016.

PRACOVNÝ LIST Č. 4: Ukazovatele zaujatosti

Nasledovaný zoznam predstavuje komplexný, nie však vyčerpávajúci zoznam ukazovateľov, ktoré naznačujú, že spáchaný trestný čin mohol byť motivovaný zaujatosťou.

Je dôležité poznamenať, že prítomnosť takýchto ukazovateľov automaticky neznamena, že spáchaný trestný čin je trestným činom z nenávisti. Existencia ukazovateľov zaujatosti by však mala viesť vyšetrovateľov k tomu, aby kládli potrebné ďalšie otázky s cieľom zistiť, či existujú objektívne dôkazy o motíve zaujatosti, ktoré by podporovali trestné stíhanie trestného činu z nenávisti. Ukazovatele zaujatosti, ako všetky dôkazy, by sa mali posudzovať vo vzájomnom vzťahu.

Vnímanie obete/svedka

- Má obeť alebo svedok/svedkyňa pocit, že trestný čin, ku ktorému došlo, bol motivovaný zaujatosťou?
- Zapájala sa obeť v čase incidentu do aktivít propagujúcich jej skupinu?

Verbálne vyjadrenia, písomné vyhlásenia, gestá alebo graffiti

Páchatelia trestných činov z nenávisti často vyjadrujú svoje predsudky pred vykonaním činu, počas neho alebo po ňom. Páchatelia trestných činov z nenávisti zvyčajne chcú obetiam a ďalším ľuďom niečo komunikovať a táto komunikácia, od vykrikovania urážok až po graffiti, je silným dôkazom motívu.

- Vyjadrovala sa podozrivá osoba komentármi, písomne alebo gestami ohľadom skutočnej alebo domnelej príslušnosti obete v nejakej skupine?
- Zanechala na mieste činu kresby, značky, symboly alebo graffiti?
- Ak bol cieľom útoku majetok, bol to objekt alebo miesto s náboženským alebo kultúrnym významom, ako napríklad kultúrne centrum alebo historická pamiatka?

Rozdiely medzi páchatel'om a obeť'ou na základe etnickej, náboženskej alebo kultúrnej príslušnosti

- Líši sa podozrivá osoba od obete z hľadiska rasy, náboženstva, etnického/národnostného pôvodu, či sexuálnej orientácie?
- Existuje história nepriateľstva medzi skupinou obete a skupinou podozrivej osoby?
- Je obeť príslušníkom skupiny, ktorá je v drivej menšine voči príslušníkom inej skupiny v oblasti, kde došlo k činu?

Organizované nenávistné skupiny

Hoci nie všetky trestné činy z nenávisti páchajú organizované skupiny, príslušníci alebo spolupracovníci takýchto skupín sa často podieľajú na páchaní takýchto trestných činov.

- Zostali na mieste činu nejaké veci alebo predmety, ktoré by naznačovali, že trestný čin spáchala nenávistná skupina?
- Existujú dôkazy, že by takáto skupina aktívne pôsobila v danej oblasti (napr. plagáty, graffiti alebo letáky?)

- Mal páchatel' prejavy správania spojené s členstvom v nenávisťnej organizácii, napríklad použitie nacistických pozdravov?
- Mal páchatel' na sebe oblečenie, tetovania alebo iné znaky príslušnosti k nejakej extrémistickej alebo nenávisťnej skupine?
- Došlo k činu v priebehu zhromaždenia takejto skupiny alebo krátko po ňom?
- Robila nenávisťná skupina v nedávnom čase nejaké verejne vyhrážky voči konkrétnej skupine?

Miesto a načasovanie

- Došlo k činu v deň osobitného významu (napr. náboženský sviatok alebo národný deň)?
- Došlo k činu v určitom období dňa, keď iní príslušníci spájajú so skupinou obeť často navštevujú miesto, kde došlo k činu (napr. počas modlitieb, atď.)?
- Nachádzala sa obeť na mieste alebo v blízkosti miesta, ktoré sa bežne spája, alebo je často navštevované určitou skupinou (napr. spoločenské centrum alebo mešita, kostol alebo iné miesto bohoslužieb)?
- Došlo k činu iba krátko po zmene prítomnosti menšiny v danej oblasti (napr. do oblasti sa prisťahovala prvá rodina z danej menšiny, alebo sa tam otvorilo utečenecké centrum)?

Opakujúce sa scenáre/výskyt trestných činov alebo udalostí v minulosti

- Vyskytli sa v minulosti v danej oblasti podobné činy namierené proti danej skupine?
- Došlo v nedávnom čase k eskalácii činov namierených proti danej skupine, počínajúc nízkym stupňom obťažovania a konaním, ktor nenaplnia znaky trestného činu až po závažnejšie trestné konanie, ako je napríklad vandalizmus alebo útok?
- Predchádzala činu nejaká iná udalosť, ktorá mohla zapríčiniť odvetnú reakciu proti cieľovej skupine?
- Dostala obeť alebo spoločenstvo nedávno nejaké vyhrážky alebo iné formy zastrašovania vo forme telefonátov alebo pošty?

Povaha násilného činu

Keďže trestné činy z nenávisťi bývajú často trestné činy, ktoré majú vyjadriť určité posolstvo, stupeň násilia, škody a brutalita bývajú zvyčajne vážne.

- Bolo súčasťou činu nevyprovokované extrémne násilie alebo ponižujúce zaobchádzanie?
- Bol čin vykonaný verejne a tak, aby mohol byť zverejnený, napríklad, nahratím a publikovaním na internete?
- Bolo súčasťou násilia znehodnocovanie rasových symbolov, alebo boli súčasťou poškodenia majetku symboly, ktorých cieľom je poškvniť alebo znesvätiť, ako napr. exkrementy alebo časti zvierat?

Neprítomnosť iných motívov

- Ak vezmeme do úvahy povahu násilia, neexistoval žiadny iný zjavný motív pre daný trestný čin, najmä s ohľadom na ďalšie možné ukazovatele zaujatosti, ako napr. rozdiel medzi obeťou a páchatel'om, alebo obeť bola v oblasti, kde došlo k iným podobným útokom?

Ukazovatele zaujatosti: Špecifické pre antisemitizmus

Antisemitské trestné činy z nenávisťi sú trestné činy motivované nenávisťou alebo predsudkami voči Židom. „Motív antisemitskej zaujatosti“ znamená, že páchatel si vybral cieľ trestného činu na základe domnienky, že je spojený so Židmi. Cieľom môže byť osoba, skupina ľudí alebo majetok skutočne alebo domnele spojený so Židmi. Sem patria ciele, ktoré sa týkajú židovskej histórie a holokaustu.

Antisemitské ukazovatele zaujatosti zahŕňajú, ale v žiadnom prípade sa neobmedzujú na nižšie uvedené znaky:

Vnímanie obete/svedka

- Má obeť alebo svedok/svedkyňa pocit, že trestný čin, ku ktorému došlo, bol motivovaný antisemitizmom?

Verbálne vyjadrenia, písomné vyhlásenia, gestá alebo graffiti

- Vyjadrovala sa podozrivá osoba komentármi alebo písomne o Židoch, Izraeli a holokauste, o príslušnosti alebo domnej príslušnosti obete k židovskej komunite alebo o údajnej izraelskej identite obete?
- Zostali na mieste činu kresby, alebo graffiti symbolov ako napr. Dávidova hviezda alebo symboly z éry nacizmu, ako napr. svastika?
- Ak bolo cieľom miesto s náboženským alebo kultúrnym významom, bol na mieste činu zanechaný predmet urážlivý pre Židov (napríklad bravčové mäso alebo krv)?

Rozdiely medzi páchatel'om a obeťou na základe etnickej, náboženskej alebo kultúrnej príslušnosti

- Líši sa podozrivá osoba od obete z hľadiska rasy, náboženstva, etnického/národnostného pôvodu?
- Môže podozrivý pociťovať, že medzi jeho skupinou a Židmi je nepriateľstvo? Je možné, že podozrivý dospel k záveru, že konflikt medzi Izraelom a Palestínčanmi legitimizuje útoky na Židov?
- Sú Židia v drvivej menšine voči príslušníkom inej skupiny v oblasti, kde došlo k činu?
- Bola obeť viditeľne identifikovateľná ako Žid, napríklad tým, že mala na hlave kipu, náhrdelník s Dávidovou hviezdou alebo dres futbalového tímu, ktorí je vnímaný ako židovský?
- Zapájala sa obeť do aktivít organizovaných židovskou komunitou, organizáciou spojenou so židovskou komunitou alebo organizáciou, ktorá mohla byť v čase trestného činu vnímaná ako spojená s Izraelom alebo s židovskou komunitou?

Organizované nenávisťné skupiny

- Zostali na mieste činu nejaké veci alebo predmety, ktoré by naznačovali, že trestný čin spáchala neonacistická alebo iná extrémistická nacionalistická organizácia?
- Existujú dôkazy, že by v danej oblasti aktívne pôsobila takáto skupina (napr. antisemitské plagáty, graffiti alebo letáky)?
- Mal páchatel' prejavy správania spojené s členstvom v nenávisťnej organizácii, napríklad použitie nacistických pozdravov, vykrikovanie nacistických pozdravov a vyjadrenia, ktoré popierajú alebo bagatelizujú holokaust?
- Mal páchatel' na sebe oblečenie, tetovania alebo iné znaky príslušnosti k nejakej extrémistickej alebo nenávisťnej skupine?

- Vyhrážala sa v nedávnej minulosti nenávisťná alebo neonacistická skupina verejne židovskej komunite?

Miesto a načasovanie

- Došlo k činu v deň osobitného významu?
 - Náboženské sviatky (Jom kipur, Roš ha-šana, Pesach, atď.). Orgány presadzovania práva by mali byť v pravidelnom kontakte s miestnou židovskou komunitou s cieľom získať informácie o židovskom kalendári.
 - Dni pamäti holokaustu, napríklad 27. januára, 19. apríla alebo 9. novembra. Pozrite si prehľad pre jednotlivé krajiny: <http://tandis.odihr.pl/hmd/>
 - Výročie pogromu miestneho alebo národného významu.
- Došlo k činu v predvečer Šabatu, t. j. v piatok večer, keď sa členovia židovskej komunity často nachádzajú v oblasti, kde došlo k činu, alebo sú na ceste za modlitbou?
- Bola obeť v synagóge, v židovskej škole, na židovskom cintoríne alebo v budove židovskej komunity alebo v ich blízkosti, keď došlo k činu?
- Bola obeť napadnutá blízko miesta spájaného so Židmi, ako napríklad židovské múzeum, židovská reštaurácia, izraelské veľvyslanectvo alebo na mieste festivalu židovskej kultúry?
- Bola majetková škoda spôsobená na objekte nábožensky alebo kultúrne dôležitom pre Židov, napr. na menore?

Opakujúce sa scenáre/výskyt trestných činov alebo incidentov v minulosti

- Vyskytli sa v minulosti v danej oblasti podobné antisemitské činy?
- Došlo v nedávnom čase k eskalácii antisemitských činov, počínajúc nízkym stupňom obťažovania a netrestnou činnosťou až po závažnejšie trestné správanie, ako je napríklad vandalizmus alebo útok?
- Dostala obeť alebo židovské spoločenstvo alebo organizácia obeť nedávno nejaké vyhrážky alebo iné formy zastrašovania vo forme telefonátov alebo pošty?

Povaha násilného činu

- Bolo súčasťou činu nevyprovokované extrémne násilie alebo ponižujúce zaobchádzanie?
- Bol čin vykonaný verejne alebo tak, aby mohol byť zverejnený, napríklad nahratím a publikovaním na internete?
- V prípade násilia, boli pri násilnostiach prítomné antisemitské symboly, alebo boli sprevádzané osočovaním, ktoré poukazovalo na antisemitské stereotypy (naznačujúc napríklad to, že Židia sú bohatí a chamtiví) alebo ponižujúcimi komentármi o holokauste a jeho obetiach?
- V prípade poškodenia majetku, boli pri poškodení majetku prítomné symboly, ktorých cieľom je poškvrniť alebo znesvätiť?

Ukazovatele zaujatosti: špecifické protimoslimské

Na základe definície trestných činov z nenávisťi, protimoslimské trestné činy z nenávisťi sú trestné činy motivované nenávisťou alebo predsudkami voči moslimom. „Motív protimoslimskej zaujatosti“ znamená, že páchatel si vybral cieľ trestného činu na základe domnienky, že je spojený s moslimami. Cieľom môže byť osoba, skupina ľudí alebo majetok skutočne alebo domnele spojený s moslimami.

Je veľmi dôležité určiť ukazovatele zaujatosti v prípade trestných činov nenávisti voči moslimom, pretože by to pomohlo orgánom rozhodnúť, či by sa príslušný prípad mal vyšetrovať ako možný trestný čin motivovaný nenávisťou proti moslimom.

V nasledovnom je uvedený neúplný zoznam ukazovateľov zaujatosti:

Vnímanie obete/svedka

- Má obeť alebo svedok/svedkyňa pocit, že trestný čin bol motivovaný zaujatosťou voči moslimom?
- **Verbálne vyjadrenia, písomné vyhlásenia, gestá alebo graffiti**
- Vyjadrovala sa podozrivá osoba komentármi, písomne alebo gestami ohľadom moslimov?
- Zostali na mieste činu kresby, značky, symboly alebo graffiti, ktoré by mohli byť vnímané ako protimoslimské?
- Ak bolo cieľom miesto s náboženským alebo kultúrnym významom, bol na mieste činu zanechaný predmet urážlivý pre moslimov (napríklad bravčové mäso alebo krv) alebo znesvätený predmet nábožensky dôležitého významu, napr. výtlačok Koránu?

Rasové, etnické, rodové a kultúrne rozdiely

- Ma podozrivá osoba odlišné náboženské pozadie ako obeť?
- Patrí podozrivá osoba do organizovanej nenávistnej zločineckej skupiny útočiacej na moslimov?
- Bola obeť viditeľne identifikovateľná ako moslim/moslimka (napríklad žena so šatkou)?
- Bola obeť čelným predstaviteľom/predstaviteľkou moslimskej komunity alebo ochrancom/ochrankyňou ľudských práv, ktorí sa zaoberajú ochranou a bezpečnosťou moslimov?
- Bola obeť zosobášená alebo mala blízky priateľský vzťah s moslimom/moslimkou?

Viditeľne identifikovateľné moslimské ciele:

- mešity, moslimské cintoríny, islamské kultúrne strediská a školy, ženy so šatkou na hlave môžu byť mimoriadne zraniteľné voči trestným činom z nenávisti, pretože sú ľahko identifikovateľnými cieľmi, ktoré je možné spojiť s moslimami.

Kedy a kde k činu došlo?

- Došlo k činu počas islamského náboženského sviatku alebo pri výročí niektorých teroristických útokov, obzvlášť 11.9.?
- Bolo terčom útoku miesto nábožensky alebo kultúrne významné pre moslimov? Mohlo ísť o mešitu, cintorín, islamskú školu alebo kultúrne, či náboženské centrum alebo pamätník.
- Došlo k činu v čase trvania islamskej náboženskej, spoločenskej alebo kultúrnej činnosti?
- Bolo toto pre moslimov nábožensky alebo kultúrne dôležité miesto už predmetom útokov v minulosti?
- Bola obeť napadnutá blízko miesta spájaného s moslimami (ako napríklad komunitné centrum, miesto bohoslužieb)?

Symboly nenávisti proti moslimom:

Pri identifikácii možného motívu zaujatosti proti moslimom je dôležité poznať konkrétne protimoslimské symboly používané pri takýchto trestných činoch. Treba mať však na pamäti, že iné rasistické a antisemitské symboly môžu byť použité aj pri trestných činoch motivovaných nenávisťou voči moslimom. V nasledovnom je niekoľko príkladov symbolov, ktoré sú konkrétne protimoslimské:

- 9/11: Ide o graffiti symbol nenávisť voči moslimom, ktorý sa používa na spájanie moslimov s terorizmom.
- križiacky kríž: Tento symbol sa používa aj formou nasprejovaného graffiti po útokoch na moslimský majetok, najmä mešity.
- 1389: Dátum Bitky na Kosovom poli používaný niektorými extrémistickými a nacionalistickými organizáciami ako symbol.

Zmiešané motívy

Pri vyšetrowaní trestných činov z nenávisť je potrebné brať do úvahy všetky možné motívy. s ohľadom na uvedené však môžu trestné činy spáchané so zmiešanými motívmi predstavovať osobitný problém, a to z dvoch dôvodov:

- 1) Motív zaujatosti v kombinácii s inými motívmi: Niektoré činy môžu byť motivované zaujatosťou voči moslimom a inými motívmi. Napríklad, niekto sa môže vlámať do mešity a znesvätiť ju kvôli zaujatosti voči moslimom, ale popri tom môže aj ukradnúť nejaké cennosti.
- 2) Motív zaujatosti voči moslimom v kombinácii s inými motívmi: Niekedy sa zaujatosť voči moslimom prejavuje v kombinácii s inými formami zaujatosti alebo predsudkov, vrátane rasizmu, xenofóbie a proti imigrantských nálad. Napríklad, podozrivý môže údajne napadnúť imáma a kričať „Turci preč!“ v takom prípade môže byť ťažké zistiť, či ide o trestný čin z nenávisť voči moslimom alebo rasovo motivovaný trestný čin.

Osoba omylom považovaná za moslima/moslimku:

Niekedy si páchatelia vyberajú svoje ciele na základe mylného predpokladu, že osoba má spojitosť s moslimami. Napríklad v USA po teroristickom útoku z 11. septembra sa mnohí Sikhovia s turbanmi alebo bradami stali terčmi útokov, pretože boli na základe vzhľadu mylne považovaní za moslimov. Keďže motívom pri týchto trestných činoch boli predsudky voči moslimom, sú stále považované za trestné činy z nenávisť voči moslimom.

Ukazovatele zaujatosti: Rasizmus a xenofóbia

Trestné činy z rasovej alebo xenofóbnej nenávisť sú trestné činy motivované nenávisťou alebo predsudkami voči určitých skupinám alebo jednotlivcom na základe ich rasy, etnického pôvodu alebo národnosti. o takýto trestný čin ide v prípade, že si páchatel vyberie cieľ svojho trestného činu na základe domnienky, že daný cieľ prislúcha alebo je pridružený k určitej skupine alebo spoločenstvu na základe rasy, etnika alebo národnosti skupiny.

Niekedy sa rasová a xenofóbna zaujatosť prekrýva s inými formami zaujatosti alebo predsudkami, vrátane kultúrnej/náboženskej zaujatosti, šovinizmu, intolerancie voči moslimom/ kresťanom a neznášanlivosti voči prisťahovalcom. Napríklad, africká moslimka sa môže stať terčom fyzického alebo ústneho útoku rasistov alebo náboženských fanatikov za to, že nosí na hlave šatku.

Medzi ukazovatele rasovej a xenofóbnej zaujatosti okrem mnohých ďalších patria aj nižšie uvedené znaky:

Vnímanie obete/svedka

- Má obeť alebo svedok/svedkyňa pocit, že trestný čin, ku ktorému došlo, bol motivovaný rasovou alebo xenofóbnou zaujatosťou?

Verbálne vyjadrenia, pokrikovanie, písomné vyhlásenia, gestá alebo graffiti

- Imitovala podozrivá osoba opicu, mala rasistické poznámky alebo písomné vyhlásenia o „Afričanoch“, „černochoch“, „Rómoch“, „cigánoch“, „Araboch“, atď.?
- Zostali na mieste činu kresby, alebo graffiti symbolov ako napr. svastika, či keltský kríž?

Rozdiely medzi páchatel'om a obeťou

- Líšila sa podozrivá osoba od obeť z hľadiska rasy, náboženstva, etnického/národnostného pôvodu?
- Bola obeť rozoznateľným vodcom komunity alebo ochrancom ľudských práv, ktorý sa zaoberal otázkami rasizmu, xenofóbie, intolerancie a diskriminácie?
- Bolo o obeť známe, že je zosobášená alebo má blízky priateľský vzťah s osobou z osobitnej rasovej alebo etnickej skupiny (Rómovia, prisťahovalci, atď.)
- Bola obeť významná osobnosť (napríklad futbalista, umelkyňa alebo politik), známa svojou špecifickou rasou, etnickým pôvodom alebo národnou identitou?

Organizované nenávisťné skupiny

Hoci nie všetky trestné činy z nenávisťi páchajú organizované skupiny, príslušníci alebo spolupracovníci takýchto skupín sa často podieľajú na páchaní takýchto trestných činov.

- Zostali na mieste činu nejaké veci alebo predmety, ktoré by naznačovali, že trestný čin spáchala rasistická alebo iná extrémistická nacionalistická organizácia, ako napríklad neonacistická skupina?
- Existujú dôkazy, že by takáto skupina aktívne pôsobila v danej oblasti (napr. zjazdy a/alebo demonštrácie, videoklipy a obrázky na internete, tlačené plagáty a letáky alebo graffiti)?
- Mal páchatel' prejavy správania spojené s členstvom v nenávisťnej organizácii, napríklad oblečenie, tetovanie a rasistické odznaky alebo symboly iných extrémistických nacionalistických organizácií, vrátane svastiky?

Miesto a načasovanie

- Došlo k činu v deň osobitného významu pre nejaké skupiny (výročie rómskeho holokaustu, kultúrne alebo náboženské výročia, atď.)?
- Výročia minulých konfliktov v krajinách, ktoré zažili etnické konflikty medzi rôznymi spoločnosťami (napr. 1. a 2. svetová vojna, Srbsko/Kosovo, Bosna a Hercegovina)?
- Došlo k činu počas politickej, kultúrnej alebo spoločenskej činnosti (napr. demonštrácia proti diskriminácii, pravicové zhromaždenia protestujúce proti existencii konkrétnych skupín, ako napr. Rómov, Afričanov, prisťahovalcov a iných národnosti/etník), alebo kultúrnych výstav alebo podujatí oslavujúcich spoločenskú rozmanitosť?
- Došlo k činu po politických kampaniach, ktoré sa navádzali do určitých skupín a obviňovali ich z rôznych spoločenských neduhov, ako je kriminalita, nezamestnanosť, nedostatok spoločenských alebo ekonomických príležitostí, atď.
- Nachádzala sa obeť v čase činu v oblasti alebo v inštitúcii, ktorá sa spája s konkrétnou skupinou (rómska štvrť, oblasť, kde žijú Afričania/prisťahovalci, čínske trhy, atď.), alebo v ich blízkosti?

- Bola obeť napadnutá v blízkosti iného miesta, ktoré sa spája s ich skupinou (Afričania, Rómovia, prisťahovalci), ako napríklad komunitné centrum, kancelária úradu zaoberajúceho sa špecifickými potrebami tejto skupiny (úrad na pomoc prisťahovalcom), kultúrne strediská alebo kluby/bary, reštaurácie, obchody, alebo konkrétne veľvyslanectvá zastupujúce cieľové skupiny a/alebo národnosti?

Opakujúce sa scenáre/výskyt trestných činov alebo udalostí v minulosti

- Vyskytli sa v minulosti v danej oblasti podobné rasistické činy?
- Došlo k sérii rasistických činov, ktoré začali nízkym stupňom obťažovania a netrestnou činnosťou a eskalovali do závažnejšieho trestného správania, ako vandalizmus alebo útok?
- Dostala obeť alebo cieleňé spoločenstvo, či organizácia obeť nedávno nejaké vyhrážky alebo iné formy zastrašovania vo forme telefonátov alebo pošty?

Povaha násilného činu

Keďže trestné činy z nenávisti sú trestné činy, ktorých cieľom je „zanechať odkaz“, stupeň násilia, škody a brutalita bývajú zvyčajne veľmi vážne a extrémne. Ak chceme tieto trestné činy odlišiť od ostatných, je potrebné, aby príslušné orgány riešiacie trestné činy z nenávisti zvážili nasledovné otázky:

- Bolo súčasťou činu nevyprovokované extrémne násilie alebo ponížujúce zaobchádzanie?
- Bol čin vykonaný verejne alebo tak, aby mohol byť zverejnený, napríklad nahratím a publikovaním na internete?

Ukazovatele zaujatosti: Trestné činy z nenávisti voči osobám so zdravotným postihnutím¹³

Spoločné faktory v trestných činoch z nenávisti voči osobám so zdravotným postihnutím

Pri celkovom pohľade na trestné činy z nenávisti voči zdravotne postihnutým sa ukazuje bežný trend ďalších faktorov nad rámec samotného trestného činu, ako napríklad:

- často je to existencia predchádzajúcich incidentov. Napríklad finančné alebo sexuálne zneužívanie; nútenie obeť aby páchala, rôzne ľahšie trestné činy, ako napríklad krádeže v obchode; používanie alebo predaj liekov obeť; prevzatie ubytovania obeť na spáchanie ďalšej trestnej činnosti, ako napríklad užívanie/predaj omamných látok, manipulácia s kradnutým tovarom, povzbudzovanie mladistvých k požívaniu alkoholu a sexuálnemu správaniu;
- príležitostné trestné činy sa stávajú systematickými dochádza k pravidelnému zameraniu buď na samotnú obeť alebo jej rodinných príslušníkov, priateľov alebo iných ľudí so zdravotným postihnutím;
- páchatelia sú často „priateľmi“, opatrovníkmi, známymi alebo susedmi;
- závažnosť aj frekvencia činov sa stupňuje;
- absencia hanlivých slov (zvyčajne prítomné pri rasovo motivovaných a iných trestných činoch z nenávisti) môžu sťažiť zber dôkazov o nepriateľstve. Ak takéto dôkazy nie sú k dispozícii, avšak existujú dôkazy o tom, že páchatel sa zameril na zraniteľnú obeť z dôvodu jej zdravotného postihnutia, alebo spôsobil väčšiu ujmu zdravotne postihnutej osobe, mal by sa to predložiť súdu, pretože je to dôležité na určenie závažnosti trestného činu;

¹³ na základe dokumentu UK CPS *Guidance on Prosecuting Cases of Disability Hate Crime (Usmernenie Britskej kráľovskej prokuratúry o stíhaní prípadov trestného činu z nenávisti voči osobám so zdravotným postihnutím)*; http://www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/disability_hate_crime/

- na činoch, ktoré odstraňujú zábrany a povzbudzujú hlavných páchatel'ov sa podieľajú viacerí spolupáchatelia - často nahrávajú na mobily a posielajú obrázky priateľom/na sociálne siete, YouTube, atď.;
- falošné obvinenia, že obeť je pedofil alebo „tráva“;
- trvalé útoky, neprimerané násilie;
- krutosť, ponižovanie, ponižujúce zaobchádzanie, často súvisiace s charakterom postihnutia, napríklad zaväzovanie očí niekomu, kto je úplne nepočujúci, ničenie pomôcok na zaistenie mobility atď.;
- prekážky a negatívne skúsenosti s nahlasovaním prípadov orgánom činným v trestnom konaní, čím vedie ľudí so zdravotným postihnutím k pocitu, že nie sú braní vážne;
- ľudia so zdravotným postihnutím majú tendenciu skôr oznámiť nejaký čin tretej strane, než polícii.

Symbole nenávisti: doplnia sa pri úpravách dokumentu

PRACOVNÝ LIST Č. 5: Uplatňovanie vnútroštátnej legislatívy

TRESTNÉ ČINY z NENÁVISTI a SÚVISIACE USTANOVENIA

A. Rámec osobitnej kvalifikácie

§ 140 e)

Osobitný motív znamená spáchanie trestného činu z nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie.

NASLEDOVNÉ USTANOVENIA OBSAHUJÚ ZVÝŠENÝ TREST v PRÍPADE, ŽE TRESTNÝ ČIN BOL VYKONANÝ „Z OSOBITNÉHO MOTÍVU“:

§ 144/2/e – Úkladná vražda

§ 145/2/d – Vražda

§ 147/2/b a § 148/2/b – Zabitie

§ 154/2/c – Účasť na samovražde

§ 155/2/c a § 156/2/b – Ublíženie na zdraví

§ 159/3/b – Neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek a nezákonná sterilizácia

§ 160/2/b

§ 170/2/d – Ohrozovanie zdravia nepovolenými liečivami, zdravotníckymi pomôckami a potrebami

§ 179/3/e – Obchodovanie s ľuďmi

§ 182/2/a – Pozbavenie osobnej slobody

§ 183/2/b – Obmedzovanie osobnej slobody

§ 184/2/b – Obmedzovanie slobody pobytu

§ 185/2/c – Branie rukojemníka

§ 186/2/d – Vydieračský únos

§ 187/2/c – Zavlčenie do cudziny

§ 188/2/e – Lúpež

§ 189/2/c – Vydieranie

§ 190/3/c a § 191/2/c – Hrubý nátlak

§ 192/2/c – Nátlak

§ 193/2/c – Obmedzovanie slobody vyznania

§ 194/2/d – Porušovanie domovej slobody

§ 194a/2/d – Ochrana súkromia v obydlí

§ 196/3/b a § 197/3/b – Porušovanie tajomstva prepravovaných správ

§ 199/2/c – Znásilnenie

§ 200/2/c – Sexuálne násilie
 § 201/2/c – Sexuálne zneužívanie
 § 208/3/b – Týranie blízkej osoby a zverenej osoby
 § 209/2/b a § 210/2/b – Únos
 § 211/3/b – Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže
 § 212/3/c – Krádež
 § 213/2/b – Sprenevera
 § 214/2/b – Nevyplatenie mzdy a odstupného
 § 215/2/b – Neoprávnené užívanie cudzej veci
 § 216/2/b a § 217/2/b – Neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla
 § 218/3/b – Neoprávnený zásah do práva k domu, bytu alebo k nebytovému priestoru
 § 219/3/c – Neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty
 § 220/2/c – Falšovanie a pozmeňovanie identifikačných údajov motorového vozidla
 § 221/3/b – Podvod
 § 222/3/b – Úverový podvod
 § 223/3/b – Poisťovací podvod
 § 224/2/b – Kapitálový podvod
 § 225/4/b – Subvenčný podvod
 § 226/2/b – Neoprávnené obohatenie
 § 229/2/b – Prevádzkovanie nepoctivých hier a stávk
 § 230/2/b – Nepovolená prevádzka lotérií a iných podobných hier
 § 231/2/b – Podielníctvo
 § 233/2/a – Legalizácia príjmu z trestnej činnosti
 § 235/3/c – Úžera
 § 237/2/b – Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku
 § 239/3/b – Poškodzovanie veriteľa
 § 241/3/a – Zneužívanie postupov konkurzu a zboru
 § 242/2/b – Marenie konkurzného alebo vyrovnacieho konania
 § 245/2/b a § 246/2/b – Poškodzovanie cudzej veci
 § 247c/3/a – Neoprávnené zachytávanie počítačových údajov
 § 248a/2/b – Poškodzovanie a znehodnocovanie kultúrnej pamiatky
 § 249/2/b – Poškodzovanie a znehodnocovanie archeologického dedičstva
 § 249a/2/a – Falšovanie predmetov kultúrnej hodnoty
 § 250/2/c – Zneužitie účasti na hospodárskej súťaži
 § 259/3/c – Skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie
 § 261/2/b – Poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev
 § 264/2/b – Ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva
 § 265/3/b – Zneužívanie informácií v obchodnom styku
 § 265a/3/b – Manipulácia s trhom
 § 266/2/b – Machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe
 § 274/2/b – Falšovanie, pozmeňovanie a nedovolená výroba kolkových známok, poštových cenín, nálepiek a poštových pečiatok
 § 275/2/b – Falšovanie a pozmeňovanie kontrolných technických opatrení na označenie tovaru
 § 278a/2/a – Nezaplatenie dane a poistného
 § 279/2/b – Porušenie predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru
 § 281/3/b – Porušovanie práv k ochrannej známke, označeniu pôvodu výrobku a obchodnému menu

§ 283/2/c – Porušovanie autorského práva

§ 284/2/c – Všeobecné ohrozenie

§ 290/2/c – Porušovanie povinnosti pri hrozivej tiesni

§ 294/4/b a § 295/3/b – Nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami

§ 298/2/b – Nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, rádioaktívnych látok, vysoko rizikových chemických látok a vysoko rizikových biologických agensov a toxínov

§ 305/4/b – Porušovanie ochrany rastlín a živočíchov

§ 309/2/b – Únik geneticky modifikovaných organizmov

§ 326/2/c – Zneužívanie právomoci verejného činiteľa

§ 342/2/a – Zasahovanie do nezávislosti súdu

§ 344/2/c – Marenie spravodlivosti

§ 345/2/a – Krivé obvinenie

§ 346/3/b – Krivá výpoveď a krivá prisaha

§ 347/2/b – Nepravdivý znalecký posudok, tlmočnický úkon a prekladateľský úkon

§ 351/3/c – Marenie prípravy a priebehu volieb a referenda

§ 355/3/b – Prevádzачstvo

§ 359 - Násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcom

(1) Kto sa skupine obyvateľov vyhráža smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom, alebo spôsobením škody veľkého rozsahu, alebo kto použije násilie proti skupine obyvateľov, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) z **osobitného motívu**,

(...)

§ 360 - Nebezpečné vyhrážanie

(1) Kto sa inému vyhráža smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

d) z **osobitného motívu**, alebo

(...)

§ 360a - Nebezpečné prenasledovanie

(1) Kto iného dlhodobo prenasleduje takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu o jeho život alebo zdravie, život alebo zdravie jemu blízkej osoby alebo podstatným spôsobom zhoršiť kvalitu jeho života, tým, že

a) sa vyhráža ublížením na zdraví alebo inou ujmom jemu alebo jemu blízkej osobe,

b) vyhľadáva jeho osobnú blízkosť alebo ho sleduje,

c) ho kontaktuje prostredníctvom tretej osoby alebo elektronickej komunikačnej služby, písomne alebo inak proti jeho vôli,

d) zneužije jeho osobné údaje na účel získania osobného alebo iného kontaktu, alebo

e) ho inak obmedzuje v jeho obvyklom spôsobe života,

potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

c) z **osobitného motívu**, alebo

(...).

§ 364 - Výtržníctvo

(1) Kto sa dopustí slovne alebo fyzicky, verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom hrubej neslušnosti alebo výtržnosti najmä tým, že

- a) napadne iného,
 - b) hanobí štátny symbol,
 - c) hanobí historickú alebo kultúrnu pamiatku,
 - d) hrubým spôsobom ruší priebeh verejného, športového alebo kultúrneho podujatia, alebo
 - e) vyvoláva verejné pohoršenie vykonávaním pohlavného styku alebo vykonávaním sexuálneho exhibicionizmu alebo iných patologických sexuálnych praktík,
- potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) z **osobitného motívu**,

(...)

§ 365 - Hanobenie miesta posledného odpočinku

(1) Kto zničí, poškodí alebo zneuctí hrob, urnu s ľudskými ostatkami, pomník alebo náhrobnú dosku alebo zničí alebo poškodí zariadenie pohrebiska alebo iného miesta posledného odpočinku, alebo kto sa na pohrebisku alebo inom mieste posledného odpočinku dopustí inej hrubej neslušnosti alebo výtržnosti, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 (...) b) z **osobitného motívu**.

§ 366/2/b - Hanobenie mŕtveho

(1) Kto zneužije alebo zneuctí mŕtveho, alebo neoprávnene vykoná exhumáciu ľudských ostatkov, alebo svojvoľne odníme z pohrebiska ľudské ostatky, alebo nakladá s ľudskými ostatkami v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) závažnejším spôsobom konania, alebo

- b) z **osobitného motívu**.

§ 373/2/b - Ohováranie

(1) Kto o inom oznámi nepravdivý údaj, ktorý je spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, poškodiť ho v zamestnaní, v podnikaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu inú vážnu ujmu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

- b) z **osobitného motívu**,

(...)

§ 420 - Mučenie a iné neľudské alebo kruté zaobchádzanie

(1) Kto v súvislosti s výkonom právomoci orgánu verejnej moci, z jeho podnetu alebo s jeho výslovným alebo tichým súhlasom inému týraním, mučením alebo iným neľudským alebo

krutým zaobchádzaním spôsobí telesné alebo duševné utrpenie, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až šesť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

d) z **osobitného motívu**, alebo

e) na osobe, ktorej bola obmedzená osobná sloboda v súlade so zákonom.

§ 423/2/c - Hanobenie národa, rasy a presvedčenia

(1) Kto verejne hanobí

a) niektorý národ, jeho jazyk, niektorú rasu alebo etnickú skupinu, alebo

b) skupinu osôb alebo jednotlivca pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, náboženské vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

c) z **osobitného motívu**.

§ 424/3/a - Podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti

(1) Kto verejne podnecuje k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, sexuálnu orientáciu, náboženské vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, alebo verejne podnecuje k obmedzovaniu ich práv a slobôd, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(...)

(3) Odňatím slobody na dva roky až šesť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) z **osobitného motívu**,

(...).

§ 424a/2/c - Apartheid a diskriminácia skupiny osôb

(1) Kto uplatňuje apartheid alebo rasovú, etnickú, národnostnú alebo náboženskú segregáciu, alebo inú rozsiahlu alebo systematickú diskrimináciu skupiny osôb, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na osem rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

(...)

c) z **osobitného motívu**

(...)

B. Ďalšie ustanovenia:

§ 37/a – Prit'azujúca okolnosť

Prit'azujúcou okolnosťou je to, že páchatel'

a) spáchal trestný čin z obzvlášť zavrhnutiahodnej pohnútky

§ 139/1/d a f– Chránená osoba

Chránenou osobou sa rozumie

(...)

d) odkázaná osoba,

(...)

f) chorá osoba

PRACOVNÝ LIST Č. 6: Ukazovatele zaujatosti: Prípadové štúdie

PRACOVNÝ LIST Č. 6-A Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti

<A> je moslimka žijúca v Bratislave. 11. januára o ôsmej večer vychádzala z obchodu a v tom ju nožom napadol muž <Z> a spôsobil jej povrchové rany. Majiteľ obchodu videl, čo sa stalo a kým vybehol von, útočník ušiel. Pomohol obeti sadnúť si a zavolať políciu a sanitku.

<A> vysvetlila polícii, že jednoducho vychádzala z obchodu, keď ju muž napadol, a že útočník počas útoku nepovedal ani slovo. Stručne opísala útočníka ako holohlavého belocha v zelenej bunde.

Majiteľ potvrdil to, čo mohol vidieť z poza pultu a daný čin opísal ako nevyprovokovaný útok. Potvrdil, že nepočul žiadne výkriky zo strany páchatel'a a že páchatel' bol holohlavý a mal na sebe zelenú bundu.

V ten istý večer polícia zatkla muža, ktorý zodpovedal popisu a v bunde mal nôž. Muž priznal, že toho večera mal pri vstupe do obchodu malý spor so ženou, ktorá mala na hlave šatku.

Vyšetrotelia tiež ukazovali ľuďom v susedstve obchodu fotografiu útočníka a pýtali sa ich, či o <Z> niečo vedia. Barman povedal polícii, že táto osoba s priateľmi pravidelne navštevuje jeho bar a že pred pár dňami ich počul rozprávať sa o tom, že utečencom treba podrezať krky. Myslel si, že len žartujú a predvádzajú sa.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali podozrivého?
2. Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?
3. Máte dost' informácií na vznesenie obžaloby <Z> z trestného činu z nenávisťi?
4. Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRACOVNÝ LIST Č. 6-B Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti

Základné informácie

Ste prokurátorom v meste, kde v osade mimo centra mesta žije malá rómska menšina. V osade žije vo veľmi zlých podmienkach približne 30 až 40 rómskych rodín. Medzi obyvateľmi mesta a rómskymi rodinami už dlhší čas panuje konflikt. Podľa správ v novinách a v televízii sa riaditeľ polície nechal počuť, že zdrojom väčšiny trestnej činnosti sú Rómovia a že keby v meste neboli žiadni Rómovia, policajti by mali oveľa menej problémov. Miestny starosta podľa masmédií požadoval, aby došlo k „vyčisteniu“ osady. Napriek sťažnostiam mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa ľudskými právami, neboli voči týmto dvom verejným predstaviteľom nikdy podniknuté žiadne kroky.

Prípadová štúdia

A, B a C boli v meste v bare a hrali karty. A a B sú Rómovia, ale C nie. Všetci traja toho už dosť vypili. Došlo k hádke, ktorá prerástla do bitky, v ktorej A dopichal C nožom na smrť. A spolu s B utiekli z miesta činu a skryli sa v dome ich suseda v rómskej osade.

Keď sa správa o smrti C rozšírila, miestni obyvatelia sa zhromaždili, aby našli vrahov. Do domu, kde sa A a B skrývali, prišla skupina okolo 20 ľudí. s davom prišiel aj náčelník polície spolu s ešte jedným policajtom. Dav požadoval, aby vrahovia vyšli von. Keď odmietli, dav dom podpálil. Jeden muž sa pokúsil utiecť z ohňa, ale dav ho chytil, kopal doňho a bil ho tyčami a palicami. Muž ešte v ten večer podľahol zraneniam. Druhý muž zostal v dome a zhorel na smrť.

Dav následne vypálil všetky rómske domy a majetok v osade, vrátane stajní, áut a tovaru. Nepokoje pokračovali až do ďalšieho dňa. Celkovo bolo zničených trinásť rómskych domov. Ich obyvatelia utiekli a schovali sa v lese. Keď sa na druhý deň pokúšali vrátiť späť, mnohí sa stretli s rozzúreným davom, ktorý im nedovolil zostať.

Udalostiam sa dostalo širokej publicity a na ďalší deň mimovládne organizácie zaoberajúce sa ľudskými právami a politickí lídri odsúdili útok a rasizmus voči Rómom. Keď sa miestneho náčelníka polície pýtali na jeho úlohu, povedal, že neurobil nič zlé. Tiež povedal: „Toto nie je rasizmus. Bola to len pomsta za činy týchto zločincov.“

Otázky

1. Aké sú tu ukazovatele zaujatosti?
2. Kto a aké trestné činy spáchal v tomto prípade?
3. Sú niektoré z týchto trestných činov trestné činy z nenávisti?

PRACOVNÝ LIST Č. 6-C Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti

A je muž, ktorý sa rozhodol ísť s pár priateľmi von do nočného klubu „Michelangelo“ v Nitre. Klub je dobre známy ako miesto, ktoré často navštevuje LGBT komunita. A sa nejaký čas zabával, vypil pár pohárikov a následne sa rozhodol ísť domov, pretože sa necítil dobre. Cestou domov sa zastavil pri lavičke, aby si oddýchol a v tom neďaleko zastavilo auto s tromi mužmi a pýtali sa ho, či nepotrebuje pomoc. Vodič vysvetlil, že aj oni práve idú z diskotéky a navrhli A, že ho odvezú domov. Keďže a sa naozaj necítil dobre, prijal ich návrh.

Keď už bol v aute, traja muži s ním začali debatovať a pýtali sa ho na daný nočný klub a na dôvody, prečo bol práve v tomto nočnom klube. A vytušil, kde by táto diskusia viedla a preto odpovedal vyhýbavo: „pravdepodobne z tých istých dôvodov, pre ktoré ste tam boli vy“. To troch mužov rozzúrilo a začali A tvrdo udierať do tváre, až kým A nepadol do bezvedomia. Muži potom stiahli obeť nohavice a polonahého ho vykopli von z auta.

Niekoľko minút po čine si okoloidúci všimli na chodníku polonahého A a zavolali políciu s tým, že stoja vedľa polonahého muža, ktorý spí na chodníku. Tiež polícii povedali, že je pravdepodobne opitý.

Keď prišla polícia, A stále ležal na zemi, ale pomaly sa preberal k vedomiu, cítil bolesť a bol značne dezorientovaný. Polícia ho naložila do auta a než mohol vysvetliť, čo sa stalo, zavreli ho do cely na zaistenie osôb pod vplyvom alkoholu.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali podozrivého?
2. Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?
3. Ako hodnotíte reakciu polície?
4. Máte dost informácií na obžalovanie páchatel'a z trestného činu z nenávisťi?
5. Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRACOVNÝ LIST Č. 6-D Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti

Za slnečného popoludnia sedelo šesť ľudí na terase a pili pivo. Všetci mali oblečené čierne tričká s nápisom „Národ“. Zrazu prišiel biely Európan D. Vyzeral opitý. D, niečo nezrozumiteľné vykrikoval a po ceste prevrátil viacero stoličiek na susednej terase. Celá skupina sa naraz postavila a sotila D, v dôsledku čoho spadol. Na zemi ho ďalej surovo bili a kopali. Jeden z mužov potom vzal sklenenú fľašu a rozbil ju o hlavu obeť, čím obeť padla do bezvedomia.

Svedkovia privolali policajnú hliadku. Hliadka zatkla troch útočníkov a o pár minút neskôr na neďalekej vlakovej stanici zatkla aj ďalších troch.

Jeden z barmanov vysvetlil polícii, že obeťou bol bezdomovec, ktorý sa často pohybuje v okolí terasy a spôsobuje zákazníkom menšie nepríjemnosti. Povedal, že ho neprekvapuje, čo sa stalo.

Dvaja z páchatel'ov povedali polícii, že sa len pokúšali chrániť, pretože daná osoba mala v rukách kusy betónovej dlažby a hrozilo, že ich do nich hodí.

Polícii je známe, že „Národ“ je krajná pravicová skupina a že niektorí členovia „Národa“ sú známi účasťou na prípadoch rasového násillia. Tiež je jej známe, že dvaja páchatelia majú z minulého roka záznamy o rasovom násillí.

Okrem toho si policajti uvedomujú, že v ten deň sa v danej lokalite uskutočnili demonštrácie proti utečencom a menšie protidemonštrácie.

Počas vyšetrovania polícia objavila na internete videozáznam z útoku, ktorý zverejnil jeden zo svedkov útoku. Na videu vidíme, ako šesť členov skupiny kope osobu ležiacu na zemi a jeden z útočníkov rozbíja sklenú fľašu o obeť.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali podozrivého?
2. Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?
3. Máte dost' informácií na obžalovanie páchatel'a z trestného činu z nenávisti?
4. Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRACOVNÝ LIST Č. 6-E Prípadové štúdie: Ukazovatele zaujatosti

Na vlakovej stanici v Leviciach traja muži v zelených tričkách pozorovali rómske rodiny, ako nastupujú a vystupujú z vlakov. Muži rómske rodiny zastavovali a žiadali ich, aby im ukázali lístok na vlak, a to aj napriek tomu, že na to nemali právo a že neboli zamestnancami železnice. Ak sa rómska rodina preukázala platnými lístkami, traja muži ju vystavili rasistickým urážkam a nechali pokračovať v ceste. Keď však rodina nemala lístky, muži zabránili rodine v ceste a požiadali pracovníkov železnice, aby prišli a dali im pokutu. V niektorých prípadoch rodiny zostali na mieste, pretože nechápali, čo sa deje, alebo sa báli. Niekedy členovia rómskej rodiny protestovali, ale vtedy jeden z troch mužov vytiahol nôž a vyhrážal sa obeti.

Súbežne s týmito udalosťami jednej žene počas cesty vlakom niekto ukradol tašku a podľa zdroja informácie to boli rómske deti. Nasledujúci deň bola policajná hliadka svedkom situácie, kedy uvedení traja muži zadržali rómsku rodinu. Policajti sa k nim prišli a spýtali sa mužov, čo tie rómske deti odcudzili. Keď im muži oznámili, že zadržávajú rómsku rodinu, pretože nezaplatili za lístky na vlak, policajti mužom zablahoželali.

1. Bol spáchaný trestný čin?
2. Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?
3. Ako hodnotíte reakciu polície?
4. Máte dost' informácií na obžalovanie páchatel'a z trestného činu z nenávisťi?
5. Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRACOVNÝ LIST Č. 7: Prekážky stíhania trestného činu z nenávisti

Neohlasovanie činov obeťami

- Obete môžu popierať, že útok bol motivovaný zaujatosťou.
- Obete môžu mať strach ohlásiť trestné činy polícii.
- Obete môžu mať nedôveru voči polícii a prokurátorom v súvislosti s vyšetrovaním trestných činov z nenávisti.
- Obete sa môžu obávať odvetných opatrení zo strany páchatel'ov, ak by trestný čin ohlásili.
- Obete sa môžu obviňovať, že si za útok môžu sami.

Nečinnosť zo strany orgánov činných v trestnom konaní

- Neohlasovanie zo strany polície.
- Nedostatok zdrojov polície.
- Nedostatočná podpora policajných veliteľov alebo iných vysokých vládnych úradníkov.
- Zaujatosť u časti zložiek orgánov presadzovania práva.

Nečinnosť zo strany prokuratúry

- Nedostatok informácií o motíve zaujatosti od orgánov presadzovania práva.
- Nedostatok zdrojov prokuratúry.
- Neochota prokurátorov/prokurátoriek hľadať ďalšie dôkazy o motíve zaujatosti, keď už majú dosť iných usvedčujúcich dôkazov.

Nečinnosť zo strany súdov

- Absencia jasných právnych zákonných noriem môže viesť opatrných sudcov k tomu, aby pri vynášaní rozsudkov nezvažovali motív zaujatosti.
- Neuvedomovanie si dôležitosti postihovania trestných činov v rámci trestnoprávneho systému.
- Sudcovia/sudkyne môžu na uznanie motívu zaujatosti vyžadovať veľmi vysoký štandard dôkazov (napr. sú ochotní brať do úvahy iba priame priznanie obžalovaného).

Nečinnosť zo strany politických špičiek

- Nedostatočná politická vôľa uznať, že trestné činy z nenávisti sú závažný problém.
- Politickí lídri nechápu, že bagatelizovanie sociálneho napätia v spoločnosti vedie k väčšej neistote a k ešte väčšiemu napätiu, než keď sa ich existencia pripustí a riešia sa.

PRACOVNÝ LIST Č. 8: Druhy dôkazov o motíve zaujatosti

Druhy dôkazov	Zdroje
Urážlivé vyjadrenia voči obeti počas činu.	Obet', svedkovia incidentu.
Vyhlásenia pred udalosťou, ktoré naznačujú plánovanie.	<ul style="list-style-type: none"> - spoločníci, priatelia, rodinní príslušníci podozrivého alebo iní svedkovia prítomní na mieste vyhlásenia. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie.
Následné priznanie sa po čine.	<ul style="list-style-type: none"> - spoločníci, priatelia, rodinní príslušníci podozrivého alebo iní svedkovia prítomní na mieste vyhlásenia. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie. - verejné vyhlásenia alebo vyhlásenia započuté na verejnom mieste
Vyhlásenia o priamom priznaní.	- osoby, ktoré ako prvé prišli na miesto činu, svedkovia, vyšetrovatelia polície a prokuratúry.
Prepojenie na organizované nenávistné skupiny	<ul style="list-style-type: none"> - domová prehliadka podozrivého a hľadanie časopisov, plagátov, kníh, letákov, atď. - prehľadanie mobilného telefónu, telefónu s fotoaparátom, počítača a internetovej histórie.
Okolnosti trestného činu	<ul style="list-style-type: none"> - čas a miesto výnimočného významu pre páchatel'a alebo pre obeť - brutalita útoku a spôsob jeho spáchania; - vzorce podobných činov spáchaných rovnakým spôsobom

PRACOVNÝ LIST Č. 9: Dôkazy o motíve: Prípadové štúdie

PRACOVNÝ LIST Č. 9-A Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve

<Z> bol predvedený na policajnú stanicu a zatknutý na základe podozrenie z útoku nožom. Polícia mu kládla otázky ohľadom toho, čo sa stalo a vysvetlila, že aj obeť aj majiteľ vypovedali, že útok nebol vyprovokovaný a že majú podozrenie, že sa dopustil útoku kvôli náboženskému presvedčeniu <A>. <Z> okamžite odmietol tieto skutočnosti a vysvetlil, že voči moslimom nič nemá a nechová k nim nenávisť.

Polícia sa opýtala <Z>, prečo mal vo vrecku bundy nôž. <Z> vysvetlil, že v minulosti mal problémy s utečencami a že sa cíti bezpečnejšie s nožom v bunde. Tiež vysvetlil, že na internete číta správy a že so všetkými tými migrantmi okolo je kvôli bezpečnosti lepšie so sebou nosiť nôž. Na konci výsluchu tiež spomenul, že ak by sa mu v ceste znova ocitla nejaká potenciálna teroristka, ako tá žena, mohol by znova použiť nôž.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali <Z>? Objavili sa nejaké nové ukazovatele zaujatosti? Aké dôkazy motívu zaujatosti by ste použili? Aké ďalšie dôkazy by ste mohli hľadať?
2. Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?
3. Ako zareagujete na argument <Z>, že to nebol trestný čin motivovaný nenávisťou.
4. Váš šéf vás požiadal, aby ste pripravili verejné vyhlásenie (tlačové vyhlásenie) o prípade. Čo by malo obsahovať?
5. Z pohľadu školiteľa problematiky trestných činov z nenávisťi, čo je možné sa naučiť z tejto prípadovej štúdie?

PRACOVNÝ LIST Č. 9-B Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve

Všetci rómski svedkovia tvrdia, že náčelník polície a jeden z jeho policajtov vyvolali alebo umožnili zničenie všetkých rómskych majetkov v obci. Polícajti to popreli s tým, že neboli schopní zastaviť obyvateľov obce.

Rómski obyvatelia podali na prokuratúre trestné oznámenie, na základe čoho sa začalo vyšetrovanie. Bolo identifikovaných päť osôb, ktoré sa aktívne podieľali na zabití 2 mužov. Dôkazy nasvedčujú, že ďalších 8 sa podieľalo na zničení rómskych domov a iných majetkov.

Svedecké výpovede

Svedkyňa č. 1: Je sestrou muža A. Má 16 rokov a hovorí, že bola doma, keď započula prichádzať dav. Vybehla von a uvidela policajtov, ako kričia na dvoch mužov, aby vyšli z domu a keď muž a vyšiel von, videla, ako policajti stoja stranou a umožňujú lynčovanie.

Svedok č. 2: Je to Róm, ktorý žil vedľa domu, do ktorého sa schovali daní dvaja muži. Sedel pred svojím domom a videl, ako A a B vbehli do domu a schovali sa. Počul, ako policajný náčelník hovorí: „Ak dom zapálite, hneď vyjdú von“. Keď dav začal podpaľovať ďalšie rómske domy, počul, ako druhý policajt hovorí: „Robte si, čo chcete, ja sa musím postarať o svoju rodinu“.

Náčelník polície: Dostal informáciu, že došlo k pobodaniu nožom a prišiel s obyvateľmi, aby zatkli A a B. Mal zbraň. Tvrdí, že na mieste činu, keď A vybehol z domu, sa snažil zastaviť obyvateľov, aby ho nebili, ale nepodarilo sa mu to. Na informáciu, že obyvatelia osady opísali udalosti inak, reagoval: „A čo by ste čakali. Ved' sú to cigáni. Oni stále klamú.“

Policajt: Hovorí, že neschvaľoval násilie a pripúšťa, že mohol urobiť viac, ale dav bol podľa neho nekontrolovateľný a on čakal na rozkazy od svojho šéfa.

Otázky

1. Aké dôkazy sú k dispozícii, že niektorý z činov polície bol motivovaný zaujatosťou?
2. S ohľadom na nižšie uvedené právne ustanovenia, z čoho by ste obžalovali:
päť osôb podieľajúcich sa na zabití A a B;

osem osôb podieľajúcim sa na vypálení rómskych domov;

policajtov.
3. Ako by ste zabezpečili, aby súd pred vynesením rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?
4. Šéf/šéfka vás požiadal/a, aby ste pripravili verejné vyhlásenie (tlačové vyhlásenie) o prípade. Čo by malo obsahovať?
5. Z pohľadu školiteľa problematiky trestných činov z nenávisti, čo sa dá naučiť z tejto prípadovej štúdie?

PRACOVNÝ LIST Č. 9-C Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve

Po hodine prosenia, aby si ho policajti vypočuli, ho jeden policajt vytiahol z cely a vypočul si príbeh A. A vysvetlil, že na ceste z „Michelangela“, sa zastavil pri lavičke a keďže mu nebolo dobre, prijal ponuku neznámych, ale dôveryhodne vyzerajúcich ľudí, že ho odvezú domov. Vysvetlil, že muži v aute ho napadli bez zjavného dôvodu, ale že si myslí, že to urobili, pretože si mysleli, že je gay. Vysvetlil polícii, že nie je gay, ale bol vonku s pár priateľmi, medzi ktorými sú aj gayovia.

Následne polícia začala vyšetrowanie. Poslali hliadky do nočného klubu a pokúsili sa identifikovať svedkov. Vypočuli aj majiteľa nočného klubu. Nikto nebol príliš nápomocný, keďže k udalostiam došlo pred viac ako 2 hodinami. Jediná vec, ktorú barman povedal je, že ich nočný klub má veľmi rôznorodých klientov a že táto „rozmanitosť“ nie je okolím veľmi vítaná. Vysvetlil, že na Facebookovej stránke nočného klubu nedávno dostal niekoľko vyhrážok a komentárov proti LGBT. Dodal, že tieto skutočnosti oznámil polícii, ale polícia doteraz na jeho obavy nereagovala.

Polícia sa tiež pokúsila zrekonštruovať možnú trasu auta a podľa toho preverila záznamy z rôznych bezpečnostných kamier. Vďaka tomu nakoniec našli auto, ktoré zodpovedalo popisu, ktorý A uviedol vo svojej výpovedi.

Na ďalší deň ráno polícia zatkla majiteľa vozidla, B a vysvetlila mu, prečo bol zatknutý. Následne zatkli aj jeho dvoch priateľov.

B a jeho priatelia vysvetlili, že ich vyprovokovala urážka zo strany A a jeho naznačovanie, že sú homosexuáli a že to bol dôvod, prečo mu uštedrili lekciu. Polícia položila páchatelom otázku, prečo mu počas útoku stiahli nohavice. B odpovedal, že to urobili preto, lebo muži, ako je on, radi každému ukazujú zadok. Na čo sa jeho kamaráti začali smiať.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali B? Objavili sa nejaké nové ukazovatele zaujatosti? Aké dôkazy motívu zaujatosti by ste použili? Aké ďalšie dôkazy by ste mohli hľadať?
2. Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?
3. Váš šéf vás požiadal, aby ste pripravili verejné (tlačové) vyhlásenie o prípade. Čo by malo obsahovať?
4. Z pohľadu školiteľa problematiky trestných činov z nenávisti, čo je možné sa naučiť z tejto prípadovej štúdie?

PRACOVNÝ LIST Č. 9-D Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve

O pár dní neskôr, keď sa obeť zotavila zo zranení, polícia sa obeť spýtala, či mal v deň útoku v rukách kúsok dlažby. Obeť vysvetlila, že sa bál skupiny kvôli tomu, ako sa správala na terase. Vysvetlil, že imitovali opice vždy, keď išla okolo osoba tmavej pleti. Tiež vysvetlil, že ich vzhľad bol veľmi zastrašujúci. Potom povedal polícii, že tú skupinu videl už ráno v deň útoku a že ho obvinili z toho, že je „slniečkár“. „Zrejme to bolo kvôli môjmu účesu Mohawk,“ povedal. Kvôli sebaobrane sa rozhodol, že si vezme do rúk pár kameňov.

Polícia vypočula páchatel'ov... a pýtala sa ich, prečo boli v ten deň na tej konkrétnej terase.

Páchatel' 1: Sme skupina priateľov a boli sme na pive; to je všetko.

Páchatel' 2: Nepoznám úplne všetkých členov skupiny, ale od rána sme tam boli na misii, aby sme ukázali, že toto je naša krajina.

Polícia vypočula páchatel'ov... a pýtala sa ich, čo konkrétne predstavuje „Národ“.

Páchatel' 3: robíme charitatívnu prácu pre *našich* bezdomovcov, príležitostne roznášame aj polievku.

Páchatel' 4: Národ je skupina, ktorej cieľom je chrániť predovšetkým záujmy našich ľudí - ľudí z nášho národa. Národ tu nechce utečencov. Za tým si stojíme.

Polícia vypočula páchatel'ov... a pýtala sa ich, či poznajú obeť.

Páchatel' 5: Videli sme ho ráno. Tento chlapík s Mohawkom pochodoval so všetkými tými černochochmi a utečencami, a iba kvôli ľuďom, ako je on, sem majú utečenci dovolené prísť. Je jedným z nich, preto sme mu chceli dať príučku.

Páchatel' 6: Ja som D ráno nevidel a nevidel som ho ani prichádzať, keď sme sedeli na terase. Iba som započul nášho lídra povedať, že teraz nastal čas na plnenie našej misie. To bolo v momente, keď sme sa všetci postavili a šli smerom k D.

1. Z akého trestného činu by ste obžalovali podozrivých? Objavili sa nejaké nové ukazovatele zaujatosti? Aké dôkazy motívu zaujatosti by ste použili? Aké ďalšie dôkazy by ste mohli hľadať?
2. Ako by ste zabezpečili, aby súd pri vynesení rozsudku zohľadnil motív zaujatosti?
3. Z pohľadu školiteľa a problematiky trestných činov z nenávisťi, čo je možné sa naučiť z tejto prípadovej štúdie?

PRACOVNÝ LIST Č. 9-E Prípadové štúdie: Dôkazy o motíve

Odcudzená taška legitimizovala to, čo sa udialo v Leviciach a povzbudila ostatných, aby podnikali podobné kroky: ľudia v zelených tričkách nekontrolovali iba rómske rodiny na železničných staniach, ale začali kontrolovať aj vlaky a hľadali v nich rómske rodiny.

Na otázku ohľadom týchto hliadok vo vlakoch železničná spoločnosť uviedla, že ide o cestujúcich, ktorí si riadne kúpili cestovný lístok, a teda majú rovnaké právo byť vo vlaku, ako každý iný platiaci cestujúci. Obhajcovia ľudských práv vyjadrili obavy, že tieto hliadky vykonané neoprávnenými a neškolenými ľuďmi by mohli ľahko viesť k vážnej udalosti. Orgány činné v trestnom konaní na tieto udalosti nijako nereagovali.

Jeden deň na trase medzi Banskou Bystricou a Zvolenom sa vo vagóne nahlas rozprávali dve rómske ženy. Jeden z cestujúcich povedal mužom hliadkujúcim vo vlaku, že kvôli týmto dvom „cigánkam“ si nemôže čítať noviny a požiadal ich, aby s tým niečo urobili. Muži prišli k Rómkam, dali im facku po tvári a povedali im: „Teraz si zatvoríte tie špinavé cigánske papule“. Ženy sa im postavili na odpor kabečkami. V tom momente sa muž s novinami postavil, sotil jednu ženu na zem a niekoľkokrát ju kopol do tváre. Cestujúci upozornili sprievodcu a ten zavolať políciu.

Po príchode do Zvolena nastúpila do vlaku polícia a vypočula si viacero svedectiev:

- Hliadkujúci muži vysvetlili, že ženy ich napadli kabečkami, a preto ich bolo treba upokojiť. Bohužiaľ, jedna z nich spadla a vážne sa zranila, a preto krvácala a mala podliatiny.
- Muž s novinami vysvetlil, že zasiahol, aby hliadke pomohol.
- Sprievodca vysvetlil, že nič nevidel, ale že mu cestujúci povedali, že v jednom z vozňov je bitka s cigánkami, a preto okamžite zavolať políciu.
- Dve ženy uviedli, že sa medzi sebou rozprávali, keď ich hliadka bez zjavného dôvodu napadla. Policajti sa potom spýtali Rómok, či majú cestovné lístky. Odpovedali, že nemali. Následne ženy previezli na policajnú stanicu

1. Bol spáchaný trestný čin?
2. Aké ukazovatele zaujatosti sú prítomné v tomto prípade?
3. Ako hodnotíte reakciu polície? Čo by ste spravili inak?
4. Máte dost informácií na obžalovanie páchatel'a/páchatel'ov z trestného činu z nenávisťi?
5. Budete požadovať ďalšie vyšetrovacie úkony?

PRACOVNÝ LIST Č. 10: Hodnotiaci formulár: Stíhanie trestných činov z nenávisťi

0. Pohlavie

- Žena Muž Neprajem si uvádzať

1. Zmenilo toto školenie vaše chápanie predsudkov/zaujatosti/stereotypov?

- Áno Nie

Ak áno, uveďte ako:

2. Zmenilo sa vaše chápanie trestných činov z nenávisťi?

- Áno Nie

Ak áno, uveďte ako:

Prosím, ohodnoťte nižšie uvedené výroky na nasledovnej škále:

3. Školenie splnilo vaše celkové očakávania.

- Rozhodne súhlasím* *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

4. Dĺžka trvania školenia bola primeraná.

- Rozhodne súhlasím* *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

5. Obsah školenia, čo sa týka preberaných tém, bol vhodný.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

6. Obsah školenia bol relevantný pre vašu prácu.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

7. Školenie malo vhodný formát (skupinová práca, cvičenia, prezentácie, atď.)

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

8. Možnosti interakcie s ostatnými účastníkmi boli primerané.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

9. Možnosti interakcie s so školiteľmi boli primerané.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

10. Školitelia mali dobré znalosti o trestných činoch z nenávisťi, ich vyšetrovaní a reakcie na ne.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

11. Školitelia prezentovali témy pútavo a zaujímavým spôsobom.

Rozhodne súhlasím *Súhlasím* *Neutrálne* *Nesúhlasím* *Rozhodne nesúhlasím*

12. Uved'te prosím 3 hlavné silné stránky školenia:

13. Uved'te prosím 3 hlavné slabé stránky školenia (oblasti, ktoré navrhujete zlepšiť/upraviť):

14. Odporúčali by ste toto školenie...

- vašim kolegom?

- začleniť do celoštátnych osnov/ systému povinnej odbornej prípravy?

15. Uveďte prosím prípadné ďalšie pripomienky, vrátane tipov na zlepšenie.